

A CSIK-SOMLYÓI
RÓM. KATH. FŐGYMNASIUM
ÉRTESITŐJE

AZ 1900 — 90I. TANÉVRŐL.

Közli:

Pál Sátor,
igazgató.

NYOMATOTT
SZVOBODA JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
CSIK-SZEREDÁBAN.

A CSIK-SOMLYÓI
RÓM. KATH. FŐGYMNASIUM
ÉRTESITŐJE
AZ 1900—90I. TANÉVRŐL.

Közli:
Pál Sándor,
igazgató.

NYOMATOTT
SZVOBODA JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
CSIK-SZEREDÁBAN.

Mi az oka a diákok folytonos tanulmányi
és erkölcsi hanyatlásának?

Irla

Dr. Wasylkiewicz Viktor.

I.

Mi az oka a diákok folytonos tanulmányi és erkölcsi hanyatlásának ?

Nem fogadom el azt a latin szálló igét : „Quem dii odere paedagogum fecere.“ Ellenkezőleg : Isten szereti azt, kiből tanítót, nevelőt csinál. Nehéz munka igaz az oktatónak és a nevelőnek munkája, de szent munka. Ez a munka az, mely aggódva ügyel a növendéknek testi épségére, tisztaságára, ez az, mely felébreszti a szunnyadozó tehetségeket és fejlesztli az értelmet, ez az, mely bevezeti a lelket az erkölcsi rend napsugaras világába, megedzi az akaratot, és a kezdetben gyöngé, törékeny gyermekből *jellemes* ifjut és férfit formál. Pheidias, Canova érzéketlen hideg márványból csodaszép szobrot farag. A jó nevelő a még tanulatlan, még ki nem forrott jellemből *egész embert* farag. Melyik a nagyobb művészet ?

Igen ám, csahhogy erre a nagyjelentőségű munkára az iskola egymagában nem elégséges. Nem elégséges, s innen van a sok panasz, innen van az a megdöbbentő kérdés, mely az egész vonalon kísért : „Mi az oka, hogy a tanuló ifjuság fokozatosan hanyatlik előmenetelben is, erkölcsi magaviseletben is?“ A felelet könnyű. Az általános dekadenciának oka az, hogy a két tényező közül, mely Istentől hatalmat nyert a nevelés fontos munkájára a *család* és az

iskola közül csak az utóbbi teljesíti híven kötelességeit. Igen sok szülő alig várja a napot, mikor gyermekét iskolába adhatja s megkönnyebbülten sóhajt fel akkor, s ez a sóhaj annyit jelentene : megtettem a magamét, a felelősség ezentul az iskoláé. Pedig rég túl vagyunk ám azon a patriárkális koron, mikor mint Jókai jóízű humorral írja, az apa elvitte fiát a kollegium udvarára, pofon üté, megáldotta s ott hagyta, a kollegium aztán csinált belőle papot, professzort, prókátort.

Ma csak a két tényező alapján tudjuk megoldani a nevelés nehéz kérdését.

Nem megszokott, útszéli frázis az, hogy a szülők keveset törődnek gyermekeik nevelésével, hogy a tanárt, nevelőt nem segítik munkájában, sőt sokszor akadályozzák. Ime néhány példa, melyet rövid tanári működésem alatt jegyezhettem össze. Egy Csik-Szeredából kijáró tanuló, kiben különben tehetséget fedeztem fel, következetesen hanyatlott. Jóakaratu üzenetet küldöttem egy fiutól, hogy jó lenne kissé ügyelni a gyermekekre, nehogy csavargás, rossz társak stb. miatt előmenetelét kockáztassa. Volt-e hatása? Az üzenetnek első felét nem írom le, mert káromkodás volt, a másik fele úgy szólott: „Azért van a tanár az iskolában, hogy tanítsa meg!“

Hol itt a közreműködés? Egy másik fiu nagyon félhetett a templomtól, mert szívesen kerülte. Szülői felmentést kértek, mert hiszen a gyermek beteg. S az a beteg, törekeny gyermek a felmentés napján nagy jó kedvvel korcsolyázott szülői engedéllyel. Hol itt az Isten háza iránt való tisztelet? Gyenge a fiu a latinból, de hát minek kinozzák, mondja sok szülő, úgy sem lesz pap. Az a nehéz matematika

is mitől jó, hiszen a gyakorlati életben semmi hasznát sem veszi! Chriát kellett készítenie a tanulónak s készített is, de nem volt áldás benne s természetesen elégtelent kapott. Rögtön ítélkezett a szülői forum inappellabile: a tanár nem tudja megbírálni, mert hiszen a dolgozat remek. Hol itt a *tekintély* tisztelete? A falusi, földmives szülő éktelenül káromkodik, a fiu persze eltanulja. Találkoztam már olyan fiuval, kinek majdnem minden szava öntudatlan káromlás volt. Hol itt a jó *példa*. Haza küldöttem a rová cédulát. Visszajött: a szülő nem fogadta el. Hol az *érdeklődés*?

Hány pornographikus könyvet olvas a tanuló otthon s nem tiltakoznak a szülők! A leckebeteggek száma légió s legtöbbször az aggódó mama szertelen szeretetéből sarjadzik. Jeles a tanuló? mélyen hallgat a krónika, megbukkott? Nosza megindul a szóáradat: a tanár haragszik a gyermekre. Bizony ilyen sötét, sőt még sötétebb a kép. A baj elég nagy, orvosolni kell! E sorokban arról szólok, miként nyújthat a szülő segédkezet a tanárnak a helyes oktatás és keresztény alapon álló erkölcsi nevelés nehéz, de kellő siker esetében magasztos, vigasztaló munkájában. Nem lép fel szerény munkácskám a tudományos értekezés igényével, ujat sem igen mondok talán, de azért kérem a t. szülőket, olvassák el ezt a néhány lapot s ha abból néhány elvet elfogadnak és azok szerint cselekesznek, dús lesz a jutalmazásom. A szülőknek szólnak e sorok, a mi ifjuságunk szülői tulnyomóan egyszerű földmives nép, kiknek felfogásához alkalmazkodtam e sorok megírásánál.

I. Teljesen jogosult az iskola azon kívánsága, hogy a szülő is részt vegyen az oktatás és a nevelés munkájában.

E mellett a kívánság mellett kardoskodik már az a körülmény is, hogy a tanuló átlag 1180 órát tölt az iskolában s majdnem 7600 órát a szülői házban. Mi történik tehát azzal a tanulóval, ki csak 1180 órában részesül kellő felügyeletben s 7600 órán át teljesen magára van hagyva? Az, hogy szaporítja azon tanulók számát, kik miatt feljajdulnak a síralmak, panaszok.

A Bendtartás 13. §-a is azt mondja: „A szülők, vagy helyettesök egyszersmint kötelezettséget vállalnak saját gond viselésökkel támogatni az iskola törekvését.” S ez szól nemcsak az intelligens szülőknek, hanem az egyszerű földmivelő népnek is, mert itt a paedagogiai tudatlanságot pótolhatja az ezerszer áldott szülői szeretet.

A szülők réme a bukás. Be kell vallanunk, hogy igen sok a bukott tanuló s itt minálunk a hazuról, főleg Csik-Szeredából járó tanulók nagyon emelik a szomorú százalékot.

A tanár az iskolában magyarázat nélkül nem hogy egyetlen mozzanatot sem, de sok a figyelmetlen tanuló. Ötven, hatvan tanuló mindenikétől nem kérheti számon, a mit magyarázott, meg aztán szükséges a házi foglalkozás is. A tanuló előadás után haza megy, az ut félórás, de akárhány 1, 2 sőt 3 óra múlva állit haza. Legtöbbjét felelősségre sem vonja a szülő, vagy, ha igen is, hisz fia hazugságának. hiszen torna óra volt, vagy játékdélután volt, pedig valójában csavargott az urfi. Minden gondos szülő szerezzen hiteles órarendet s a legkisebb mulasztást azonnal kövesse a felelősségre vonás. A jó szülő foglalkozik a gyermekkel s nem hiszi el a könnyelműen odadobott: „nincs lecke“-féle kifogásokat. Mindig van lecke. Némelykor ugyanaz, mi a múlt órára volt, mert tán nehezebb volt a részlet, sokan meg nem érthették s igen-igen valószínű, hogy épen az ilyen „nincs leckés“ urfiak miatt maradt a lecke ugyanaz. A tanuló vagy iskolai, vagy házi dolgozatot készít. A gondos szülő számon kér fiától minden kijavított dolgozatot s ez által elérhetjük azt, hogy több gondtal, izléssel dolgozik. Sok szülő panaszkodik, hogy a fiu szorgalmas, tanul s gyakran még éjjelez is s még sincs eredmény.

Nézzé meg az ilyen szülő, hogy mivel foglalkozik a szorgalmas tanuló, nem olvas-e holmi rémregényt, vagy tán

épen valamely arcpiritó pikáneriával tele könyvet? Az sem elég, ha a tanulószobában teljesen magára hagyják a tanulót, helylyel-közzel számon kell tőle a tanultakat kérni, mert sok gyermek csak épen nézi a könyvet, de lelke egész más világban kalandozik. Tehetősebb szülők gyenge gyermekök mellé instruktort fogadnak. Ebben sincs sok áldás, ha csak nem képzett paedagogus az illető, sőt bizonyos tekintetben veszélyes, hisz az az instruktör legtöbb esetben jól tanuló diák, talán osztálytárs s az egész segítség igen sokszor csupán abból áll, hogy ő csinálja meg a gyenge tanuló dolgozatait s így megfosztja attól a kevés önállóságtól is, a mi megvolt benne.

Nagy hiba, hogy a szülők gyakran különbséget tesznek a tantárgyak között, pedig a fiu az iskolában állandóan azt hallja, hogy minden tantárgy egyformán fontos. Egyiknek a vallástan nem kell, mert az ő fia nem lesz pap, másiknak a latin nyelv nem tetszik. a harmadik, negyedik, századik más-más tantárgy ellen emel kifogást hangos szóval, fia füle hallatára. Kinek higgyen most a fiu? A tanár is tekintély. a szülő is tekintély. Arra az oldalra áll, melyik kényelmesebb s a végső eredmény az, hogy a leócsárolt tantárgyból elégtelent visz haza.

Megcsappant a szülői érdeklődés. Háromszáznál több szülő közül évenként alig 20—30 tudakozódik a tanuló haladása felől. Igaz évenként öt izben is tudósítja az igazgatóság a szülőket a rosszak hanyagsága felől, de mi sorsa van igen gyakran az ilyen tudósításnak is. Akadnak szülők, kik visszaküldik a rová cédulát, mások éktelen szidalmakban törnek ki a tanár ellen, mert hát a fiu így védekezik: „csak kétszer kérdeztek, akkor nem tudtam, ha még kérdeztek volna, kijavítottam volna.” Mily kegyetlen is az a tanár! csak kétszer kérdi a szegény fiut egy időszakban. Azt azonban egy szóval sem emlegeti, hogy az osztályban 60- 70 tanuló van.

Gyakran a mama kezébe kerül a figyelmeztető lap, de nem meri odaadni az apának, mert ideges. s összetörné a szegény fiut, ezt a jó nevelésü, majomszeretet által elkényeztetett gyermeket. Hallgassák csak meg az ilyen mamák, hogy mit mond a nagy keresztény nevelő Dupanloup: „A

nyilvános nevelés fáradságos munkájában a legkinosabb munka az elkényeztetett gyermek nevelése s be kell vallanom, hogy majdnem minden esetben hiába valók voltak összes gondjaim s erőfeszítéseim. S ezt különösen a puha, hizelgő nevelés által elrontott gyermekekről mondom: ezeket majdnem mindig gyógyíthatlanoknak találtam.“

Sokkal jobb nyiltan elmondani a dolgot, hogy az apa minden eszközzel, ha kell szigorúsággal térítse jó utra gyermekét.

Igen jó hatással van a tanuló ifjura, ha szülői érdeklődnek tanulmányai iránt s valósággal boldog, a mikor jó eredményről adhat számot. Örvend, a mikor az iskolai ünnepeken a közönség sorában látja szülőit, sokkal nagyobb szorgalmat fejt ki, ha tudja, hogy apja jelen lesz a vizsgálatán. szóval, ha látja, hogy valami bizalmas, egymásra kölcsönösen ható viszony fejlődik ki a két szent tényező között, az iskola között és a család között. Az még nem érdeklődés tisztelt szülők, ha év vége felé levelet irnak, kérve, hogy a rossz tanuló fiút a tanár meg ne buktassa, mert vagy más iskolába viszik, vagy más pályára adják. Az ilyen alaku humanizmusnak nincs létjogosultsága a paedagogiában, mert, ha ilyen tekintetek vezérelnek, hol marad az igazságosság örök törvénye. Így a rejtélyt megoldani, a sebet begyógyítani nem lehet, más annak a módja. Az oktatás és nevelés mai álláspontja nem a görög idealis contemplatio, nem a XVII. századbeli természetszereteten alapuló, hanem keresztény erkölcsi álláspont, melynek leghatalmasabb tényezője, az erkölcsileg megnevesített munka, a rend és fegyelem.

Az iskola megmutatja, hogy csak a kötelességeinek teljes tudatával bíró élet az igazi élet. Itt jőjjön a szülő az iskola segítségére. Mindig hangoztassa azt, a mit az iskolában szüntelen hangoztatunk, hogy a dologtalan ember mily megvetésre méltó s a kerges tenyerű napszámost sokkal többre kell becsülnünk, mint a munkátlan főurat. A tanár érdekeltséget kelt fel a fiuban a nemes irányu tanulmányok iránt, a jó szülő rögtön álljon az iskola mellé s minden tehetségével igyekezzék azt az érdekeltséget még fokozni. Ilyenformán a tanuló megszereti az iskolát, lelkét nemes törekvés szállja meg s jó kedvvel végzi kötelességet. A gyer-

meknek mindenesetre pihennie. játszania is kell. Jó. ha a szülő is velök játszik. mi is gyakran gyermekké leszünk közöttük, de aztán meg is kell ám a játékról a munkásságra való átmenetet csinálni. A játék azonban mindig a munka után következék, mint megérdemelt jutalom. A tanuló is sokkal nyugodtabb lélekkel játszik, ha tudja. hogy kötelességét becsületesen elvégezte. Tehát a munka és munka ! Ezt a szót hangoztassuk mindig és mindig iskolában és szülői házban, ezt a szót magasztaljuk fel saját munkánk révén. Dolgoznunk kell. ha azt akarjuk. hogy a tanuló is dolgozzék.

Az iskolában váltig ostorozzuk a restséget, tegyék meg azt a szülők is. Példákkal színezzük ki a kirívó ellentétet a becsületes munkásság és a léha restség közt. Tegyenek így a szülők is. Így bizony, mert: „midőn a restség s unalom puha párnáin heverészünk, mindenre ráértünk s rossz gondolatok, mint sötét denevérek kezdenek röpködni agyunkban, a korcs, fajtalan érzelmek mint megannyi felmelegült kigyófészkek emelgetik fel fejüket.“ (Mindszenty.) S mit mond Bougeaud a nagy orleansi püspök: „Hat ezer év tapasztalata mondja, hogy nagyság, szépség, erény, nemesség, erő az emberben a munka arányával növekszik.“ „Studia adulescentiam alunt“ mondja Cicero s példák százai bizonyítják, hogy munka a porból a tisztelet tronusára emelte az embert. Martinuzzi porból biborossá lett, Munkácsyt, a hajdani kis asztalos inast az egész művelt világ tisztelete és bámulata veszi körül, Burns a nagy költő kezdetben napszámos volt.

A munka legyen azonban rendszeres s alkalmazkodjék az iskolai rendszerhez. A betűfalástól óvni kell a tanulót, mert az a tudákosságra vezet. Nagyon árt, ha a szülő nem elég körültekintő a tanuló mulasztásaiban. Egy veszedelmes járvány dühöng a tanulók közt, a leckebetegség. Minden kicsinyes ok ne legyen elég arra nézve, hogy a fiu órát mulasszon. Gyakorta ismétlődő. bár egyenkint rövidebb mulasztás veszélyezteti a komoly sikert. Lejegyzett adatok bizonyítják. hogy rendszeren a legléghabb fiuk mulasztanak a legtöbbet. Ha a tanár feleletre szólítja, azzal védekeznek. hogy nem voltak jelen a magyarázaton, a tanár minden esetben újból nem magyarázhatja, mert akkor csorbát szenved

a rendes tanmenet. Sok ilyen hézag azt okozza, hogy a tanuló nem látja be a szerves összefüggést az egész tantárgyban s ilyen formán nem csoda a sok mulasztásnak vége az elégtelen jegy lesz. Példák igazolják, hogy az ilyen gyakran kimaradó leckebeteggek ritkán pótolják a mulasztást, míg a komoly beteg felgyógyulása után teljes erejével igyekezik a csorbát kiköszörölni, a mi a legtöbb esetben sikerül is.

Mindez, a miket elmondtam, vonatkozik a szállás gazdára is, hiszen ő természetes helyettese a távollevő szülőknek.

Ilyen formán lehet t. szülők a fiút munkára szoktatni s az öntudatos munkának, melyet jó kedvvel végez a tanuló, meg lesz az áldásos sikere, mert örök igazság az, hogy sokkal több tanuló bukik el hanyagság, kellő felügyelet és ellenőrzés hiánya miatt, mint tehetség hiánya miatt. Ime, a példa. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy a legtöbb jó tanuló internatusokból kerül ki és legkevesebb bukott szintén onnan. Honnan van ez? Nagy család az, melyben a tanuló kellő ellenőrzésben részesül. Be kell vallanom azonban, hogy főleg itt nálunk nagyon nehéz az ellenőrzés, a tanulók nagy tömege, a rendszer és még sok ok miatt, de így még ezen a kevésbé kifejtett fokozaton is több az eredmény, mint azon tanulók átlagánál, kik a szülői házból járnak. Jó az, hogy a nevelés egyöntetű, s a társadalom alapelveit könnyebben megtanulja az ifju. A kölcsönös becsülés hozzászoktatja az ideális társas élethez. A gyöngye tehetségű tanuló itt könnyebben talál segítséget jobb társai részéről. De nem akarom itt az internatusok előnyeit fejtegetni, hiszen mindenki úgy sem juthatna be, csak épen a kellő ellenőrzés üdvös voltának bizonyítására említettem. Ellenőrzés mellett a szülők is elérhetik a kívánt sikert s akkor így együtt iskola és szülői ház vállvetett munkával kivívják azt az eredményt, hogy tárgytalanná lesz az az elszomorító kérdés: *„Mi az oka, hogy a tanuló ifjuság tanulmányi tekintetben folyton hanyatlak?”*

Eddig készakarva úgy csoportosítottam gondolataimat, hogy főleg a tanulmányi előmenetel kérdése lépett előtérbe, bár a keresztény paedogia felfogása szerint, oktatás és nevelés csak párhuzamosan működve lehetnek áldásos eredmé-

nyűek. Hiszen: „Az oktatás erkölcsiség nélkül nem lehet egyéb, mint újabb szükségek ébresztése ; sokkal veszélyesebb talán, mint maga a tudatlanság. (Felméri).

A következő sorokban, főleg az erkölcsi nevelés kérdése fog vezetni, bár helye van itt az oktatási kérdésnek is.

II. Amaz említettem, megdöbbenő kérdésnek második fele ilyen formán hangzik „*Mi az oka, hogy a tanuló ifjúsága rohamosan hanyatlak erkölcsi tekintetben?*” A felelet újra rövid ; az együtt működő iskolai és házi nevelés teljes hiánya. Hogyan lehetne sikeres a nevelés, míg igen sok esetben a nevelés alapja, a tekintély van megingatva ? „Midőn hosszas tanulmány s fáradsággal gyűjtött tapasztalatok után azt a kérdést tettem föl magamnak : mi legyen alapja a nevelésnek, a legkomolyabb gondolkodás után azt feleltem : a tekintély s az ebből folyó tisztelet.” Dupanloup. Tekintély nélkül nincs család, nincs iskola, nincs társadalom, nincs haza, hanem van anarchismus, nihilismus és nem a humanitás, hanem a felforgatás rendszeréhez szegődött szocializmus. A tekintélynek alapja isteni. Istentől nyerte a hatalmat, s azzal a tekintélyt az uralkodó, a szülő, a tanár és nevelő. „Nincs jog és hatalom, csak az Istentől.” (Rom. 13., 1.) Isteni jogot sért meg hát, a ki a tekintélyt megsérti. A szülő óvakodva vigyázzon, nehogy tekintélyét valaha elveszítse, vigyázzon, nehogy valamely tetteivel elveszítse tekintélyét, mert akkor bátran tűzbe dobhatja kormánypálcáját. A „Tiszteljed atyádat és anyádat, hogy hosszú életű lehess a földön”, parancsot Isten adta, de a szülő csak úgy részesül belőle, ha atyai méltóságát megőrzi. A keresztény morális azt tanítja, hogy szeresd felebarátodat, de gyűlöld a bűnét, mert a bűnt gyűlölni kell. A mikor t. szülő fiad valamely bűnödöt meggyűlölte, rettegj, mert azután sokkal nagyobb baj következik ! A szülőtől függ első sorban a tanár tekintélye, mert hiszen folytonosan azt hangoztatjuk, hogy a tanár a szülők helyettese, s így a szülők tekintélye átszármazik a helyettesre is. Mindenesetre a tanárra is vonatkozik az, a mit a szülőről mondtam, a tanár is elejti a keresztény nevelés kulcsát, mihelyt egyéniségével már nem tud tekintélyt tartani. Ime, tehát újra a család és iskola összeülekezése.

Ha azonban ez az alap megvan, óvakodni kell, nehogy egymás tekintélyét csorbítsák. A tanárok részéről e tekintetben nincs hiba. Azt hiszem nem telik el nap, hogy a tanár a szülők tekintélyét nem emelné. Elhihetik a t. szülők, hogy az iskolában, a szülők iránti szeretet, hála, tisztelet tanításából a tanárság valóságos kultuszt csinál. Így volna ez helyes a szülők részéről is, de fájdalom sokszor, igen sokszor szomorúan tapasztaljuk az ellenkezőt. A tanár tudásának, társadalmi állásának, egyéni tulajdonságainak kis-sebitése napi renden van. Gyakran részt vesznek a tanulók azon gyermekes vitájában, vajjon melyik tanára tudósabb s eldöntik egyik, vagy másik előnyére, de ugyanakkor egynek, vagy többnek a kárára.

Egyéb hiba is van, melyre rámutat Lubrich „Korunk az, mely a majomszeretetet az undorodásig viszi, melyben a gyermekek parancsolnak, a szülők pedig engedelmeskednek”. Hol itt a tekintély, hol egy tenyérről alapocska, melyre építeni lehetne? A tanuló pajtásait, a magához hasonlókat tegezi, már a nagy diákot önözi, a tanárt a kellő megszólítással illeti. S hát otthon? A neveletlen kedvencét a mamája becézgetve magázza, ő meg édes anyját, apját tegezi, mint játszó cimboráit. Az iskolában a tanárral nem szabad így tenni. S gondolkozik azon a fiú, vajjon miért nem, s összehasonlítást tesz a tanár és szülő között és szavatolok érte, hogy sohasem a szülő előnyére.

Sok példát tudok, hogy a gyermek egész fésztenül beleszól szülői, esetleg más felnőttek társalgásába a nélkül, hogy rögtöni megróvásban részesülnének. Ezért ver olyan sok, jobb sorsra érdemes szívben gyökeret a tiszteletlenség. ezért vannak napirenden az öregem-féle tiszteletre nem mutató kifejezések, ezért nincs kellő tisztelet az idősök iránt és azért hangzik fel oly gyakran az a sirásra indító kifejezés: vén számár stb. Az iskolában nem szól bele, mert nem mer, mert megakadályozza őt ebben a tanár tekintélye.

E pontban a tanuló újra összehasonlításokat tesz és újra nem a szülők javára. A mikor pedig a szülő tekintélyét elvesztette a tanár tekintélye is csak látszólagos, a mi féken tartja a fiut az egyedül a szolgai félelem, a timor servilis.

Nemcsak az egyénnek, a törvénynek is kell tekintéllyel birnia s ez a tekintély tiszteletet követel. A „Veni Sancte”-kor felolvassák az iskolai törvényeket. A tanuló meghallgatja talán, talán nem hallgatja meg. Annyi bizonyos, hogy nagyon sok esetben olyan kihágások történnek, melyeknek méltó büntetésére a legszigorubb rendszabályokat kell alkalmazniok. A törvények értelmében a tanulónak nincs későn este helye az utcán, de azért hányan, meg hányan lézengnek minden felügyelet nélkül! A tanulónak semmi keresni valója a kocsmákban, kávéházakban, de azért megdöbbenő bátorsággal megy oda. Miért van ez? Azért, mert a szülő tudja talán, hogy az nem jó, de nem tudja, hogy az az iskolai törvények szigorú tilalmával ellenkezik. Ezt a tévedését könnyen helyrehozhatja; legyen rajta, hogy az iskolai törvények a kezéhez jussanak és alkalmazkodják azokhoz a törvényekhez. De hiszen merész kívánság az, mikor még maga a szülő sem tiszteli az iskolai törvényeket. A tanóráról a tanulót kiszólitani csak nagyon fontos okok miatt szabad, pedig sok esetben vettem észre, hogy a szülő kicsinyes ok miatt elszólitja az óráról gyermekét, holott talán félórát kellett volna addig várakoznia, míg az órának vége lesz. A tanuló látja ezt s rögtön csökken lelkében a törvény iránti tisztelet. Ha ezt egyszerű, tanulatlan falusi ember teszi, még menthető, de bizony gyakran intelligens szülők produkálják.

Védjük meg t. szülők kölcsönösen a tanári és szülői tekintélyt és az iskolai törvények tekintélyét s akkor hatalmas lépéssel közeledtünk amaz ideál felé, melyet a keresztény paedagogia maga elé tűzött.

A tekintély alapján legelső legyen. mire a gyermeket megtanítjuk, az isteni félelem. Itt, főleg a nevelésnek kezdő fokán csodás eredményeket érhet el az áldott, a szerető anyai szív. Már a ringó bölcsönél elkezdji jelentős munkáját. A kicsinyke gyermeknek legjobb nevelője ő. Adj a gyermeknek pap nevelőt s ő teljesen egyházas irányban fogja a gyermek fogékony lelkét idomítani, adj melléje katonát nevelőül, ő szilaj, edzett, bátor katonának fogja nevelni, a tudós inkább a contemplatív életet tartja a helyesnek, igazi emberi módon csak a jó anya tud nevelni, az olyan anyakinek a gyermekszoba szentély, kinek házaselete tiszta és

boldog. Az olyan keresztény családban nevelnek igazi keresztény gyermeket, a hol a tiszta szeretet és kötelesség lelke lebben, a hova be nem hatol a bűn szennye, hanem szelid béke, édes egyetértés a házi angyalok, hol a növekedő gyermek csak tiszteletreméltó példát lát, hol a férjt, feleséget és gyermekeket összekötő kapocs a szeretet, a hol megjelölik már a kis gyermeknek azt a nyomot, mely a földi és örökkévaló boldogulás országába vezet. Az ilyen családok szolgáltatják az olyan tanulókat, kikről a tanárok azt mondják: ez derék fiu, csak az ilyen családok érik meg azt a boldogító örömet, melyet a jó gyermekek nyújtanak a szülőknek. „Az anyák bűvös légkörében fejlődnek azok a jellemek, melyek csodálatot és tiszteletet parancsolnak. Mily tiszteletre méltó név a szent Monika neve, ő nevelte a tudós nagy szentet: Ágostont. A magyar történelem rajongva emlegeti az igazság királyát. Mátyást s ez az igazságos király édes anyjától, Szilágyi Erzsébettől tanulta ezt a nagy erényt. „Az anyák, kik a jövő számára a gyermekeket az első 5 év alatt növelik országokat és városokat alapítanak“ mondja igen találóan Jean Paul. „Azok az igazi anyák, kik gyermekeiket Istent félni és az ágyutól nem irtózni megtanítják“, mondja De Maistre.

Isten, ez legyen az első név, melyet a kicsinyke legelőször kimond, az isteni félelem az, mely a szülők iránti szeretettel párhuzamosan rak fészket a kicsiny fogékony szívében. „A bölcsesség kezdete az Ur félelme“, mondja a bölcs. S mit mond a pogány Plato? „Szívünkbe, hogy azt a szemérmertlenség támadásaitól megvédhessük, azon isteni félelmet kell gondosan becsepegtetnünk, melyet a szemérmesség nevével nevezhetünk“.

A keresztény paedagógiának azért vissza kell utasítania Rousseau-nak eme szavait: „Emil előtt életének 20-ik éveig Isten nevét még csak omlíteni sem szabad.“ Az anya s az apa csak emlegesse bátran az Isten nevét, de tiszteletteljesen ám, nem úgy, mint akárhány, főleg alsóbb rendben levő szülő, lelket megrontó istenkáromlással. S a mikor kezd a gyermek értelmie fejlődni, mikor már kezd ítéletet alkotni, ne teljék egy nap se el, hogy az őszinte vallásosság tényei a gyermek kutató szeme előtt meg ne történjenek. Az imád-

kozó anya és atya olyan tiszteletre méltó kép, mely a gyermek lelkébe örökösén bevésődik. De ott legyen ám az apa és az anya is, mert a mely percben az imazsámoly elől kioson a tisztcsaládapa, abban a percben nyomon követi a gyermek hallgatag, de annál súlyosabb ítélete s az ítélet nyomán a fokozatos romlás.

Tudománynyal nem lehet Istent és a vallásosságot pótolni. „A tudomány religió nélkül könyv, melyből a kezdet és a vég hiányzik,“ Dupanloup. Az az igazi tudomány, melynek alapja az Ur félelme. „A felületes tudomány Istentől el, de a mélyreható tudomány Istenhez vezet“ Bacon.

Vannak nemzetek, melyeknél az egyes családok asztalán mindig ott van egy-két szent könyv, a Szentírás, Kempis Tamás, vagy más könyv, melyekről még Rousseau is az elragadtatás hangján nyilatkozik: „Megvallom bámulok a szent iratok felségén, az Evangelium szent szava szívemhez szól Nézzétek a bölcselők pompás könyveit, egész pompájokkal mily kicsinyek e mellett.“

Ne hiányozzék a családból soha az imádság szelleme. Az az anya, ki imádsággal fog minden munkához, ki felkelésekor és lefekvésekor a szent kereszt jelével érinti gyermeke tiszta, derült homlokát, ki a miatyánk imádságos ígére tanítja gyermekét, lerakja az alapját az igazi keresztény életnek.

Az ilyen családi életnek üdvös lesz a hatása. „A hatások milliói közül mindeniknek megmarad bennünk a nyoma, sokszor tudatosan, sokszor tudtunk nélkül s e részben hasonlók vagyunk azokhoz a korallszigetekhez, melyeket millió apró munkás munkája emelt a tenger felszínére, mindenikök nagyító üveggel is alig észrevehető részszel járulván hozzá“.

A jó példa sokkal hathatósabb nevelési eszköz minden tudós elméleténél. „Milyen a fa, olyan a gyümölcse.“ Ha a szülő és nevelő egyaránt engedelmeskednek az isteni és erkölcsi törvényeknek, akkor a gyermekek bennök példaképet látnak, mely széditő erkölcsi magaslataban van.

Látja a gyermek, hogy édes apja dolgozik, fárad, fut a hivatalba, vagy mesterségét folytatja s buzdítja családtagjait is dologra, látja, hogy anyja állandóan szorgoskodik

és öntudatlanul belopódzik fogékony szívébe a *kötelességérzet szelleme*. Eljön az iskolába s itt folytonos munkát látván jellemének ez a vonása megjegecedik. Az ilyen gyermekekből lesznek a kötelességtudó, munkájokban gyönyörűséget találó honpolgárok.

Ha a gyermek látja, hogy mikor jó, szeretetteljes jutalmazásban részesül, mikor gonosz megfelelő fenyítésben a szülők részéről is, tanár részéről is, megalkotja lelkében az erkölcsi jó és rossz közötti különbséget, természetes vonzódást érez a jó iránt, ellenszenvet a rossz iránt és megalkotja az ítéletet: a jó jutalmat, a rossz büntetést érdemel s így megalakul lelkében az *igazságszeretet* szelleme. Ha azonban kényére-kedvére tehet bármit büntetés nélkül, csekély lesz az igazságszeretete is.

Ha látja a gyermek, hogy szülői mindent úgy mondanak el, a mint történt és úgy cselekesznek, s ha látja, hogy az iskolában a tanár se ferdít el semmit, megalakul benne az *őszinteség* szelleme. Erre nagy súlyt kell fektetni. Az őszinteség hiányának forrása a rendezetlen önszeretet, melyet, ha idejekorán el nem folytunk önzéssé fajul.

Se a tanár, se a szülő ki ne ejtsen a tanuló előtt egyetlen hazug szót, még tréfából se. Ha a fiut hazugságon kapják, meg kell szégyeníteni s rögtön felvilágosítani a hazugság rut és nevetséges voltáról, hiszen a hazugot amugy is hamarabb utól érik, mint a sánta ebet. Egy-egy tündöklő példával mutassuk be, hogy a tiszteletnek mily ragyogó sugárkévéje veszi körül azokat a nagy lelkeket, kik életök minden percében őszinték és igazak voltak. Solon őszinte volt Krözüssal szemben, Talleyrand még a nagy rettegett Napoleonnak is megmerte mondani az igazat, a dicső nagy kancellár, Morus Tamás jól tudta, hogy vérével, életével fog lakolni, de azért megmerte mondani VIII. Henriknek, hogy léha, erkölcstelen uralkodó.

Az iskolában lépten-nyomon figyelmeztetjük a tanulót illedelmes beszédre és viselkedésre. Az iskolában a tanártól illetlen szót sohasem hall, mi az oka mégis annak, hogy a tanár akárhányszor nem sejtett pillanatban meglepve őket arcpirító illetlenségeket tapasztalt. Ismétlem, a tanár részéről ilyet sohasem hallott, tehát az iskola falain kívül kell

az okot keresnünk, a hol legtöbb idejét tölti. Tapasztalatom van arról, hogy bizony igen sokszor a szülők sem válogatják meg szavukat, vagy tulcsapongó kedvű társaságból, hol megered a nagyon is divatos „természetes“ beszélgetés, évődés, a gyermeket ki nem küldik s míg pompásan mulatnak, lassanként megtelik a gyermek szíve méreggel. A: „*castis omnia casta*“ sokszor hangoztatott elv itt nem alkalmazható. Megszűnt már a falusi porták üde költészete is. Alig hallunk már itt-ott mesemondó ajkáról bűbajos mesét aranyhaju, csillagos homloku hercegisasszonyról és délceg királyfiról, hanem hallunk fonóban és kukoricafosztásnál trágárnál trágárabb beszédet, az ugynevezett fiatalság részéről, s egyik-másik szögletben hallja ezt egy-egy leányka, egy-egy fiucska s ezek a fiucsák fogják később ifjúságunk kontingensét alkotni. Mondhatják: az egyszerű falusi ember nem tanult paedagógiát. Azt nem, de azért az ilyen társaságba nem engedné el gyermekét, ha egy kis jó érzéke volna s akkor nem jönnének hozzánk olyan fiúk, kikben az illetlenség valósággal *habitus*, állandó készség, annyira, hogy még az írásbeli dolgozatokba is illetlenségeket írnak, nem is sejtve szegénykék, hogy az minő illetlen. Nagy mértékben veszélyezteti a gyermek lelkét a cselédekkel való érintkezés. Internatusban is, otthon is valósággal rajognak a gyermekek a cselédszobákért, istállókért, konyhákért. Pedig ezektől kevés kivétellel csak hétköznapi póriasságot, durva trágárságot és sok-sok esetben erkölcstelenséget tanulnak. Abban az üdvös nagy mozgalomban, mely azon célból indult, hogy a tanuló ifjút erkölcsi romlottságától megmentse, nem szabad a cselédkérdést figyelmen kívül hagyni. Mennyire megnehezítik az ilyen tanulók a tanár munkáját s mennyi művészetbe, aggodalomba kerül, míg tapintatosan leszoktatja arról a tanulókat. Tanítsuk külső és belső *illemre* a fiukat, mely nyilvánuljon szóban és testben egyaránt.

A történelem, a mindennapi élet ezernyi olyan példában bővelkedik, hol a fő tényező a nemes lelkűség. A bibliai nemes lelkű hitelező, mély tiszteletet érdemel, de a másik, az a galád szolga, ki néhány dénárért fojtogatni kezdte szolgatársát, mély megvetést érdemel. Ilyen és hasonló példákkal s a magunk körében teljesíthető minden tettünkkel

ébresszünk a tanuló szívében vonzódást és kegyeletet minden *nemes iránt*. Nagyon fontos a nevelés nehéz munkájában a tanulóat engedelmességre szoktatni.

Feltétlen s rögtöni *engedelmesség* ez legyen a jelszó. Bármivel is foglalkozik a gyermek szülője, vagy tanára részéről jövő első parancsszóra abba kell hagynia játékát, munkáját s engedelmeskednie kell. Az iskolában engedelmes is, de otthon se tágitson a szülő. A makrancosságot, duzzogásra való hajlandóságot már csirájában el kell folytatni, nehogy a szülői háznál kifejlődve az iskolában is kísérteni kezdve, veszélyeztesse nemcsak az iskolai fegyelmet, hanem a saját existenciáját is. Engedelmesség nélkül nincs rend, rend nélkül pedig megbomlik a világ. „Ordo est anima rerum“.

A tanuló ifju éke a *szerénység*. A hengegő, öregeket nem tisztelő, arisztokratikus ficsurok nem a gymnasium padjaiba valók. Már piciny korában szoktassa az édes anya szerénységre, úgy kell minden dolgot rendezni, hogy érezze kicsinyességét a szülőkkel, nagyobbakkal és még az egyformákkal szemben is, étkezésben, beszélgetésben, kérésében mindenütt ott legyen az alázatosság. Tulzásba azonban nem szabad vinni, nehogy szolgállelkűvé fajuljon. Hadd ismerje meg önbecsét, de azt soha előtérbe ne tolja, jó tetteivel ne dicsekedjék, hadd méltassák azt mások. Példákkal kell ékesíteni, hogy mily szép a szerénység, mennyire ékesíti az ifjút, de még a felnőtt embert is. Hunyadi János a pogányverő vitéz dalia maga volt a megtestesült szerénység, nagy diadalait nem hadvezéri talentumának, hanem Isten segítségének tulajdonította. Epaminondas, Aristides, Deák Ferenc a szerénységnek mintaképei. Cincinnatus anynyira nem volt büszke államférfiúi bölcsességére, hogy az eke szarva mellől kellett őt a közügyek élére vinni. Alkibiadeshez egy hengegő ifju járult s lelki tulajdonságokkal nem dicsekedhetett, nagy gazdagságát, hatalmas kiterjedésű birtokait kezdte emlegetni, de aztán mikor Alkibiades kérte, hogy mutassa hát meg a földabroszon, hogy hol fekszenek birtokai, megszágyenülten vonult földre, mert nem tudta megmutatni. A szülő is, a tanár is vetélkedjenek abban, hogy a szerénytelenséget kiirtsák a szívből s a hol csak

nyomát is veszik észre a rút ündicséretnek, mások lenézésének. kevélységnek rögtön legyenek ott a nyesegető késsel s nyessék le e fattyuhajtásokat.

„Az embert művelni, úgy mint Isten akarta, annyit tesz, mint egyuttal edzeni jellemét, szilárdítani akaratát világosságra és határozottságra juttatni lelkiismeretét; s a nemes érzelmek iránt fogékonnyá tenni szívét“. (Dupanloup.)

Jellemét kell fejleszteni. A tanulmányok folytán rá kell mutatnunk azon eszmékre, melyek nemesítik a jellemet, ki kell hámozni az olvasmányokból azokat a tetteket, melyeknek alapja a tiszta férfi jellem, s e tettek magasztalásával nemes dicsvágyat ébresztünk bennök.

A jellemfejlesztő nevelés követeli, hogy a tanuló hajlamait és gondolkodás módját megfigyeljük s e ponton is a szülőktől és helyetteseiktől nagy segítséget vár az iskola. Említettem volt, hogy jóval több időt tölt a tanuló a szülői házban, mint az iskolában, hozzájárul még, hogy a bizalmasabb jellegű családi körben közvetlenebbül nyilatkozik meg alaptermészete s így a szülőnek jobban kell ismernie mint a tanárnak. Ezért jól teszi minden szülő, ha titokban felvilágosítja a tanárt a tanuló esetleges rossz hajlámáról, ferde gondolkodásmódjáról, hogy azokat „ex asse“, gyökerében irthassa ki, hogy rossz szokásait megnemesítse, hogy, ha már bűnök ferköztek a fiatal teremtes szívéhez, azokat elfojtsa s a szenvedélyek ébredését megelőzze. Gyakran hallottam, hogy a szülők egyes testi fogyatkozásra felhívják az iskola figyelmét, miért nem teszik azt a sokkal fontosabb lelki fogyatkozásokkal? „Clara pacta, boni amici“, vagyis öntsünk tiszta bort a pohárba, világosítsuk fel egymást, s így segítettünk egymásnak a nehéz munkában. Az igazi jellem alapja a becsületesség, szabadságszeretet, dicsvágy. A becsületes ember mindig egyenes uton jár, őszinte és igazságos. Minden ellenkező eljárásnál kapva kapjunk s szolgáljunk kellő felvilágosítással. Legyünk mindenben igazságosok. A tanárnak valódi réme az osztályozás, mert fél, nehogy jóhiszeműleg bár, de igazságtalan legyen. Ritkán fordul elő s nem cselekszik helyesen a szülő, ki elbukott fiának pártjára áll, mert ellenkezőleg éppen rá kell mutatnia, hogy munkátlanságának eredménye ez s ez az: *igazságosság*.

A nemes dicsvágy ébresztése jótékonyan hat a jellem fejlődésére. Dicsvágy nélkül nagy eredmények sohasem jöttek volna létre. Csakogy ez a dicsvágy legyen nemes és ideális, mert mihelyt túlaradó abban a gyakorlati szellem közönséges kapaszkodássá fajul. Pedig de sokszor hallunk ilyen beszédet a szülők ajkáról: „Fiam te pap fogsz lenni, mert a papok jól élnek“. Ugy, ugy t. szülők csak gyakran állj elő az ilyen beszéddel, dicsőítsd a „*gondatlan*“ életmódot, színezd ki eleven festékekkel egyik, másik állás *anyagi* előnyeit s akkor csakúgyan lesznek kapaszkodó papok, tanárok, bírák, hivatalnokok. Az a szülő, a ki magas állások elnyeréséért buzdítja gyermekét szorgalomra és iparkodásra nem ébreszt nemes dicsvágyat, hanem csuf önzést. Nem az állásért, annak anyagi javaiért kell tanulnunk és erényesnek lennünk, hanem magáért a tudományért, magáért az erényért. Sokkal fontosabb itt a cél. Az a tanulás és jóviselet célja, hogy a tanuló lelke bővelkedjék majdan tiszta, megszürt, összefüggő ismeretekkel. Az a célja, hogy ezen ismeretek alapján járjon helyes uton az esze, találja meg mindenben a logikai kapcsolatot s alkosson helyes, józan ítéleteket. Az a tanítás és tanulás célja, hogy a tanuló lelke élénken vonzódjék mindenhez, a mi erkölcsi szép és undorodjék az erkölcsi ruttól, legyen fogékony minden nemes érzésre, és nem az, hogy: „olcsón, könnyen, fényesen, kényelmesen éljen, hogy minél kevésbé szoruljon felebarátaira az emberekre, hogy maga is lehetőleg kivetkőzve saját emberségéből... szóval, hogy lelke pénz, egyedüli célja pedig porhüvelyének jóléte legyen“ (Greguss Ágost: Materialismus hatása.)

Mindenesetre okosabb lenne az ilyen beszéd: „Fiam, tanulj, fáradj, műveld ki a lelkedet s akkor ezen kincsek révén ne félj az anyagiaktól se, mert méltó a munkás az ő bérére!“ Minden becsületesen betöltött állás szép, s céltévesztett eljárás azokat az anyagiak szempontjából osztályozni.

A jellemfejlesztésben fontos tényező az akarat céltudatos művelése. Ugy fejlesszük az akaratot, hogy az szilárd, határozott legyen. „Az akarat szabadon választhat a helyes, vagy helytelen irány között, de ez a választás is

csak úgy ér valamit, ha azt a közvetlen és határozott cselekvés nyomban követi. Mély kötelességérzet, tisztán belátható működési kör mellett a lelkiismeretre támaszkodó rész akarat erőt kölcsönöz arra, hogy pályánkon előre halatva, terveinket a szembeütköző küzdelmek dacára is valósíthassuk. S lenne bár bukás az eredmény, megnyugvást szerez amaz öntudat, miszerint a kötelesség védelmében roskadtunk le.“ (Smiles.)

A gyermek, kinek erős akarata van, erős lesz ifju és férfi korában is, erős lesz viharban, vészben, szenvedések közepette jelszava lesz: „si fractus illabatur orbis, inpavidum ferient ruinae“ törjék bár össze minden reménye erős akarattal küzdeni és legtöbbször diadalmaskodni fog. Akkor majd erős akarattal, szívós küzdéssel fogja lelke sebeit gyógyítani és nem golyóval és méreggel.

De akaratról beszélek és nem akaratoskodásról.

Ez utóbbi a kényeztetésnek következménye. Ime újra itt kísért a kényeztetés kérdése. Az iskola senkit sem kényeztet el s fogadja el ezt az álláspontot a szülő is, mert ne feledje, hogy az megölője a helyes szabadakaratnak s esküdt ellensége a tiszteletnek és tekintélynek. Oh mennyi mindent elnéznek az „*cleren*“ gyermeknek. „Még gyermek, nem jött meg az esze, hadd legyen bár most holdog“, mondja igen sok szülő akkor, mikor kedvenc gyermeke „*kedreskedése*“ elérte azt a fokot, hol már jogosult a fenyíték. Ezeknek az elnéző szüléknek én a könyvek könyvével felelek: „Az ifju az ő útja szerint, midőn megvénül sem távozik el attól“. (Prov. 22., 6.) Hallgassuk csak meg, mit mond a már sokszor idézett nagy nevelő Dupanloup az ilyen elkényeztetett gyerekekről? „Sokszor igazi kis vadállatok. Rendesen olyanoknak látszanak, kiket illedelmes, kedves, kellemes és rokonszenves gyermekeknek szoktak nevezni. Nincs oly behizelgő simulékonyság, nincs oly megnyerő alakoskodás, melynek titkát ne tudnák oly célból, hogy töletek óhajuk teljesítését kinyerjék; ha nem figyeltek meg őket alaposabban elragadóknak találjátok; ha azonban hirtelen észreveszitek az ő ravaszságukat és a ti gyengeségeteket, ha ellenállást kíséreltek meg, ha tőlük a legkisebb fáradságot s a legkönnyebb figyelmet követelik, úgy csakbamar tudtotokra

fogja adni elkedvetlenedésök, haragos és dacos hallgatásuk, sőt durva és heves gorombaságuk, hogy e gyermekek szeretetreméltósága csalódás, hogy alapjukban és igazság szerint a szelidített állatokhoz hasonlóan csak a megszelidítésökre használt csaleszközök iránt fogékonyok s mihelyt kívánságuktól valamit megtagadunk, újra vad és roszakaratu állatok, melyek harapnak és karmolnak.“

Nem lehet a kérdést a szeretetre való hivatkozással elejteni, mert nem ez a szeretet módja. „Az igaz és jól megfontolt szeretetnek bennünk a gyermek megismerésével kell növekednie és gyarapodnia, s mialatt természetes hajlandóságunk az értelemmel karöltve halad, igazán atyai barátsággá kell válnia. Gyakran azonban ép az ellenkező történik és minket rendesen jobban érdekelnek haragjuk kicsinyes kitérései, gyermekes játékaik és bohóságaik, mint erkölcsi eljárásuk, mintha őket nem mint embereket, hanem mint majmocskákat pusztán időöltésből szerettük volna.“ (Montaigne.)

A nevelés történelem az Eszterházy, Bánffy, Bethlen, Bornemisza anyákat úgy emlegeti, mint az anyaság ideálját, mert ők szeretettel és szigorral, de kényeztetés nélkül nevelték a haza számára a kimagasló, nagy alakokat. Az ő családjuk szentély volt: oszlopa az apa, őrzőangyala az anya, fakadó bimbók a gyermekek. Miért ne lehetne ma is minden család szentély, templom? Nagy betegsége korunknak, hogy sok család nem ragyog már érintetlen tisztaságában. Mi lesz az ilyen családban felnőtt gyermekkel? Nem fejtegetek, csak kérdezek. „Ex hoc fonte derivata clades in patriam, populumque fluxit.“ A társadalom összeomlása a család romlásával kezdődik.

Ha egyéb nem is volna is egyedül a keresztény nevelés magasztossága sürgetve követelné, hogy a család szenttelen legyen. Itt nyeri a gyermek a legelső és legmaradandóbb benyomásokat. Az olyan család teljesíti hiven nevelői hivatását, a hol sallangos cifrázkodás helyett őszinte egyszerűség uralkodik, a hol nem az ellesett divatos szólások, szokások kísértenek, hanem valóságos lelki nemesség található, a hol imádság és munka összeölelkeznek. Mily szomorú ennek az ellentéte. Mit is mond Spencer? „Számos szülőt gyer-

mekeik nevelésében nem a gyermek boldogságára célzó öntudatos eljárás, nem a jónak meggyőződéséből származott elhatározottság, nem saját viszonyainak tekintetbe vétele, hanem hiúság, mások utánzása, vagy tisztán fitogtatási szempont vezérel, szóval nem a tudomány belbecsét, mint inkább azon hatást tartják fődolognak, melyet vele másokra gyakorolhatnak.

Ilyenformán jöhet segítségére a család az iskolának a jellemfejlesztés nehéz mánkájában. Az iskola teljesen magára hagyatva csak fél munkát végezhet. S mit mondjunk még akkor, ha igen sokszor még ront a család, vagy kényeztető neveléssel, vagy rossz példákkal, vagy bárminő utonmódon az iskola munkájában. Csak egyetértő eljárás vezethet teljes sikerre, csak úgy válhatunk művésszé, csak úgy nevelhetünk az ingatag, törékeny gyermekből egész embert, kinek jelleme: „személyes életté lett erkölcsösség“, (Röthe), ki: „szabad önelhatározásból mindenkor és mindenben tétovázás nélkül a meggyőződésben gyökerező tiszta, változatlan elvek szerint s bölcs tapintattal akar és cselekszik“, (Szvórényi), kinek jelleme: „teljesen képzett akarat“ (Hardenberg, kinek lelkében gyökeret vert: a lelkiismeretesség, őnzetlenség, önállóság, őszinteség, határozottság, szilárdság, következetesség, okosság.

Íme tehát ez a nevelés célja: istenfélő, hazaszerető, jellemes embert faragni s e cél elérésére hívja az iskola segítségül a családot. Fájdalom, ez ideig nem sok eredménnyel és ebben látom én a morális hanyatlásnak egyik főokát.

Még csak két gondolattal toldom meg szerény elme-futtatásomat, az egyik a tanulók társadalmi érintkezése, a másik a büntetési módzatok.

Élethevágó, fontos kérdés a tanuló, társadalmi érintkezése, kikkel barátkozik, hol jár-kél stb.?

Nincs veszélyesebb valami, mint a gonosz barát, a pajtáskodás. Egy-kettő elég arra, hogy százakat elrontson.

Szomorú tapasztalatom van arról, hogy egy-egy „vándor-diák“ a bachanaliák hangján tartotta szóval a köréje sereglett ártatlan gyermekeket. Az iskolában üldözzük a pajtáskodást, tegyenek úgy a szülők is. Legyen a tanuló jó ba-

rátja az arra méltónak, de nem pajtása. Ne legyen nagy a korkülömbőség, mert az mindig veszélylyel jár a kisebbre nézve. Van egy szomorú betegsége az ifjúságnak s konkrét adataim vannak rá, hogy nagyobb barátjától tanulta el a kisebbik. Ne engedje meg a szülő, hogy tanulás ürügye alatt u. n. diáktanyák keletkezzenek a szülői házban. Ha felügyelet nincs, nem tanulnak, szórakoznak, adomáznak, sőt igen gyakran korcsmát rögtönöznek, isznak, szivaroznak.

Rosz erkölcsű egyénnel való barátságot soha se engedjenek meg s az olyat, ha kell, a háztól is tiltsák el. Nem tanuló ifjuval lehetőleg benső barátságot ne kössön, más az olyannak a gondolat világa.

Műveltlelkű felnőttek társasága igen jótékonyan hat a fejlEDEZŐ ifjura, de csak úgy, ha abban a körben egy percig sem feledik el, hogy gyermek van közöttük s a gyermek legkisebb illetlenkedését sem nézik el.

Szórakozása legyen korához szabott és a minimumig korlátozott, nehogy előbb még szokássá, majd szenvedélylyé fajuljon. Látókörének szélesbitésére alkalmas egy-egy kiválóbb színházi előadás, aesthetikai érzékét fejleszti valamely művészi hangverseny, a bálozás és korcsmázás azonban bátran elmaradhat és nem beszél helyesen az a szülő, ki az iskolai fegyelemre célozván, szemrehányó hangon szól: „szegénykéket mindentől eltiltják.“ Még a társadalmi simaság elsajátítása sem elég ok arra, hogy a diák bálozzék. Ott csak majmol, eltanul egy-egy fogást, megkockáztat egy-egy ügyetlen bókot, s mindez még nem lelki műveltség, legfünnebb rutin, a mit néhány év múlva, mikor már nagyobb lesz az önérzete, amugy is elsajátíthat.

A billiardozás, sakkozás, tekézés mind megengedhetők, de nem korcsma helyiségben. A kártyát azonban, sok szerencsétlenségnek ezt az átkos eszközlőjét azonnal vegyük ki a tanuló kezéből.

A szórakozás, ismétlem, csakis a minimális fokon álljon s hogy ezt elérhessük, korlátozni kell a zsebpénz összegét. Sok pénznek káros hatása van. Kezdetben haszontalan nyálánságokat vásárol, később, bár még a gyerekcipőket nyúvi, már dohánnyra fordul a vásárlás s a vége bor lesz. Azonkívül hadd érezze, hogy ő milyen semmi és szokja meg

azt, hogy míg ő maga meg nem keresi, ne pazarolja a pénzt. Igen okosan cselekszik az olyan szülő, ki a tanár kezébe tétéményezi le a zsebpénz összeget, akkor visszaélés nem lesz.

Még csak egy okra mutatok egész röviden rá, mely akadályozza a tanulmányi és erkölcsi előrehaladást s ez a fegyelmi eszközök elégtelen volta. Itt is a szülő segíthet, a jutalmazásban is, de a büntetésben csatlakozzék az iskolához, s ott, hol az iskola keze meg van kötve, jöjjön annak segítségére. Hallgassák csak meg, mit mond a hajdani idők királyi bölcse a szülőknek: „A ki szereti fiát, folyton fenyték alatt tartja, hogy végtére öröme legyen benne és ne kopogtasson felebarátjai ajtain.” (Eccl. 33., 1.) „Vannak fiaid? oktasd őket és hajtsd meg őket gyermekségöktől.” (Eccl. 7., 25.) „Ki a vesszőt kiméli, fiát gyűlöli; a ki pedig szereti azt, szüntelen oktatja. (Példb. 13., 24.) „A délceg ló keménnyé válik és a magára hagyott fiu vakmerővé leszen.” (Eccl. 30., 8.)

„Kényeztesd fiadat, majd félned kell tőle; játszáll vele, majd megszomorít téged.” (Eccl. 30., 9.) „Ne adj neki hatalmat ifjúságában és légy figyelmes gondolkozására.” (Eccl. 30., 11.) „Hajtsd meg nyakát ifjúságában és egyengesd oldalait mint gyermek, netán megátalkodván, ne higgyen neked, mi lelkednek fájdalmaira leszen.” (Eccl. 30., 12.) „Tanítsd meg fiadat és bajlódjál vele, hogy gyalázatban ne kelljen megütköznöd.” (Eccl. 30., 13.) „A gyermektől ne vond meg a figyelmet; mert, ha megvered őt a vesszővel, nem hal meg.” (Példb. 23., 14.) „Balgaság van kötve a gyermek szívéhez, de a fegyelem vesszeje elüzi azt.” (Példb. 22., 15.)

Dupanloup azon gyönyörű szavaival fejezem be soraimat, melyekben szentirási vonatkozásokkal jellemzi a szerezendő gyermeket. „A gyermek gyöngéd csemete, gyenge növény, de egy napon hatalmas, az erény minden gyümölcsével megszokott fává lesz, mely nyújtja pompás árnyékát. A gyermek gazdag kifejlődéssel kecsegtető nyiló virág, mely ha már első óráiban is oly szép, minő lesz akkor, midőn kellemmel felékesítve, az ég minden adományával szépitve kifejlődik, hogy a földet díszítse.

A gyermek még kis patakocska, forrás, de egykor hatalmas folyammá lehet. A nevelő, az ügyes kutmester, kiről a Szentírás szól; az ő keze irányítja az engedelmes vizeket.

melyek akarata szerint veszik irányukat s ő nem engedi, hogy folyásukat idegen, tisztátalan, vagy ellenséges vizek, zavarják. A gyermek remény, magának az égnek reménye, mert örököse a dicsőség pálmájának, tárgya az Isten tettségének testvére és barátja az angyaloknak. A gyermek reménye a földnek, melynek gazdagsáaa és kincse a jelenben, ereje és dicsősége a jövőben. Reménye a hazának s az összes emberiségnek, mely benne megifjul és megújul. Legelső sorban azonban a földön reménye a családnak, melynek öröme és gyönyörűsége a jelenben, melynek koronája és ékessége a jövőben. (Ford. Váradi Károly.)

Ez a nevelés tárgya t. szülők, ennek a nevelésre kéri az iskola a család hathatós pártfogását.

Ha nem fog ez a pártfogás késni, meg fog változni a társadalom képe és egészen tárgytalanná lesz az a szomorú kérdés, mely mai napság, fájdalom, nagyon is aktuális.

II.

Az igazgatónak november 19. és ápril 11-én az ifjúsághoz intézett beszédei.

1.

Kedves tanuló ifjak!

Önök mindnyájan tudják, hogy ma miért voltunk az Isten házába gyász-isteniszteletre és miért jöttünk most össze ezen második templomba, hol a tudomány és hasznos ismeretek mellett a keresztény erkölcs és hazaszeretet igéi hirdettetnek. Anynyit bizonyára mindnyájan tudnak, hogy ma szt. Erzsébet napja, megdicsőült Erzsébet királynénk védőszentjének ünnepe és hogy e napon az ő emléket iskolai szünettel ünnepeljük.

A ki csak ennyit tud, az keveset tud. A ki többet tud, de a mai napon mégis csak ennyire terjedt és messzibbre nem szárnyalt gondolata, abban közöny és jóra való restség nyilvánul s emiatt lelke ünnepi hangulatra emelkedni még nem tudott.

Vétkezik minden magyar, a ki megdicsőült királynénk emlékének a mai napon néhány pillanatot sem szentel és nem próbálja mérlegelni, hogy ki volt, mi je volt Ő a magyarnak? Ellenben ünnepet ül, az Ő emléket ünnepli, ki ezen gondolattal, igaz lélekkel foglalkozik.

Hogy kellőképpen felfogni és megérteni képesek

legyenek azt a rajongó szeretet, melylyel életében nemzetünk iránta viseltetett, azt a határtalan tisztelet, melylyel emlékét még haló porában is áldjuk és azt a szokatlan jelenséget, hogy még holta után is nevenapját ünnepeljük : vissza kell mennünk gondolatban az 1848—49-iki dicső napokat követő rémes időszakba.

Egész Európa csak néma szemlélője volt a titáni harcznak, melyet nemzetünk jogai és szabadsága védelmében a törpe ellenségeken kívül az osztrák és orosz óriásokkal vivott. Mihelyt az utóbbi nemzetünk kezéből a fegyvert kicsavarta, védtelenül maradt hazánk vérfürdővé, temetővé és börtönné változott. A szellő fuvalmába özvegyek és árvák panasza és siralomhangja vegyült. A halál Sajó és Mohács után most harmadszor fenyegette nemzetünket.

A rémes éjszakához hasonló ezen időszakban két nevezetes csemény történt, melyek nagy változások szülő-okaivé lettek. Az egyik az, hogy a magyar szent-korona előkerült rejtékhelyéből, az iszapos földből, hová a honfiúi aggodalom jobb idők reményével rejtette vala; a másik meg az, hogy Ausztria fiatal császára forró szerelemre lobbant egy bajor hercegnő iránt, ki nemsokára védőangyala lett jobb jövőt már alig remélő nemzetünknek.

A sötét éjszaka valahára pirkadni kezdett. A vőlegény kíváratára a bájos menyasszony tanulmányozni kezdette Magyarország történelmét, s abban a pillanatban, midőn Ausztriába indult, hogy frigyet esküdjék I. Ferencz Józsefnek, 586 bilincs hullott le magyar politikai foglyokról. A magyar nők,

kik hazatérő férjeiket és fiaikat csókokkal halmozták el, áldották azt a frigyet, melynek sikerült emberi érzést vinni be a rideg politikába.

Férje oldalán nemsokára felkereste, meglátogatta országunkat, de azt tapasztalta, hogy Magyarország néma tartomány. Érzékeny lelke azonnal megértette a némaságban nyilvánuló nemzeti fájdalmat. Budapesten a nemzeti színház diszelőadásán a közönség „Éljen a király, éljen a haza“, lelkes kiáltására és a nyomába következő bajor néphymnusz hallatára könyek jelentek meg szemében, és a felszáradt könyek után Józsefstadt és Olmütz váraiban ismét 500 bilincs hullott a porba, melyek a magyar haza büszkeségeit tartották fogva. (Tudni kell, hogy akkor a magyarnak nem volt királya, hazáját pedig elnyelte Ausztria, s máig is a két fejű sas gyomrát fekszi Hungária.)

A végzet úgy akarta, hogy magyar földön ismerje meg a bánatot. Itt vesztette el első gyermekét. Budavarában feküdt rovatlon a kis főhercegnő. Az ország, mely nem sokat törődött a császári fényvel, átérezte és megosztotta a szülői bánatot. A felséges asszony felismerte a nemzet lovagias erejéit. Most már nemcsak történelmünket, hanem édes hazai nyelvünket is tanulni kezdette, és bekövetkezett az addig hallatlan jelenség, hogy egy osztrák császárné eredetiben olvasta Eötvös, Jókai regényeit, Vörösmarty, Arany és Petőfi verseit. Magyar társalgást vitt az udvari életbe, és reményt a hazafi szívekbe.

Már ez magában is elegendő lett volna, hogy bizalmat és szeretetet ébresszen a jövő magyar királyné iránt, de határtalan fokozódott a bizalom és

szeretet midőn a születés napja alkalmából üdvözlő 1861-iki országgyűlés küldöttségének azzal válaszol, hogy feloldhatatlan kötelék csatolja Magyarországhoz, melynek jóléte iránt folyvást a legélénkebben érdeklődik; s még inkább, midőn a koronázásra meghívó küldöttségének lelkes szavakban mondja: „Áldom az isteni gondviselést, hogy ezt a magasztos perczet megérnem engedte“.

Kétségtelen dolog, hogy a gyűlölet politikája helyett, mely országunkat a világtörténelem szinpadáról leszorítani és az egységes Ausztriába bekebelezni akarta, Ő teremtetten meg a szeretet politikáját, mely Magyarországot visszaadta önmagának.

Ezt országunk egyik történésze, legelső főpapja, a hercegprimás mondotta az ezredéves ünnepen, a legszentebb helyen, Isten házában az oltár előtt, a király és országgyűlés, kormány és nép jelenlétében, midőn beszéde közben e szavakkal fordult a fenséges királyné felé: „Légy áldott, légy üdvöz, fenséges királyném! Fogadd e templomban, hol megkoronáztattál, legmélyebb hódolatunkat, legőszintébb szeretetünket irányunkan mindig tanusított jóságodért, szeretedért. Áldólag emlékszünk, hogy midőn nemzetünk anyja lettél, édes anyai nyelvünkön szólottál hozzánk; áldólag emlékszünk, hogy azt az arany-fonalat is anyai gyöngéd kezéd szötte, mely hön szeretett királyunkat a nemzettel elválaszthatatlanul összekötötte“.

Az ország közvéleménye egyetértőleg neki tulajdonítja, hogy a nemzet által följajánlott koronázási ajándékot a felséges koronás pár az 1848-49-iki rokkant honvédek segélyezésére adományozta.

Rokonszenvének, szereteténnek és gyöngédségé-

nek nem erős bizonyítéka-e, hogy nemzetünk gyászában mindig részt vett. A haza bölcsének, Deák Ferencznek és a kiegyezés másik nagy alakjának, Gróf Andrássy Gyulának rovtalainál megjelent és koporsójukat koszoruival ékesítette s számos más jelesünk elhalálózása felett igaz érzést sugárzó részvétét nyilvánította.

Mig maga mindig részt vett a nemzet bánatában, a saját fájdmát, mely szívét törképpen általjárta, midőn egyetlen fia egy megdöböntő tragédia áldozata lett, — nem akarta megosztani senkivel. A gyöngé nő erősnek bizonyult. Nem hagyta el lelki ereje, midőn fia koporsójára kellett letennie a halotti koszorut. Ő, ki egy nemzetnek volt vigasztaló anyja, most a nemzet királyát vigasztalta és óvta a csüggedéstől.

S mikor a fájdmát enyhülni látta, elvonult a világ szeme elől és megtört szívének fájdmára útazásban, a természet szemlélésében keresett enyhülést. De bújával bújdosó magányában is észrevette nemzetünk örömet és ünnepi készülődéseit. Ezredéves ünnepünk haza vonzotta, hogy még egyszer és utoljára szeretetét ünnepies formában kifejezésre juttassa. Lelke hangulatának megfelelő díszben, fekete, de magyaros öltözetben jelent meg az ünnepélyen és midőn a szónok a királyné nevét említve, az egész ünneplő közönség éljenzésbe tört ki: halovány arczáját egy pillanatra pir futotta el és szeméből könnycsepp tört elő. A nemzet vigasza igaz, hogy csak egy pillanatig hatott, de a kölcsön vissza volt adva.

Önökről, kedves ifjak! feltételeznem sem szabad, hogy hazánk történelmét szeretettel ne tanul-

mányoznák. Az elmondottak után tehát jogosan kérdezhetem önöktől: hogy ismer-e történelmünk még egy királynét, a ki nemzetünk iránt nemcsak Mohács óta, de bármikor nagyobb szeretetet és rokonszenvet tanúsított volna; kinek működése nemzetünk életére és jövőjére nagyobb és jótékonyabb befolyást gyakorolt volna; kit a nemzet a tisztelet, szeretet és hála érzelmeivel annyira osztatlanul körülövedezett volna; s kinek hálaképpen emlékét az ország törvénykönyvébe egyhangulag megörökítették volna?

Ime, kedves ifjak! láthatják, hogy Erzsébet királyné emléke nevezetes nemzeti eseményekkel --- s ezek révén nemzeti történelmünkkel szorosan összekapcsolódott; láthatják, hogy e napon az ünnepi öltözet és az ezt diszitő nemzeti-szinű szalag, melynek feltűzésére önöket felhívtam, nemcsak találó, de a nap jelentőségéhez szükséges kiegészítő kellék. Ujítsák meg ezen emlékeket gyakran lelkükben és ne engedjék, hogy az önök nyomába lépő generációkban a dicső királyné emléke elhomályosuljon. Hadd éljen nemzedékről nemzedékre az idők végételenjéig; éljen míg csak egy magyar lesz a földön!

2.

Nemes Ifjuság!

Minden hazafias magyar lélek ünnepel, valahányszor hazánk 1825-től 48-ig terjedő időszakát tanulmány- vagy beható megemlékezés tárgyává teszi. Egy korszakalkotó átalakulás ideje ez, mely alatt hazánk a középkorból az ujkorba lépett. Átmeneti időszak, melynek végén hazánk több középkori jellegű intézménye, mint emlék, átadatott a

történelemnek és helyökbe az új intézmények vára, mint egy őrtornyokkal ellátott, hatalmas erősség emeltetett.

Ennek az átalakulásnak egy mozzanatát ünnepli a magyar társadalom évenként márczius 15-én és szentesítéssel való befejezést április 11-én. Az előbbi napon a lelkesedő ifjuság különösen annak emlékéért ünnepli, (ünnepezték önök is önképzőkori diszüléssel), hogy a szabadságnak 1848-ban Európán végig hullámozó villamos árama hazánk ifjuságának lelkét szintén rezgésbe hozta és tüntető lelkesedéssel adott kifejezést azon forró vágyának, hogy az avult intézmények mohos falai már ledöntessenek s helyökbe a haladó kor eszméi és kívánalmainak megfelelő újak felépítéséhez a nemzet vezető tényezői már valahára hozzá kezdjenek.

Elfogult, rövidlátó felfogás lenne azt hinni, hogy ezen korszakalkotó átalakulás eseményeit csak márczius 15-én lehet és kell ünnepelni. Valamint egy monumentalis épületnek alapkőletételét, bevezetését, felszentelését ünnepelni szokták, úgy ezen századokra szóló alkotás minden nevezetes mozzanatának emléke az ünneplésre egy-egy kedvesen kínálkozó alkalom.

Márczius 15-én valójában az építéshez még hozzá sem fogtak; idáig még csak erő- és anyaggyűjtés történt. Az eszmék forrottak, alakultak és tisztázódtak.

Önök tudják, hogy az anyag- és erőgyűjtés a nyelvújítók s általában az irodalmi férfiak munkálkodásával kezdődik. Ők ismerték fel az igazságot, hogy „nyelvében él a nemzet” és hogy a nemzeti nyelv és eszme kifejlődése hatalmasabb védbástyája

lesz hazánknak, mint a jogokat papiroson biztosító törvények egész sokasága. Kitartó, lelkes működésük nélkül aligha eljutottunk volna oda, hogy az 1825-iki országgyűlés a nemzeti nyelv kérdésével foglalkozzék; avval a kérdéssel: hogy latinul vagy magyarul folyanak-e ezután az országgyűlés tanácskozásai?

Ezen az országgyűlésen lépik elő gróf Széchenyi István egy nyelvmívelő tudós társaság (Akadémia) alakítására irányuló indítványával, melynek céljára egy évi jövedelmét, 60 ezer forintot ajánlott fel. A haza oltárára hozott áldozatnak, az erőgyűjtésnek és az eszmék forrásába hozatalának minő ünnepelésre méltó mozzanata ez!

De nemcsak forrottak az eszmék, hanem alakulni is kezdettek. Széchenyi vezérlete alatt az új eszméket hirdető liberalis párt az alsó házban nem-sokára többségre jutott és hatalmas erővel küzdött a régi állapotokat védő conservativokkal és kormánnyal. A párt tagjai megegyeztek a célban, de eltértek az eszközökben és ezek sorrendjének alkalmazásában. Széchenyi a vagyoni izmosodást akarta előbb. A szabadságot majd meghozza az erő. Kossuth Lajos a szabadságot tűzte elsőbbsnek. Varázshatalmu tollával és ékes szavával hirdette: hogy szabadság és függetlenség nélkül nincs önérzet, nincs erő. A nemzeti izmosodásnak szabadság a feltétele.

Ausztria gyámkodó nyügétől szabadulni vágyó és a szabadság után régóta sovárgó nemzet Kossuth felé hajlott, ki ettől kezdve a nemzet vezére lett. Midőn 1848-ban a párizsi februári forradalom szele végig süvöltött Európán, éles tekintettel a viszonyok

mélyére pillantva, merész elhatározással ragadta meg a kedvezőnek ígérkező alkalmat és azon bevezetéssel, hogy : „Emeljük fel politikánkat az Európai események színvonalára“ márcz. 3-án megtette névezetes indítványát a parlamenti, független, felelős miniszterium alakítására, melyet előbb az ugy nevezett centralisták : br. Eötvös József, Kemény Zsigmond, Szalay József, Csengeri Antal s mások hirdettek vala, s mely eszmének Kossuthot is megnyerték. 60 tagu fényes küldöttség ment István nádor, főherczeg vezetése alatt Bécsbe a királyhoz, hogy a hozzájárulást kieszközölje. Márcz. 13-án kitört Bécsben a forradalom, melyet Kossuth márcz. 3-iki nagyhatásu beszéde is siettetett. Épen márczius 15-én indult a küldöttség Pozsonyból Bécsbe és e napon, a bécsi forradalom hírére fokozódott a pesti fiatalság lelkesedése a tetőpontra, mely békés imponáló tüntetésben és azon eszmék kifejezésére juttatásában nyilvánult, melyek az ismeretes 12 pontba foglalva, a megalkotandó intézmények palotájának lelkükben élő képét tükrözték vissza. A lelkesedés megszülte a szabadság első termékét ; Petőfi gyújtóhatásu és lángoló szabadságszeretet sugárzó „Talpra Magyar“-ja immár a szabaddá tett sajtó alól került ezer meg ezer példányban a lelkesedő közönség kezébe.

Bécs forrongó közönsége nagy lelkesedéssel fogadta a küldöttséget ; különösen Kossuthot ünnepelte. A király beleegyezett a felelős miniszterium alakításába, Batthyány Lajos grófot nevezte ki elnökké s bizta meg a miniszterium alakításával, István nádort pedig teljhatalommal felruházott királyi helytartóvá tette.

Az új intézmények emeléséhez még csak ezután kezdhetek hozzá; a minisztérium megalakulása csak az alapot képezte. Rövid idő alatt, mesés módon épült fel a már előre összehordott és kiformalódott eszmék anyagából a korszakalkotó intézmények sorozata, melyek nemzetünknek szabadságot és dicsőséget hoztak, s melyek a későbbi törvényhozásoknak és államkormányzásnak immár egy emberöltőn keresztül az irányelvek kincses táráát szolgáltatták.

Ápril 10-én a király udvarával Pozsonyba utazott és másnap, ápril 11-én a nemzet örömujongása között fejezte ki az új törvényekhez való hozzájárulását, szentesítését és az utolsó rendi országgyűlés berekesztését.

A 48-iki törvények, az új magyar alkotmány alaptörvényei magukban foglalták mindazokat a reformokat, melyeket a liberális párt programja követelt: a független, felelős minisztériumot, népképviselőten nyugvó országgyűlést, Erdély unioját, a közteherviselést, a papi tized megszüntetését, a sajtószabadságot és a keresztény felekezetek egyenlőségét.

A művelt embernek tudnia kell, hogy alkotmányos monarchiában a törvény csak a nemzet és uralkodó hozzájárulásával jöhet létre. Ha ezen negyedszázadra terjedő mozgalom és előkészület után valaminek örvendeni lehetett, az minden esetre maga az ápril 11-én elért végeredmény, vagyis az, hogy a javaslatokban alakot öltött eszmék törvényerőre emelkedtek. Mert ha ez meg nem történik, ha közölők csak a jobbagyság felszabadítása szentesítést nem nyer vala és vagy a viszonyok kényszerítő hatása vagy politikai sakkhuzásból a bécsi hatalom adta volna meg azt, a mit a magyar megadni nem

tudott: a bekövetkezett nehéz napokban vajjon állott volna-e a nép a haza védelmére az alkotmány sáncaiba? Az a nép bizonyára nem, mely szabadságát Bécsből kapta.

Ezen korszakalkotó törvények becséből és jelentőségéből semmit le nem ront az a körülmény, hogy talán a kozzajárulás nem volt őszinte és nem-sokára a szentesítés után egy udvari párt, az úgynevezett kumarilla utakat és módokat keresett az egész új alkotmány lerontására, megsemmisítésére. Sőt előttünk fokozódnia kell becsének, ha tekintetbe vesszük, hogy a lerombolására támasztott vihart és földrengést kiállotta; ha tekintetbe vesszük, hogy 49 után örökre bezártnak tekintették Bécsből az alkotmány kapuit, melyet valóban egy évtizeden át még magunkénak is csak titokban lehetett mondanunk. De hála az Égnek — 1867-ben újra megnyílt, mert a nemzet kitartóan ragaszkodott a nagyidők becses szerzeményéhez. A kiegyezést, az uralkocóval való kibékülést a „*restitutio integrum*“ elvéhez, a 48-iki törvények visszaállításához kötötte.

Igaz ugyan, hogy a kiegyezés az épület egy részének átalakítását s ez által szépség — arányainak némi eltorzítását engedte; de így is becses nekünk, mert életünk, fejlődésünk és egész jövőnk létfeltételét tartalmazza. A következő generációk, tehát az önök, vagy a nyomukba lépő nemzedék feladata hogy a megmentett becses épület eltorzítását helyre igazítsa, a had- és külügyi osztályoknak szánt részeket eredeti alakjuk és rendeltetésüknek megfelelően visszaállítsa s szabad és független nemzethez méltó módon használatba vegye. Tudom, hogy ez a vágy minden magyar ember lelkében kiolthatatlanul

él. Alakuljon belőle vezérlő eszme az ifjuság lelkesedésében; hiszen ugyis közéletünk ilyen vezérlő eszme nélkül szűkölködik. A lemondás, gyengeség és megadás igéi, melyek 1867 óta szeltében hirdettetnek, a nemzeti halál csiráit tartalmazzák. Önbizalom és pozitív vezérlő eszmék nélkül nincs jövője egy nemzetnek se.

Ime kedves ifjak! láthatják, hogy ha a 48-iki átalakulásról van szó, nemcsak márczius 15-én van helye és ideje az ünneplésnek. Mert a ki ezen eseményeket elfogultság nélkül és kellő látkörrel ünnepli, az megemlékezését és ebből folyó lelkesedését nem szoríthatja ezen egy nap eseményeire; hiszen márcz. 15-ike tulajdonképpen csak epizódja egy koraszakalkotó nagy eseménynek. Ma, azon törvények szentesítésének napján, vagy bármikor, midőn megemlékezés tárgyává tesszük ezen nagy-időket, éppen úgy illik feltűzni a nemzeti szalagot, éppen olyan lelkesedéssel énekelhetjük nemzeti imánkat, a Hymnust és Vörösmarty Szózatát, mint akár márczius 15-én, éppen olyan lelkesedéssel kiálthatjuk, hogy: Éljen a haza!

III.

Adatok a tanév történetéhez.

1. A tanév tartama.

A tanári testület auguszt. 29-én tartotta szervezkedő értekezletét, melyet igazgató a középiskolai tanár nevelői szerepéről és a harmonikus együttműködés szükségéről mondott beszéddel nyitott meg.

Javító és felvételi vizsgálatok augusztus 30-án folytak le. Javító vizsgát 41, felvételi vizsgát 6-on állottak.

A beiratkozások szept. 1., 2. és 3-án történtek. A rendkívüli időben felvett tanulókkal együtt beiratott 365 rendes és 7 magán tanuló, 6-al kevesebb, mint az előző évben ; de az I. osztályba jelentkezők tulsokan lévén, 19-et vissza kellett utasítani.

Igazgató a tanévet ünnepélyes „Veni Sancte“ és szt. mise után az összes ifjúsághoz intézett beszéddel és a fegyelmi szabályok felolvastatásával szept. 5-én nyitotta meg. Az előadások a szabályszerű szünnapok kivételével megszakítás nélkül folytak június 16-áig.

A VIII. osztályos tanulók osztályvizsgálója május 17. és 18-án, érettségi írásbeli vizsgálatuk 20-tól 24-én, a vallástani érettségi vizsgájuk Murányi Kálmán főesperes, püspöki biztos elnöklete alatt május 29-én, a többi érettségi tárgyakból a szóbeli vizsgálat Czobor Béla dr. egyetemi tanár, miniszteri biztos vezetése és Mikó Bálint főispán, mint az erd. r. k. status igazgató tanácsának tagja és megbízottja közreműködésével tartattak meg.

A magántanulók vizsgálata június 12. és 13-ik, a rendes

tanulók tanévvégi osztályvizsgálatai 17—26-ig folytak le. Junius 29-én hálaadó isteni tisztelet után az érdemsorozatok felolvasásával, jutalmak, bizonyítványok és Értesítő kiosztásával a tanév bezárattott. —

2. Vallás-erkölcsi állapot.

Az ifjúság a tanárok vezetése alatt minden nap reggelén — a téli hónapok kivételével — jelen volt a szent misén; vásár- és ünnepnapokon isteni tisztelet előtt exhortatiót hallgatott, a négy felső osztály külön, a négy alsó osztály szintén egy külön csoportban és ezen napokon a déleesti istentiszteleten is részt vett. Kisasszony napján és Mária szeplőtelen fogantatásának ünnepén az egész ifjúság gyönt és áldozott; ezen kívül havonként egy erre kitűzött napon a gyónni akarók többen keresték fel a vallástan tanárát és a pünkössti ünnepek másod- és harmadnapján számosan jelentkeztek gyónásra Püspök ur Ő mltgánál, ki ezen ünnepek alkalmából iskolánkat magas látogatásával megtisztelte. Husvét nagyhetét megelőző héten erdélyi püspök úr gondoskodásából földő Midlinszky József Jézus társasági atya vezetése alatt az egész ifjúság szent gyakorlatokat tartott, melynek végén szintén mindnyájan gyöntak és áldoztak.

Részt vett az ifjúság a tanárok vezetése alatt az egyházi körmenetekben; Mária ünnepein és ezek vigiliáin ünnepélyesen, a Mária Társulat jelvénye alatt vonult az iskolából a templomba és vissza. Mária nevenepján Murányi Kálmán főesperes és püspöki biztos a szerzet templomában a búcsúra összesereglett hívők jelenlétében avatta fel a jelentkezőket a „Mária Társulat“ tagjaivá, kiket a tanév első napjaiban a társulat elnöke, már néhai P. Kopatz Pátrik tanár és szt. Ferencz-rendi áldozár készített elő a belépésre.

3. Fegyelmi állapot.

A lefolyt tanévben a tanuló ifjúság erkölcsi magaviselete általában kielégítő volt, de egyeseknél intés, feddés, sőt súlyosabb büntetés szüksége is fenforgott. Rendetlenség miatt 13, illetlen magaviselet miatt 9, igazolatlan óramulasztásért 11, óráról való elszökés miatt 1, templomból való ki-
maradás miatt 9, verekedés miatt 1, gúnyolódás miatt 1,

szivarozásért 4, rendzavarás miatt 12, káromkodásért 1, kihívó magaviseletért 1 esetben kellett II., III. és IV-ed fokú megintést és feddést alkalmazni, mely esetekben egyszersmind a szülők is értesítést nyertek, hogy közreműködésükkel, esetleg fegyelmezésükkel az ismétlődéseknek elejét lehessen venni. Sajnos, hogy lopás vétsége is merült fel 2 esetben, melyek közül egyiket eltanácsolással, másikat pedig az erdélyi r. k. gymnasiumokból való kizárással kellett büntetni.

4. Egészségi állapot.

Minthogy a tanév folyamán járványos betegség nem jelentkezett, a tanuló ifjúság egészségi állapota kedvezőnek volt mondható. Az ifjúság zöme a kettős finevelő intézetben lévén elszállásolva, Kolonics Dénes dr., intézeti orvos naponként vizsgálat alá vette a gyengélkedőket a betegszobában és orvosi segélyben részesítette. Ez uton az ifjúság egészségi állapota kellő ellenőrzésben részesült; de ezen kívül a tantermekben is az összes ifjúságot, különösen szembajok ellenőrzése tekintetében többször megvizsgálta; egyszer pedig Harmat Leó dr. járás-orvos tartott hivatalából folyólag szemvizsgálatot. Trachomával gyanus eset kettőnél merült fel, de szerencsére csak könnyebb és mulékony bajnak bizonyultak. Egy komoly difteritis betegedés is fordult elő, mely serummal való beoltással sikerrel gyógyított. Ragályosnak ismert vagy gyanus betegedés eseteiben az intézeti orvos azonnal gondoskodott, hogy a beteg az intézetből szülőihez — vagy ha távoli vidékről való volt — a megyei közkórházba, Csik-Szeredába szállíttassék.

Téli időszakban, minthogy gymnasiumunk a téli tornacsarnokot nélküli, torna órák alatt és máskor is alkalmas időben a gymnasium udvarán készített korcsolya pályán edzette magát az ifjúság a szabadban való mozgással.

Fájdalommal érintette az ifjúságot, valamint a tanári kart, hogy Bálint Károly jóreményű IV. osztályos tanuló agyhártya gyuladásban néhány napi szenvedés után Csik-Szentimrén — és Sándor Árpád szelid, szorgalmas és szintén jóreményű VIII. osztályos tanuló, kevéssel az érettségi vizsga előtt, melyre már jelentkezett is volt, szülőinek nagy bánáttára, tüdővészben ugyancsak Csik-Szentimrén elhalálozott.

Előbbinek végtisztességén osztálytársai hat és a tanári kar két taggal képviselve voltak; utóbbinak tanulótársai két tanár vezetése mellett testületileg vettek részt a temetésen és mindkét szomorú esetben koszorút helyeztek korán elhunyt pályatársuk koporsójára. Nyugodjanak békeségben!

5. Hivatalos látogatások.

Kuncz Elek királyi tanácsos, tanker. kir. főigazgató október 17—20-án végezte hivatalos látogatását, mely alatt a tanítás menetét és az ifjak előhaladását az egyes tantárgyakban osztályonként megfigyelte, a könyv- és szertárokat, valamint a kettős finevelő intézetet megtekintette s megelégedése kifejezése kíséretében észrevételeit a 20-án tartott tanári értekezleten adta elő, melynek jegyzőkönyvébe foglalva a főtanhatósághoz felterjesztettek.

Nemsokára Pál István apát-kanonok, az erd. r. kath. status igazgató-tanácsának előadója tartott október 27—28-ik napjain hasonló vizsgálatot, kiterjeszkedve a hivatalos ügykezelés eljárásának betekintésére is.

Gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök ur ő méltósága, ki a pünkössti ünnepeket megelőzőleg Gyergyóban bérmáló köruton volt, az itteni nevezetes búcsú alkalmából összesereglett hívei sokaságának-, a tanári kar- és tanuló ifjuságnak nagy öröme május 24-én ide érkezett. A főgymn. ifjuság 25-én este lámpionos felvonulással, ének- és zenedarabok sikerült előadásával tisztelte meg a Főpásztort, kihez az ifjuság nevében Daragus András VIII. oszt. tanuló intézett üdvözlő beszédet, melyre Püspök ur ő méltósága a szeretet és jóság hangján válaszolt. — 5 napig itt időzván, 29-én az előadásokat több osztályban meglátogatta, az ifjakhoz a tananyag köréből kérdéseket intézett s az éppen folyamatban lévő vallástani érettségi vizsgálaton a vizsgázók feleleteit meghallgatta és a vizsga végeztével szép beszédben buzdította őket a vallásos életre. Délután a kettős finövelő intézetet vizsgálta meg, meglepően a tantermekben csendben tanuló ifjakat és mindenütt, a hol megjelent, jóságos atyai tanácsokkal látta el az ifjuságot.

6. Iskolai ünnepélyek.

A tanuló ifjuság és tanári kar az ifjuság védőszent-

jének, Szt. Imrének ünnepét szép számú érdeklődő közönség jelenlétében a következő műsor szerint tartott ünnepélylyel ülte meg:

1. D. e. 9 órakor ünnepélyes szent mise, melyen szent beszédet tart Fazakas Gáspár főgymn. tanár. Ezután a gymn. nagytermében: 2. Igazgatói megnyitó. 3. Szent Imre himnus; énekli a vegyeskar. 4. Ünnepi beszéd; tartja Bálint György főgymn. tanár. 5. Sidney Johnes: Before our eyes; előadja a zenekar. 6. Bán Aladár: A magyar nemzetért; szavalja Schlett Győző VIII. o. t. 7. Dürner: Viharban; énekli a férfikar. 8. Magyar népdalok; előadja a zenekar. 9. Miskolczi Kovács Gyula: Árpád siri álma; szavalja Mánya Márton VIII. o. t. 10. Beleznay Antal: Ave Mária; énekli id. Kovács József VIII. o. t., harmoniumon kíséri Riszner Ödön főgymn. tanár. 11. Hymnus; énekli a vegyeskar, kíséri a zenekar. 12. Hunyady induló; előadja a zenekar.

Vörösmarty Mihály koszorus költőnk születésének századik évfordulója alkalmából 1900. évi december 2-án a szép és nemes iránt érdeklődő közönség részvétele mellett a tanári kar és ifjúság a gymn. nagy termében következő műsor szerint ünnepelt:

1. Vörösmarty—Egressy: Szózat, énekli a vegyeskar. 2. Óda Vörösmartyhoz, irta Bálint György főgymn. tanár, szavalja Daragus András VIII. o. t. 3. Ünnepi beszéd, tartja Ráduly Simon főgymn. tanár. 4. Keserű pohár „Czillei és a Hunyadiak“ cz. operából, vonós négyes kísérettel, énekli Anda Géza VIII. o. t. 5. A vén cigány Vörösmartytól, szavalja Blénessy Balázs VIII. o. t. 6. Főti dal Vörösmartytól, énekli a vegyeskar. 7. Kis gyermek halálára Vörösmartytól, szavalja Hajnód Gábor II. o. t. 8. Népdal egyveleg, előadja a zenekar.

A meghívóban az ünnepély alkalmából önkéntes adakozásra hivatott fel úgy a közönség, mint a tanuló ifjúság, a fővárosban felállítandó Vörösmarty-szobor javára. Az ezen alkalommal begyűlt 130 koronát a gyűjtésben buzgolkodó „Budapesti Hirlap“-nak küldötte be az igazgató.

Ünnepélyeket tartott még az intézet november 19-én, Erszébet királyné emlékére és ápril 11-én az 1848-iki átalakító törvények hozatalának és szentesítésének emlékére,

mely napokon isteni tisztelet után az ifjúság és tanárok a gymn. nagytermében gyülekezvén, igazgató a II. szám alatt jelen Értesítőben közölt ünnepi beszédeket intézte az ifjúsághoz. Ezeken kívül rendezett még ünnepélyeket az ifjúsági önképző-kör is, melyekről a beszámolás hátrább az „Önképző-kör“ czime alatt fordul elé.

7. Változások a tanári karban.

Bándi Vazul, ki az 1891—92. tanévtől kezdve 9 évig, mint igazgató ügybuzgó fáradozással és sikerrel vezette a gymnasiumot és a vele kapcsolatos, kettős finevelő intézetet és a ki a szemléltető eszközök tervszerű gyarapításával, a philologiai muzeum alapjának megvetésével és különösen a gymnasium történetének a millenaris év alkalmából való tüzetes megírásával maradandó emléket hagyott hátra, a brassói r. k. főgymnasiumhoz hasonló minőségben áthelyeztetvén, helyébe ideiglenes minőségben Pál Gábor rendes tanár neveztetett ki igazgatónak. Glósz Miksa rendes tanár, ki jeles szakképzettséggel, buzgósággal és sikerrel 26 évig működött intézetünknel, betegeskedése miatt ideiglenesen nyugalomba helyeztetvén, helyébe Bálint György rendes tanár a gyulafehérvári r. k. főgymnasiumtól a classica philologia tanszékre áthelyeztetett s egyszersmind a finevelő intézet (seminarium) és internatus igazgatásával megbízott. Ily formán tehát a gymnasium és kettős finevelő intézet eddig egy kézben lévő igazgatása ezen tanév kezdetén ketté választott. Nagy István rendes tanár elhalálása és Bándi Vazul igazgató áthelyezése folytán Fazakas Gáspár és Ráduly Simon egyházmegyei áldozárok és alapvizsgás tanárjelöltek, mindketten a magyar-latin tanszakra helyettes tanárokká nevezettek ki. Haydn Hugó r. tanár elpályázás folytán az újverbászi államilag segélyezett algymnasiumhoz kineveztetvén, állásáról lemondott és helyébe Herberger Béla alapvizsgás tanárjelölt neveztetett ki a magyar-német tanszakra helyettes tanárnak.

Gymnasiumunknak és a szent Istvánról nevezett erdélyi szt. Ferencz-rendi tartománynak, melynek itteni szerzetházával intézetünk keletkezése és multja szorosan össze van nőve, a halál sulyos veszteséget okozott és fájdalmas

esapást mért a tanári karra és tanuló ifjúságra, midőn P. Kopatz J. Pátrik sz. Ferencz-rendi áldozárt és gymnasiumi rendes hittanárt január 22-én, életének 47-ik, tanárkodásának 21-ik évében, a haldoklók szentségeinek buzgó felvétele után, rohamosan fellépő tüdőlob következtében, néhány napi betegség után magával ragadta. Istenben boldogult kartársunk is gyarapította azon érdemeket, melyekkel ezen szerzet jeles tagjai a multban maguknak az oktatás terén maradandó emléket emeltek. Hiszen 18 éven át szolgálta kitartással és sikerrel, állandóan ezen intézetnél, az erd. r. k. status tanügyét. Szomorú mozzanatot képez halála azon okból is, hogy vele egy élőkapsolat szűnt meg gymnasiumunk és azon szerzetház között, melynek iskolánk keletkezését és hosszú ideig fennállását köszönhetto.

A vallástanár tanóráit és egyéb teendőit egy hónapon át az egyházi tanárok végezték rendes szereposztás mellett, míg Balog József maros-vásárhelyi róm. kath. főgymnasiumi rendes hittanár hasonló minőségben ide áthelyeztetett; ki új állomását márcz. 5-én elfoglalván, a vallástan tanítását, esthortatiók tartását és a Mária-Társulat elnökségének szerepét átvette.

Riszner Ödön helyettes tanár egyetemi tanulmányainak befejezése, Sipos Sándor rajztanár pedig egészségének helyreállítása végett február elejétől a tanév végéig terjedőleg szabadságoltattak és a tanerőknek ezen jelentékeny apadása következtében a főtanhatóság megengedte az igazgató felterjesztésére, hogy Száva József gymnasiumi zene-tanítót és tanárjelöltet kisegítő óra-adóképpen saját felelősségére alkalmazhassa. Ennélfogva a szabadságon lévő két tanár helyettesítése a tanév végéig következő módon eszközöltetett:

Riszner Ödön magyar és német órái a VIII. osztályban dr. Wasylkiewicz Viktornak, német órái a IV., VI. és VII-ik osztályban Herberger Bólának, görögptőló magyar óráit a VI-ikban Szász Károlynak, a VIII-ban dr. Balló Istvánnak; Sipos S. rajztanár rajzológeometriai órái az I. és II-ban Pál Gábornak, III. és IV-ben Jakab Antalnak, görögptőló rajz az V—VIII. osztályban és a szépírás az I. és II-ban Száva Józsefnek osztattak be. Utóbbi

egyszersmind Riszner Ödönnek az énektanításban való helyettesítésével is megbizta az igazgató. Riszner Ödön két csoport tornatanításával is meglévén bizva, őt ezen szerepében dr. Balló István helyettesítette.

8. Fontosabb rendeletek és átiratok.

A zentai községi gymn. V. és VI. osztályának nyilvánossági jog adatik. 2568—1900. püsp. sz.

A főtanhatóság az aprobált latin nyelvű tanok tüzetes tanulmányozására és 1901. évi ápril végéig jelentés tételre hívja fel a tanártestületet. 1943—1900. püsp. sz.

Komárik J. „Magyarország oknyomozó történelme“ ; Ujházy L. „A magyar nemzet történelme“ tankönyvekül ajánlatnak. 2831—1900. püsp. sz.

Riszner Ödön tanár a gymnasiumi énektanítással megbizatik, az igazgató pedig felhatalmaztatik, hogy egy zene-tanítóval a zene tanításra vonatkozólag szerződést kössön. 1129—1900. ig. tan. sz.

Az érettségi vizsgára jelentkezők névsora a főtanhatósághoz is mindig beküldendő és a hatásköri szabályzat XVII. szakasza szem előtt tartandó. 1584—1900. püsp. sz.

Dr. Balló István és Riszner Ödön tanárok az 1900—1901. tanévre a tornatanítással megbizatnak. 1145—1900. ig. t. sz.

Az iskola szolgál nyugdíj ügyének tárgyában az igazgató véleményes javaslat adására hivatik fel. 2890—1900. püsp. szám.

Érettségizendő VIII. oszt. tanulók az oszt. vizsga után rendszeres iskolázásra nem kötelezhetők, egyébiránt 2682—1886. sz. rendelet épségben fenntartatik. 3020—1900. püsp. sz.

Bándi Vazul igazgató hasonmóságban a brassói főgymnasiumhoz áthelyeztetvén, helyébe ideiglenes minőségben Pál Gábor r. tanár neveztetett ki igazgatónak. 3180—1900. püsp. szám.

Bálinth György gyulafehérvári r. k. főgymnasiumi r. tanár a classica philologiai tanszékre ide áthelyeztetett; Ráduly Simon és Fazakas Gáspár egyh. papok és alapvizsgás tanárjelöltek, mindketten a magyar-latin tanszakra helyettes tanárokká kineveztetnek. 3180—1900. p. sz.

Herberger Béla alapvizsgás tanárjelölt a magyar-német szakra helyettes tanárnak kineveztetik. 3180—1900. p. sz.

Az ének tanítónak kötelességévé tétetik, hogy a róm. kath. vallású tanulókat heti egy órában egyházi énekekre tanítsa és a négy alsó osztálybelieket az ének elméletében is oktassa. 3248—1900. p. sz.

Az ifjúság erkölcsi és tanulmánybeli hanyatlásának okairól a tanártestület jelentéstételre hivatik fel. 3501—1900. püisp. szám.

A délutáni játékok behozatala tárgyában az igazgató jelentés tételre hivatik fel. 3622—1900. p. sz.

A természettani és természetrajzi szertárak. 1309 k. 64 fill. javítási költsége kiutalványoztatik. 1712—1900. ig. t. szám.

Az „Erzsébet fák“ gondozása és ujitása iránt a m. k. földmívelésügyi miniszter ur ő nm.ltgának 71588. sz. felhívása megküldetik.

Zollner Jenő sopronyi áll. főreálisk. tanuló az orsz. összes középiskoláiból nagyfoku erkölcsi romlottság miatt kizáratott. 8071—1900. főig. sz.

Pataki Antal és György Gyula I. osztályos tanulók lopás miatt az erd. r. kath. status összes iskoláiból kizáratlak. 675—1900. főig. sz.

A tanulmányi kirándulásról az első módszeres értekezleten javaslat teendő. 3919—1900. p. sz.

Nem katolikus tanulók vallás tanítóinak minősítvény táblázata a tank. főigazgatónak felterjesztendő. 1263—1900. főig. sz.

Az igazgató tanácsnak az 1900. évi status gyűlés elé terjesztett jelentése, zárszámadás és költségelőirányzat kivonatával megküldetik. 4322—1900. p. sz.

Az iskola szolgálk szolgálati viszonyaira vonatkozólag az igazgató részletes javaslattételre hivatik fel. 4790—1900. p. sz.

Riszner Ödön helyettes tanárnak egyetemi tanulmányai befejezése céljából öt havi szabadság adatik. 2312—1900. ig. t. sz.

A főtanhatóság a tanártestület 1899—1900. tanóvi fadradságos munkájáért elismerését fejezi ki. 4992—1900. p. sz.

A tűzkár elleni önbiztosítás 1902. márczius 10-én leendő életbe léptetése iránt utasító intézkedések tétetnek 5020—1900. p. sz.

Az 1900—1901. évi gymn. költségelőirányzat jóváhagyatik. 2266—1900. ig. t. sz.

A tanárok nyugdíj igényeiben történt változásokról félévenként jelentés teendő 5119—1900. p. sz.

Glósz Miksa r. tanár a vallás és közokt.-ügy miniszter úr 75221—1900. sz. rendeletével az 1900—1901. tanév végéig ideiglenesen nyugdíjaztatott.

Sipos Sándor rajztanárnak egészsége helyreállítása céljából félévi szabadság idő adatik és igazgató felhatalmaztatik, hogy Száva József tanárjelöltet és gymn. zenetanítót kisegítő óraadóul saját felelőssége mellett alkalmazza. 120—1901. ig. tan. sz.

A lopás büne szigorú büntetéssel üldözendő és az erről szóló rendelet az ifjúság előtt kihirdetendő. 295—1901. p. sz.

A délutáni játékokra alkalmas terület adása iránt a helyi hatóságnál lépés teendő. 499—1901. p. sz.

„Magyar viseletek“ cz. munka 60 k. árban beszerzésre ajánltatik. 495—1901. p. sz.

Az orsz. tornaversenyen való részvételre a vallás- és közokt.-ügyi miniszter úr felhívást intéz. 7471—1901. min. sz.

Balog József rendes hittan-tanár az elhalt P. Kopacz Pátrik tanár helyébe Maros-Vásárhelyről ide áthelyeztetik. 743—1901. p. sz.

A tandíjmentesekről január elején olyan kimutatás szerkesztendő, mint a mentességért való folyamodáskor. 841—1901. p. sz.

A két tárgyból javító vizsgát állott tanulókról novemberben felterjesztésre köteles jelentés ezután elmarad. 866—1901. p. sz.

„Uránia“ cz. folyóirat az ifjúsági és tanári könyvtár számára beszerzésre ajánltatik. 921—1901. p. sz.

Az „Állami foglalkoztató telep“ műhelyeiben vak munkások által készített iparcikkek és beszéd hibában szenvedők kezelésének elsajátítására szolgáló tanfolyamok tárgyában a H. Közlöny 5. számában kiadott rendeletre a figyelem felhivatik. 920—1901. p. sz.

A m. kir. vallás- és közokt.-ügyi miniszter az országgyűlés elé terjesztett 1899. évről szóló jelentése a tanári könyvtár részére megküldetik.

Zene és francia nyelv tanítására 400—400 k. és az internátus fentartásának segélyezésére 740 k. kiutalásáról Csikvármegye alispánja értesít. 3142—1901. alisp. sz.

A délutáni játékok f. é. április elsejétől kezdődőleg életbe léptetendők. 1293—1901. p. sz.

A gymnásiumot és tanítóképző-intézetet magában foglaló épület és telek értéke hatóságilag megbecsültetendő. 1258—1901. p. sz.

Az „E. K. E.“ székely kongresszus tartása iránt véleményyt kér. 158—1901. Eke. sz.

„Magyarország madarai különös tekintettel gazdasági jelentőségükre“ cz. munkát a kérelmező intézeteknek a földmivelésügyi miniszter úr 40 k. helyett 24 k. kedvezményes árban küldi. 199—1901. főig. sz.

Riszner Ödön és Sipos Sándor tanárok helyettesítése díjaul a helyettes tanár fizetésének 60%-a utalványoztatik ki, a helyettesítés tartamának arányában. 620—1901. p. sz.

A keddi búcsúkon való részvételtől az ifjúság jövőre felmentetik. 1564—1901. p. sz.

Dr. Kolonics Dénes orvos az egészségtan tanításával ideiglenesen megbizatik. 1742—1901. p. sz.

A mostári főgymn. osztály- és érettségi bizonyítványainak érvényessége körülíratik. 1822—1901. p. sz.

Dr. Balló István az 1901—1902. tanévre a torna tanítással megbizatik 800—1901. ig. t. sz.

Gyógyszerészi pályára lépő reál- vagy polgáriskolai hat osztályt végzett tanulók latinnyelvű vizsgálata tárgyában rendelkezés és bizonyítvány minta adatik ki. 1958—1901. püsp. szám.

A második osztály számára Pokorny Emmanuel „Ó szövetségi bibliai történetek“ cz. munkája engedélyeztetik. 1776—1901. p. sz. .

A f. évi 1600 k. államsegélyből a rendes tanárok lakáspénze 300 k.-ról 500 koronára emeltetik. 635—1901. ig. t. sz.

A délutáni játékok csoportvezetőinek csoportonkint az

államsegély terhére 88—88 k. állapittatik meg. 2063—1901. püsp. szám.

Hajdu János negyedik osztályos tanuló lopás miatt az erdélyi róm. kath. status összes gymnasiumaiból kizáratott. 2125—1901. p. sz.

Budapesten a f. é. július 1—23-ig „Magyar művelődés történelmi tanfolyam“ tartatik. 2122—1901. p. sz.

Az iskola-szolgákról szolgálati szabályzat készítendő é terjesztendő fel. 2009—1901. p. sz.

9. A gymnasium áthelyezésének ügye.

A 80-as években tekintélyes költséggel kibővített és átalakított gymnasiumi épületről az ifjuság létszámának nagy szaporodása és a rohamosan fokozódó igények hatása folytán csakhamar kitűnt, hogy tantermei szűkek, a földszintiek ezen kívül sötétek, a szertárak kicsinyek és mint-hogy külön rajzterem, gyülekezési nagyterem és téli tornacsarnok nincs, rövid idő alatt újabb építkezések válnak szükségessé. Kuncz Elek, tanker. kir. főigazgató úr látogatásai alkalmával évenként következetesen és erősen hangsúlyozta egy új gymnasium építésének szükségét. Az erd. r. kath. status azonban ennek megvalósítására képtelen lévén, mint-hogy vagyoni erejét más helyeken tett építkezések kimerítették, Csikvármegye vezető tényezői azon gondolattól vezéreltetve, hogy Csik-Szeredának, mint a megye központjának haladása és kulturális emelkedése a gymnasium áthelyezése által jelentékeny lendületet nyerne, a millenáris év alkalmával tartott törvényhatósági diszgyűlésen indítvánnyal léptek fel, mely alkalommal a közgyűlés az áthelyezés eszméjét magáévá tette és az új gymnasiumi épület czéljára egyszázezer koronát meg is szavazott. Az eszméhez a közoktatásügyi kormány is hozzájárult; sőt a csik-somlyói főgymnasiumnak már több év óta járó fentartási államsegélye fokozatos emlését a bevitel kérdésének megoldásától tette függővé.

A kérdést egy rothadás vitte előbbre, mely a gymnasiumi épület új toldalékának padlózatában jelentkezett, s melyet a törvényhatóság egy kiküldött bizottsága a valónál

nagyobbnak és veszedelmesebbnek vélvén, azon részt lakhatatlannak nyilvánította. A mult nyáron eszközölt javítások a csalódást kétségtelenné tették ugyan, de a veszedelem híre azt eredményezte, hogy Püspök ur ó méltósága 1900. évi július 18-án a vármegye képviselőjével, az alispánnal, Pál István igazgató-tanácsi előadó, Murányi Kálmán főesperes és püspöki biztos és Bándi Vazul gymn. igazgató jelenlétében az új gymnasium elhelyezése érdekében helyszíni szemlét tartott, melyen jegyzőkönyvi megállapodások történtek arra nézve, hogy : 1. A gymnasium elhelyezése a vármegyei szempontok mellett a mai paedagogiai és didactikai követelményeknek megfelelően ; 2. hogy az ősi hagyományok lehető kegyecletes szemelótt tartásával a főgymn. és a vele kapcsolatos kettős finövelde egy épületben nyerjen elhelyezést, melyben legyen egy megfelelő templom is az ifjuság vallási gyakorlatainak végzésére. Ezen építkezés nagy özszeget igényelvén, az értekezleten részt vevők azon reménynek adtak kifejezést, hogy az állam és Csikvármegye támogatásával a cél elérhető lesz. 3. A Csik-Szereda, Taplocza és Somlyóra vezető utak találkozásánál, az ugynevezett Nagymart nevü helyet a vármegye alispánja, mint legalkalmasabbat ajánlván, az értekezlet tagjai tüzetes szemle után, „mint kiválóan egészséges és szép fekvésü helyet nemcsak alkalmasnak találták, de egyuttal olyannak is, mely az ősi hagyományoknak is megfelelne, mert a csiksomlyói r. kath. főgymnasium ez esetben itt is a Somlyó lábánál feküdnék és az ifjuság egyes ünnepi alkalmakkor könnyen juthatna Mária templomához ; másfelöl pedig az említett három községnek nem is olyan messze jövőben bekövetkezendő özszenövése és egyesítése esetében ezen intézet épen a középpontján feküdnék ; fekvésével pedig egy igazán gyönyörű szép képet nyujtana a szemléelőre minden irányban.“ 4. „Tekintve azon szellemi és anyagi előnyöket, a melyek egy ily nagyszabásu és népes intézetnek ez elhelyezéséből legelső sorban Csik-Szereda városra háromlanak, a legkevesebb, a mivel Csik-Szereda ezen intézet elhelyezéséhez járulhat, az, hogy a telket ő adja.“

A jegyzőkönyvet, mely itt csak kivonatossan van közölve, az igazgató-tanács augusztus havi ülésében tárgyalván,

ahoz mindenben hozzájárult és az őszi status gyűlésnek ilyen értelemben tett előterjesztést, mely azt egyhangulag tudomásul vette és kívánatosnak mondotta ki, hogy a gymnasium és finevelő intézet közé megfelelő templom is építtessék. Csik-Szereda városnak pedig köszönetet szavazott a telek felajánlásáért.

Azóta Csik-Szereda körülbelől 10 katasztrális holdnyi területet megvásárolt és az erd. r. k. status javára a telekkönyvnél bekebeleztetett. A Nagymart nevű hely Csik-Taplocza határához tartozik, hol ugyanis általános határtagositás van folyamatban. Kovács Lajos tagosító törvényszéki bíró jóakarata és buzgolkodása következtében a gymnasiumnak és kettős finevelő intézetnek szolgáló terület május hóban a térképen már kiszakított.

A fennebb vázolt jegyzőkönyvet az erd. r. k. igazgató tanács vallás- és közoktatástügyi miniszter úrhoz is felterjesztette és kérte, hogy a feltételek és a segély felől, melylyel az állam az áthelyezéshez hozzájárulni hajlandó, tájékoztatást nyújtani méltóztassék. Mire miniszter úr ő nmltga előbb a mostani gymnasium épülete és telke, valamint a Csik-Szereda által adott új telek becsértékeinek s az új épületek vázlatos költségelőirányzatának megállapítását és Csikvármegye hozzájárulásának összegéről szóló határozatot bevérandónak jelezvén, a hivatalos becslések megejtése elrendeltetett és végrehajtatott. Csikvármegye törvényhatósága pedig májusi közgyűlésében — a gymnasiumi zene- és francia nyelv tanítására évenként adni szokott 800- és az internatus fenntartásának segélyezésére 750 korona leendő beszüntetésének feltétele mellett — a millenaris évben megszavazott százezer koronát százötvenezerre emelte, annak hangsúlyozásával hogy az erdélyi róm. kath. status is legalább ugyanannyival és a mostani gymn. és telke értékesítéséből befolyó összeggel az építkezéshez hozzájáruljon.

Gymn. igazgató a törvényhatóság közgyűlésében szükségesnek látta kifejezést adni azon aggályának, hogy az áthelyezés terve, mely a vármegye kezdeményezéséből származott, könnyen fennakadást szenvedhet, ha végső szónak tekintetnék a felajánlott összeg; mert az erd. r. k. status, nyilvános zárszámadásainak tanúsága szerint, nincs abban a

helyzetben, hogy nagy összeget hozhasson áldozatul. Azért kérte a közgyűlést, hogy a kimondott hozzájárulási összeget végsőnek ne tekintse, mert ha a célzt akarjuk, az eszközöket is akarnunk kell. Sajnos, hogy az intézetre nézve hátrányos a határozatnak az a része, mely a zene- és francia nyelv tanításának segélyezésére szolgáló összeg leendő beszüntetését mondja ki, minthogy egyuttal a hozzájárulási összeg felemelésének fejében feltétel képpen ki nem kötötte, hogy a mi ifjúságunkra nézve nagyon is szükséges eme tárgyak tanításának költségeit az új intézetben az iskola fentartó hatóság lesz köteles hordozni. E nélkül valószínűleg oda jutunk, hogy külső berendezésben ugyan gyarapodunk, de bensőleg, az oktatásban fogyatkozunk. Már pedig az iskolának nem az épület és berendezés, hanem az oktatás a lelke.

A költségelőirányzat tekintetében is megtörtént az első lépés, a mennyiben az igazgató a finőveldei régenssel történt megbeszélés után a szükséges helyiségek beosztása és méreteiről tervet és vázlatos rajzot készített és terjesztett fel a főtanhatósághoz, melynek alapján Alpár Ignác műépítész, ki megbízás folytán ápril havában a hely fekvését megtekintette és hozzávetőleg közel egy millió koronáról beszélt: számításainak eredményét bizonyára már beszolgáltatta.

Ez idő szerint tehát a költségekhez való hozzájárulás arányának megállapítása körül forog az áthelyezés kérdése.

IV.

T a n á r i k a r .

a) Rendes tanárok :

Dr. Balló István, világi, a magyar és latin nyelvből képesített tanár, tartalékos magyar királyi honvéd hadnagy, az Önképzőkör vezetője, tanár-értekezleti jegyző, a VI. osztály főnöke, tanította a magyar nyelvet a IV., a latin nyelvet a VI., a görög nyelvet az V. és a görögpotló magyart a VIII. osztályban, összesen heti 15 órában; ezen kívül a tornát az I—VIII. osztályban heti 12 órában és a francia nyelvet a IV—VIII. osztályban heti 4 órában. Tanit 1895 óta.

Balog József, képesített hittanár, felgymnasiumi exhortator, a Mária társulat elnöke; tanította a hit-tant I—VIII. osztályban. Heti óráinak száma 16. Tanit 1893 óta.

Bálinth György, egyházi, a latin és görög nyelvből képesített tanár, seminariumi és internatusi igazgató, a tanári könyvtár őre, a VIII. osztály főnöke; tanította a görögpotló irodalmat az V., a latin és görög nyelvet a VIII., a latin nyelvet a VIII. osztályban. Heti óráinak száma 17. Tanit 1890 óta.

Csató János, egyházi, a földrajzból és természetrajzból képesített tanár, a természetrajzi szertár őre, a kirándulási egyesület elnöke, az internatus felügyelője, tanította a természetrajzot és földrajzot

az I—II. osztályban ; természetrajzot a IV., V., VI. osztályban. Heti óráinak száma 18. Tanit 1892 óta.

Jakab Antal, világi, a mennyiségtanból és természettanból képesített tanár, a VII. osztály főnöke, tanított mennyiségtant a IV., V. VI. VIII., természettant a VII., természettani földrajzot a III. és rajzoló geometriát a III. és IV. osztályban. Heti óráinak száma 22. Tanit 1879 óta.

Pál Gábor, világi a mennyiség- és természettanból képesített tanár, főgymn. igazgató, tanította a mennyiségtant a VII., természettant a VIII. és a rajzoló geometriát az I. és II. osztályban, összesen 13 órában. Tanit 1876 óta.

Petres András, világi, a latin és görög nyelvből jogositott tanár, a IV. osztály főnöke, tanította a latin nyelvet a IV., a görög nyelvet a VI. és VIII. és a görögpotló irodalmat a VII. osztályban. Heti óráinak száma 17. Tanit 1877 óta.

Sipos Sándor, világi jogositott rajztanár, a rajzszerktár öre, tanította a rajzoló geometriát az I—IV., a görög potló rajzot az V—VIII. és a szépirást az I—II. osztályban, összesen 20 órában. Január közepétől a tanév végéig szabadságoltatott. Tanit 1872 óta.

Szász Károly, világi, a történelemből és földrajzból képesített tanár, a történelem-, földrajzi muzeum öre, tanítja a történelmet a III—VIII. osztályig ; a politikai földrajzot a VII. osztályban és a görög potló magyart a VI. osztályban. Heti óráinak száma 19. Tanit 1877. óta.

b) Helyettes tanárok :

Fazakas Gáspár, egyházi, a magyar és latin nyelvből alapvizsgázott tanár, algymnasiumi exhortator, az I. osztály főnöke, tanította a magyar nyelvet az I., a latin nyelvet az I. és V. osztályban. Heti óráinak száma 17. Tanit 1900 óta.

Herberger Béla, világi, a magyar és német nyelvből alapvizsgázott tanár, az V. osztály főnöke, tanította a magyart, az V., németet, IV., V., VI., VII. számtant az I., II., III. osztályban és vezette a délutáni játékokat I—VI. osztályban. Heti óráinak száma 26. Tanít 1900 óta.

Ráduly Simon, egyházi, a magyar és latin nyelvből alapvizsgázott tanár az ifjusági könyvtár őre, a II. osztály főnöke, tanította a magyar nyelvet a II., VI. és VII. s a latin nyelvet a II. osztályban. Heti 17 órában. Tanít 1900 óta.

Riszner Ödön, világi, a magyar és német nyelvből képesített tanár, tartalékos cs. és kir. hadnagy, a IV. osztály főnöke, tanította a magyart a VIII., németet a IV., VI., VII. és VIII., görög pótló irodalmat a VI. és VIII. osztályban, összesen 18 órában; ezen kívül a tornát az V—VIII., és az éneket az I—VIII. osztályban. Február elejétől a tanév végéig szabadságoltatott. Tanít 1897 óta.

Dr. Wassylkiewicz Viktor, egyházi, a magyar és német nyelvből szakvizsgázott tanár, semináriumi aligazgató, tartalékos császári és királyi s.-lelkész, a III. osztály főnöke, tanította a magyar nyelvet a III., VIII. a német nyelvet, a III., VIII. a latin nyelvet a III., a bölcsészetet a VII. és VIII. osztályban. Heti óráinak száma 23. Tanít 1897 óta.

c) Ó r a a d ó :

Száva József, világi tanárjelölt a matematika-ábrázoló geometria tanszakon, tanította a zenét heti 4 órában, a szépirást az I. és II., a görög pótló rajzot az V—VIII. osztályban, 10 órában és az éneket az I—VIII. osztályban, heti 4 órában.

V.

A bevégzett tananyag.

1. Rendes tantárgyak.

I. OSZTÁLY.

Osztályfőnök : Fazakas Gáspár.

Hittan, heti 2 óra. Imádságok. Az ember végeztéljáról. A hitről. A parancsokról. A kegyelem eszközeiről. Tankönyv : Kis katekizmus. Tanította: Balog József.

Magyar nyelv, heti 5 óra. a) Prózai olvasmányok : Az Igazság és Hamisság. A kaczor király. Az okos leány. A szürke ló. A kerek kő. Fehérló fia. A farkas-tanya. Farkas-barkas. A hiú szarvas. A fiatal daru. A fűsvény és a majom. A Szent Anna tava. A befagyott Balaton. Csik-Somlyó vidéke (Orbán B.) Hunor és Magyar. Attila Isten ostora. A katalaunumi csata. Aquileja ostroma. Görög követség utazása Attilához. A fehér ló mondája. Botond. Phrixus és Helle. Achilles. Odysseus és Polyphemus. Arion története. b) Költői olvasmányok : A szarka és a gilicze. Krisztus és a madarak. Füstbe ment terv. Anyám tyúkja. Szülőföldem (Petőfi). A rab gölya (Arany J.) Ezen költeményeket enlézve is tanulták. A gonosz mostoha. János vitéz. Kőmives Kelemenné. Rege a csodaszarvasról. Szent László füve. c) Nyelvtan. Egyszerű mondat és mondatrészek. A teljes alak. Szóképzés és szóösszetétel. d) Két hetenkint egy isk. írásbeli dolgozat. Kézikönyv : Dr. Szinnyi J. Kisebb Magyar Nyelvtana és olvasókönyve. Tanította : Fazakas Gáspár.

Latin nyelv, heti 6 óra. Az öt névragozás, mellék-

nevek fokozása, névmások, számnevek, a sum segédige ragozása, a négy rendes igeragozás a cselekvő alakban. Fordítási gyakorlatok a különböző beszédrészek tanulásával kapcsolatban. A köv. mesék fordítása: Taurus et musca. Equus et aper. Corvus ad fontem. Mures et felis. Senex et Mors. Lupus et agnus. Kézikönyv: dr. Szamosi János Latin Nyelvtana és Olvasókönyve. Tanította: Fazakas Gáspár.

Földrajz, heti 3 óra. Tájékozás a földgömbön és térképen, térképolvasás. Földrajzi alapismeretek. Magyarország hegységeinek, síkságainak, vízainei, éghajlatának, terményeinek és főbb helységeinek ismertetése kapcsán a lakosság foglalkozása és életmódja. Térkép-vázlatok készítése. Földrajz a középiskolák I. osztálya számára. Lange-Cherven: iskolai atlas. Tankönyv: Körösi Albin. Tanította: Csátó János.

Természetrajz, heti 2 óra. Bevezetés a természeti tárgyak szemlélésébe és az egyszerű szemlélet útján bevezethető törvényszerűségek fölismerésébe. A négy évszak, kivált a növényeken mutatkozó jelenségekben feltüntetve. Az őszi közönségesebb gyümölcs formák taglalása és csoportosítása. Házi állatok. A tél: a közönségesebb fenyők. Az ember lakása közelében, a mezőn és erdőn élő emlős állatok. Tavasz: Egyes könnyen szemlélhető viritó növények megjelenésük szerint; a növények részeinek megismertetése. Házi szárnyasok. Tankönyv: dr. Ormándy Miklós: Természetrajz a gymnasiumok és reáliskolák I. osztálya számára. Tanította: Csátó János.

Számтан, heti 3 óra. Tizes számrendszer. Római számjegyek. A négy alapművelet egész számokkal, tízes és közönséges törtekkel. Különböző mértékek és pénznemek ismertetése. Havonként egy írásbeli dolgozat. Kézi könyv: dr. Mocnik F. és dr. Schmidt A. Számтан. Tanította: Herberger Béla.

Rajzoló geometria, heti 3 óra. A planimetria elemei. A Vonalak ábrázolása, jelölése, mérése, kölcsönös helyzetük. A szögek származása, mérése, felosztása. A három- és négy-

szögek tulajdonságainak ismertetése, kiindulva a négyzetből. A kör és a hozzá tartozó egyenesek; szabályos sokszögek szerkesztése. A szerzett ismeretek felhasználásával ékitmények rajzolása: meandros szalagok, szalag fonadékok, padlóminták, csillagidomok, rozetták szerkesztése, rajzeszközökkel táblarajz után. K. k. Fodor L. és dr. Wagner A. Rajzoló Planimetria. Tanította: Pál Gábor.

Szépírás, heti 1 óra. Nagy S. szépírási mintái után a magyar minta és folyó írás gyakorlata. A diktándó írás minden második órában gyakorolva. A szépírás szabályának magyarázata s azoknak az írásnál érvényesítése. Tanította Száva József.

II. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: Ráduly Simon.

Hittan, heti 2 óra. A külső isteni tisztelet szüksége. A szent helyek, idők, egyházi készletek és az isteni tisztelet szent cselekményei. Tk. Pokorni Emanuel, Katholikus Szertartástan. Tanította: Balog József.

Magyar nyelv, heti 5 óra. Az I. osztály tananyagának ismételése; ragos és névutós határozók; összetett, mellérendelt, alárendelt és többtagú összetett mondatok; szórend és szóalkotás. Prózai olvasmányok: Erdei kunyhó, Falusi udvar, Este, Hogyan fogott a huszár ellenséget? Furcsa faluk, Az alföldi pusztá, A Balaton partján, A dobsinai jégbarlang, A Retyezát, A magyar tenger mellék, Géza vezér megtérése, Szent István király, Korona és kard, Szent László és a kunok. A magyar keresztes hadjárat, Az aranybulla, A tatárjárás, A görög-perzsa háború. Költőiek: Szent László fiúve, Isten hozzád!, Születünk, Éji látogatás, A megfagyott gyermek, Kenyérkő, Diós-Győr, A rab, Az obsitos látogatása Ferencz királynál, Ave maris stella! (Endrődy S.), Imakönyvem (Reviczky Gy.), Szózat, Hymnus. Az utóbbiakat pár kivételével könyv nélkül is betanulták. Két hetenkint egy írásbeli iskolai gyakorlat. Tk. Szinnyi József Iskolai Magyar Nyelv-tana és Olvasókönyve. Tanította: Ráduly Simon.

Latin nyelv, heti 6 óra. Az I. osztály tananyagának

ismétlése; az igék áttekintése perfectum és supinum szerint; hiányos, személytelen és rendhagyó igék; előljárók, kötőszók, határozók, indulatszók, szóképzés. Olvasmányok: De septem Romanorum regibus, De Argonautis, Herculis 12 labores, De bello Troiano, De origine urbis Romae, Brutus consul suorum filiorum iudex, Horatius Cocles, Mucius Scaevola, Cloelia virgo, Coriolanus, Veii capti, Falerii capti, Secessio plebis in s. montem, Roma urbs a Gallis capta. Könyv nélkül: De 7 Romanorum regibus, Horatius Cocles, Falerii capti. Két hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tk. Szamosi János Latin Nyelvtana és Olvasókönyve. Tanította: Ráduly Simon.

Földrajz, heti 3 óra. Európa országai és népei Magyarországból kiindulva és erre vonatkoztatva. Ázsia és Afrika általános ismertetése a nevezetesebb országok és európai gyarmatok kiemelésével. Térkép-vázlatok készítése. Tankönyv: Kőrösi Albin: Földrajz a középiskolák II—III. osztályai számára. Lange-Cherven: Iskolai atlas. Tanította: Csató János.

Természetrajz, heti 2 óra. Majmok. Tengeri emlősök. Erszényes emlősök. Az ember lakása közelében, mezőn, erdőn, vizen tartózkodó madarak. — Teknősbéka, krokodilus, gyík, kígyó (causzó-mászók). Vízibéka, szalamandra, gőte (kételtűek). Halak. Rovarok. Pókok. Szálábúak. Rákok. Férgek. (A helyi viszonyok tekintetbe vételével.) Őszszel virító néhány növény. — Feltünőbb gyümölcsstermő és erdei fa és bokor s az embert közelebből érdeklő természet és vadon termő növények ismertetése. Kirándulások növénygyűjtésre és rovargyűjtésre. Tankönyv: Természetrajz a gymnasiumok és reáliskolák II. osztálya számára. Tanította: Csató János.

Számtan, heti 4 óra. Az I. osztály tananyagának ismételése. Számolási rövidítések és korlátolt pontosságú eredményhez vezető számtani műveletek. Egyszerű arányok és aránypárok. Hármasszabály. Százalék számítás: száztól, százra és százban. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Kézikönyv: Mocnik-Schmidt: „Számtan.” Tanította: Herberger Béla.

Rajzoló geometria, heti 3 óra. Testmértan elemei. A térmennyiségek tulajdonságainak ismertetése a kocka és ezután más testalakok elemzése alapján. Élek, élszögek, lapok, lapszögek, tesztszögletek ismertetése. A kocka, négy-oldalu oszlop, három- és több oldalu oszlopok, hasábok, gulák, körhenger, kúp, gömb és a szabályos testek szemléltetése, tulajdonságaik ismertetése, felszín és térfogataik kiszámításának módjai. Az egyes testalakok tulajdonságainak ismertetése után hálózataik rajzolása, modelljeik megkészítése és ábrázolása sodrony- és bádogg-minták után, táblarajz útmutatása alapján. Kk. Fodor L. és Wagner A.: *Rajzoló Stereometria*. Tanította: Pál Gábor.

*Szépírá*s, heti 1 óra. Nagy Sándor szépírási mintái után. A német minta és folyóírás gyakorlata. A diktándó írás minden harmadik órában lett gyakorolva. Tanította: Száva József.

III. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: Wassylkiewicz Viktor.

Hittan, heti 2 óra. Az ó-szövetség története. Tk. Röder F. „Ó-Újszövetségi bibliai történetek.” Tanította: Balog József.

Magyar nyelv, heti 4 óra. A teljes rendszeres mondat-tan. Prózai olvasmányok: Nagy-enyedi két füzfa. Világ vége. A fejedelem buzogánya. A magyar becsületszó. Egy régi udvarház. Nagy Lajos és a nápolyi hadjáratok. Kaszát vásárló öreg paraszt. A görög ember lakása, Hunyadi János. Athenai élet. A rómaiak mindennapi élete. Amerika fölföldözése. A könyvnyomtatás feltalálása. Perikles. Mátyás király. Költői olvasmányok: A szegény asszony könyve. Csáládi kör. Az elhagyott lak. Ave maris stella. Miatyánk. Kurucz nóták. Mátyás király Gömörben. Hymnusz. Szózat. Mindezek szavaltattak is. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: dr. Szinnyi József Rendszeres Magyar Nyelvtana és Olvasókönyve. III. rész. Tanította: dr. Wassylkiewicz Viktor.

Német nyelv, heti 4 óra. Az alaktan megfelelő gyakor-

latok és beszélgetés alapján. Olvasmányok: Der Morgen, Der Abend. Der Sonntag. Der Bock und der Fuchs. Sternhaleé. Der süsse Brei. Der König und der Bauer. Költői olvasmányok: Von Bäumlein das andere Blätter hat gewolet. Der Kaiser in der Schule. Die Riesentochter. Die Glocke. Mindezek emlézve is. Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Endrei Ákos „Német Nyelvtan és Nyelvkönyv“. Tanította: Dr. Wasykiewicz Viktor.

Latin nyelv, heti 6 óra. Az alaktan és szótan rövid ismételése után a teljes mondattan, viszonzszók, főnevek, melléknevek és névmások használata. Prózaí olvasmányok: Róma történetéből az Előkor. Királyok kora. A köztársaság kora. Költői olvasmányok: Lupus et agnus. Canis per fluvium carnem ferens. Vacca, capella, ovis et leo. Cervus ad fontem. Rana rupta et bos. Vulpes et corvus. Viatores et latro. De Simonide pöeta. Jcarus. Phaedrus meséi emlézve. Minden második héten egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Szamosi János: Mondattan, Pierhala Imre Gyakorlókönyv, Elischer József: Latin Olvasókönyv. Tanította: Dr. Wasykiewicz Viktor.

Történelem, heti 3 óra. Magyar nemzet történelme a történelmi előismeretek és a honfoglalás előtti idők, után a honfoglalástól a mohácsi vészig, különös tekintettel az ország mivelődési viszonyaira. Tanköny: Ujházi László. A magyar nemzet történelme. Tanította: Szász Károly.

Mathematikai és physikai földrajz, heti 2 óra. Physikai előismeretek: természet, erő, gravitatio, a föld vonzása, a nehézség hatása, súlypont, cohaesió, halmaz állapot. A folyadékok tulajdonságai közül: fenék nyomás, oldal nyomás, közlekedő csövek, felfelé gyakorolt nyomás. A levegő nyomása s nyomásának meghatározása. A hőről: hőmérséklet, hőmérsék, áramlás, halmaz állapot — változása. A fényről: A fém egyenes vonalu terjedése, visszaverődése, törése és a szinszoródás. A lencse, a nagyító és a messzelátó megismertetése. A villamos és delejes tüneneményekből a delejes vonzás törvénye, az iránytű, dörzsölés és oszlatás által kel-

tett villamosság és ezek alapján a légköri villamosság. Amerika és Ausztrália általános áttekintő ismételése. A matematikai földrajz elemei: a föld alakja s ábrázolása. Szárazföld, víz, levegő. Az égboltozat látszólagos mozgása, a föld mozgása saját tengelye és a nap körül. A föld övek; szél és eső övek; a klíma tényezői. A hold keringése a föld és a nap körül. Földünk állása a naprendszerben. Kézik. Scholtz Albert s Ráth Arnold: A matematikai és physikai földrajz elemei. Tanította: Jakab Antal.

Számítan. Összetett arányok és aránypárok. Összetett hármasszabály. Kamatszámítások. Leszámolás. Időhatár számolás. Egyszerű és összetett vegyítési szabály. Lánczszabály. Kamatos kamatszámítás. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. a legközelebb tárgyalt tananyag köréből. Kézikönyv Mocnik-Schmidt: „Számítan.” Tanította: Herberger Béla.

Rajzoló geometria, heti 2 óra. A constructiv planimetriából: A távolság-, a szög-, a háromszög-, a négyszög-, s a sokszög felmérése, ábrázolása és meghatározása. Az egyenes és a kör; a szög és a kör; a sokszög és a kör; a körök relativ helyzete, az érintők s a kör szerkesztése. A másolás és nivellázás. Kézik. Fodor L. és Wagner A. Constructiv Planimetria. Tanította: Jakab Antal.

IV. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: Petres András.

Hittan, heti 2 óra. Az új szövetség története. Tk. Róder Főrent, Új szövetség története. Tanította: Balog József.

Magyar nyelv, heti 4 óra. Tárgy: Az egyszerű és szép irány kellékei, a hangsúlyos és időmértékes verselés megfelelő olvasmányokkal. Olvasmányul és beható fejtegetésül Arany Toldija. Két hetenkint egy házi írásbeli dolgozat. Emlézésül több válogatott költemény. Tankönyv: Névy László, Stilisztika I. rész és Arany Toldija, magyarázza Lohr Albert. Tanította: Dr. Balló István.

Német, heti 3 óra. Az alaktan ismételése kapcsolatosan a mondattannal; szóegyeztetés, szóvonzat, szórend; igeidők

és módok használata, megfelelő gyakorlatokkal. Olvasmányok: Des Vaters Freude; Demokritos, Die Glieder d. menschlichen Körpers. Zeus und d. Schaf. Rom's Erbauung. Der lernbegierige Jüngling. Alexander und Diogenes. Aus dem Leben der Griechen zu Odysseus Zeit. Költőiek: Morgenlied, Kapelle, Abendlied, Lied eines Armen, Das kranke Kind. Geduld bringt Rosen. Kéthetenkint iskolai írásbeli dolgozat. Kk. Felsmann J. Német nyelvtan és gyakorló könyv és Harrach J. Német olvasókönyv II. kötet. Tanította: Herberger Béla.

Latin nyelv, heti 6 óra. Az igeidők és igemódok. A mellékmondatok. Az infinitivus. Gerundium. Supinum. Participium. Prozodia és metrika. Olvasmányok Liviusból: A plebeiusok és patricziusok egyenetlenkedése. A decemvirek. Ovidiusból: Romulus és Remus megmentése. Róma alapítása. Remus halála. Philemon és Baucis. Midas. Daedalus és Icarus. Gabii városának bevétele. A Fabiusok veszte.

Emlékezések: Liv. I. k. I. és II. feje. Philemon és Baucis 1—32. Daedalus és Icarus 1—25. Tk. Dr. Szamosi János „Latin Mondattan“ Elischer József „Latin Olvasókönyv“ és Pirchala Imre „Latin Gyakorlókönyv.“ Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tanította: Petres András.

Történelem, heti 3 óra. A legrégibb népek történelme után a görög nemzet történelme, azután a rómaiaké a közsársaság bukásáig. Tankönyv: Vaszary Kolozs „Világtörténelem“ I., I. Tanította: Szász Károly.

Algebra, heti 3 óra. Alapfogalmak. A négy alpművelet egész algebrái számokkal, a szorzásnál kiterjeszkedve a kéttaguak négyzeteinek és köbének képzésére s az osztásnál a geometriai haladvány ismertetésére. Tényezőkre bontás, legnagyobb közös osztó s legkisebb közös többes felkeresése. A négy alpművelet törtszámokkal. Elsőfoku egyismeretlenű egyenlet. Havonkint egy iskolai írásbeli dolgozat a megelőzőleg tárgyalt tananyag köréből. Kézik. Mocnik-Klamarik-Wagner: Algebra. Tanította: Jakab Antal.

Rajzoló geometria, heti 2 óra. Constructiv planimetriai szerkesztések, testmértani alaptételek tárgyalása. Ellipsis,

hyperbola és parabola származása, szerkesztése s különböző tételei. A pont, egyenes vonal, görbe vonal és síkidomok ábrázolása, helyzete és képe egy és két alap lapon. A leg-egyszerűbb testek ábrázolása, helyzete és képei. Építmények homlok- és alaprajzának, valamint metszeteinek ismertetése. Kézik. Dr. Fodor L. és Dr. Wagner A. Constructiv Planimetria. Tanította : Jakab Antal.

Természetrész, heti 3 óra. Az alapvető vegytani és elemi ismeretek megszerzése után az ásványok alaki, physikai és vegyi tulajdonságainak ismertetése. A leíró ásványtan. Egyszerű és összetett kőzetek. A földtanból a korok és a földtani alakulások tényezőinek ismertetése. Kedvező időben geológiai kirándulások. Tankönyv: Kriesch-Koch. „Ásvány-, kőzet és földtan.“ Tanította : Csató János.

V. OSZTÁLY.

Osztályfőnök : Herberger Béla.

Hittan, heti 2 óra. A katolikus vallás aaptana, nevezetesen : Jézus istensége és a róm. kath. egyház isteni tekintélyének bebizonyítása. Tk. Wappler Antal, a katolikus egély tankönyve. I. rész. Tanította : Balog József.

Magyar, heti 3. óra. A szépirály kellékei. A szerkesztés törvényei; az anyaggyűjtés, a tétel kidolgozása. Az előadás főbb formái. A történet írás, szónoki beszéd elmélete és története. Olvasmányok : Mutatványok a régibb és újabb történet írókból; Kölcsey, Eötvös, Deák, Kossuth, gróf Széchenyi beszédeiből. Kézikönyvek : Névy László „Stilistika“ N. L. „Rhetorika“, Olvasókönyv a retorikához“ Tanította : Herberger Béla.

Német, heti 3 óra. A német nyelvtan tüzetes átismétlése. Herder Cid-románcaiból 1—9., 15—18., 21—39., 62—70. A német olvasókönyvből: Das Ritterwesen. Der Nothpfennig. Die Theilung der Erde; Der Mönch von Heisterbach; Der Ring des Polykrates; Gebet während der Schlacht, Die drei Zigeuner, Die Alpenrose. Kézikönyv : Heinrich G. „Herder Cid-románcai“ és Harrach J. „Német olvasókönyv.“ Tanította : Herberger Béla.

Latin nyelv, heti 6 óra. Olvasmányok: Liviusból a XXI. könyv; az Anthológiából: Cn. Naevius és Cn. Ennius: Saját sirjára. G. Valerius Catullustól: Felajánlás. Lesbia verebének halálára. Búcsu Bithyniától. Testvérének sirjánál. A hajó dicsérete. Új divat. Lakodalmi dal. — P. Vergilius Marotól: I. és IX. Ecloga. Ex Georgicon Libris: A szükség élesíti az emberek találékonyságát. A zivatar. Italia dicsérete Qu. Horatius Flaccustól: Búcsu Vergiliustól. Tavaszi dal. A rómaikhoz. — P. Ovidius Nasotól: A világ négy kora. A vizözön. — M. Valerius Martialistól: A Colosseum beszentelésére. — Együttal ezen írók életének és műveinek rövid ismertetése. Emléztettek: Liviusból 2 fejezet és 4 költemény a szemelvényekből. Régiségtanból: a hadügy. Két hetenként egy isk. írásbeli dolgozat. Kézikönyvek: 1. „Titi Livii ab urbe condita Libri XXI—XXII.“ Magyarálták Iványi és Vébel. 2. „Anthologia Latina“ Pirchala Imre III. kiadásában. Tanította: Fazakas Gáspár.

Görög nyelv, heti 5 óra. Az attikai alaktan a mi végzetű igéig. Prózaolvasmányok: Az anyaország, A farkas és a pásztorok, A beteg holló, A favágók és a tölgy, Az asszony és tyukja, A medve és róka, A fürdő gyermek, Kényelmes hazugság, A két tarisznya, A nád és a tölgy, A hangyák és a tücsök, Imádkozzál és dolgozzál, Ki erősebb A kos és a farkas, Itt van Rhodus, Itt ugorjál, A hálátlanság büntetése, A hálátlan utasok, Az ökörpásztor, Az egerék és a macskák. A kakasok és a fogoly. A szamár és a farkas. Az atya és leányai. Socrates, Diogenes, Themistocles. A három alvilági bíró. Tantalus, Ibycus, Achilles nagzatjai. Achilles, mint gyermek. Alcestis meghal ferjéért, Niobe, Cleobis és Bito. Apolló és Aesculapius, Anacharsis meglátogatja Solont. Solon törvényei. A Socrates elleni vád. Az ifjabb Cyrus szemlét tart. A gyermeki szeretet. A polgári kötelességek. A Sphinx és Oedipus, Samos nevezetességei. A gógös orvos. Költői rész: Erkölcsi mondások iambus versekben. Emlézett darabok: Itt van Rhodus, itt ugorjál A hálátlanság büntetése, Alcestis meghal ferjéért, Niobe. Továbbá az egyes beszédreszekre vonatkozólag fordítási gyakorlatok görögről magyarra és magyarról görögre Kéthe-

tenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Dr. Szamosi János Görög nyelvtana és Görög olvasókönyve.

Tanította: Dr. Balló István.

Görögpótló tanfolyam, heti 2 óra. Magyar irodalmi olvasmányok: a) Prózaik: Kármán József műveiből: 1. Urania. 2. A nemzet csinosodása. Kazinczy és Berzsenyi levelezéseiből 1—6. Kölcsey szónoki műveiből: 1. Védelem P. J számára. 2. Emlékbeszéd Berzsenyi Dániel felett. b) Költők: Baróti Szabó Dávid, Rajnis József, Révai Miklós, Virág Benedek és Berzsenyi költeményeiből az olvasókönyvben található szemelvények. c) Görög irodalmi olvasmányok Thukydides történelmi műve, az egyes könyvek tartalmi összefoglalása. Főbb részletek: Halottak ünnepe Athenben. Perikles beszéde. Görögország erkölcsi állapota. A tengeri ütközet. Kleon és Nikias. A sicíliai sereg megsemmisülése. d) Könyvnélkül: Egy ledőlt diófához. 2. A magyarokhoz. 3. Fohászkodás. Időszakonként egy házi dolgozat. Kézikönyv Magyar irodalmi olvasmányok Jancsó Benedek dr.-tól, Szemelvények Thukydidesből Szilasi Móricz fordításában. Görög állami régiségek. Szerelemhegyi Tivadtartól. Tanította: Bálinth György.

Történelem, heti 3 óra. a) Az ó-kor történelméből a római császárság kora a nyugot-római birodalom bukásáig. b) A középkor története. A népvándorlás kezdetétől a felfedezések korszakáig. (1492.) Tankönyv: Vaszary Kolos *Világtörténelem* II. rész. Tanította: Szász Károly.

Mennyiségtan, heti 4 óra. a) Algebra heti 2 óra. A több ismeretlenű határozott egyenletek megfejtési módjai. A határozatlan egyenletek megfejtésének osztási módja. A kéttagnak magasabb hatványai; Pascal-féle háromszög s ezzel kapcsolatban a számtani haladvány; a többtaguak 2-ik és 3-ik hatványra emelése. Gyökmennyiségek: a gyökvonás fogalmából folyó tantételek; négyzetgyök és köbgyök vonása és ezzel kapcsolatban a négyzetes egyenletek megfejtése. b) Mértan heti 2 óra. A planimetria. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Kézik. Mocnik-Klamarik-Wagner: Algebra és Geometria. Tanította: Jakab Antal.

Természettudomány, heti 2 óra. Az organographia fogalmai.

A növények szövettana. A nevezetesebb virágtalan és virágzó növények ismertetése és rendszerbe foglalása. Kirándulások növénygyűjtésre és munkálatok a bonatikus kertben. Tankönyv: Kriesch-Simkovich: A növénytan iskolai könyve. Tanította: Csató János.

Görögöt helyettesítő szabadkézi rajz, heti 2 óra. A díszitmények körvonalai; a különféle stylus egyszerűbb ékitményei. Stilizált levelek, szalagdiszkek rajzolása és festése minták után. Tanította: Száva József.

VI. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: Balló István dr.

Hittan, heti 2 óra. Isten léte és tulajdonai, a Szentháromság tana. Az angyalok, anyagvilág és az ember teremtése. Az ősszülok bünbeesése, a bün következményei, az emberi nem megváltásának ígérete, teljesedése, az ember újjászületése, megszentelése, a szentségek és szentelmények által. A négy utolsó dolgokról szóló tan. K. k. Dr. Wapler: A kath. egyház tankönyve. II. r. Tanította: Balog József.

Magyar nyelv, heti 3 óra. A történetírás, szónoki beszéd és értekezés elmélete és története. Olvasmányok: Mutatványok régi és újabb történetíróinkból, Demosthenes, Cicero, Bossuet, Pázmány, Kölcsey, Széchenyi. Kossuth, Eötvös, Deák, Gyulai beszédeiből. Greguss Á., Kemény Zsigmond br. széptani dolgozataiból, Mikes K. „Törökországi leveleiből“, Pázmány hitvitázó műveiből, Arany levelezéseiből; Molière: Tudós nők. Könyv nélkül: Kölcsey Parainesiséből. T. k. Névy L. Rhetorikája és Olvasókönyve; Molière: Tudós nők. Havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tanította: Ráduly Simon.

Német, heti 3 óra. Bürger, Goethe és Schiller életrajzának, a német ballada és románcz fejlődésének ismertetése után olvastattak, prózaiak: Der Seiler von Fürfeld. Eine Wildschützengeschichte, Kannitverstan. Kaiser Karl d. V.; Der vatikanische Apollo. Denkrede auf Jean Paul. Leichenrede d. Perikles. Költőiek: Der wilde Jäger; Das Lied vom braven Manne, Der Fischer; Erlkönig; Die Kaiserwahl. Der

Zanberlehrling ; Legende vom Hufeisen. Magyarról németre fordítottak: „A küllöncz“ ; „A magyar korona“ ; „A csavargó“ ; „A gondviselés útja“ ; „Indiai jelenet“. K. k. Heinrich G. „Német Tan és Olvasókönyv“ és „Német balladák és románczok“. Schack Béla : „Magyar szöveg német fordításra“.

Latin nyelv, heti 6 óra. Olvastatott Vergilius Aeneisének I. és II. könyve, Sallustius „De coniuratione Catilinae“ és Ciceronak Catilina elleni I. és IV. beszéde. Emléztetett a Vergiliusból 100 vers, Sallustiusból M. Porcius Cato beszéde (52. fejezet) és Ciceroból 50 sor. Vallási és állami régiségek. Szemléltetés Rich és Baumeister nyomán. Kéthetenként egy iskolai dolgozat. K. k. Sallustius ed. Holub, Vergilius ed G. Némethy, Cicero ed. Steph. Dávid. Tanította: Dr. Balló István.

Görög pótló, heti 5 óra. Az V. osztály tananyagának ismétlésével kapcsolatosan felvettük a „ni“ és „co“ végzetű igék rendes és rendhagyó alakjait, az ékezeteket s a mondatant főbb vonásokban. Olvasmányul Xenophon Anabasisából következő részek szolgáltak : Az ifjabb Cyrus. Vonulás a király ellen. A kunaxai csata Cyrus jelleme. Emlézés: Az említett részekből 88 sor. Havonként két iskolai írásbeli gyakorlat. Tk. Dr. Szamosi János „Görög Nyelvtan“ és Horváth-Elischer Xenophon Chrestomathia. Tanította: Petres András.

Görög pótló tananyag, Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődési történelem, heti 2 óra. A görög állami régiségek rövid ismétlő áttekintése után a görög vallás és művészet. Olvasmányok : I. Mutatványok a régibb és újabb magyar történetírókból, u. m. Mindszenty Gábor naplója Szalárdi siralmas krónikája, Kemény János Önéletírásából, Cserei Mihály Historiájából. Apor Péter Metamorphosisából, Mikes, Zrinyi Miklós, Pázmány, Faludi F., Horváth M. — és Salamon Ferencz műveiből. 2. Homéros Iliásából. 3. Homéros Odysseiája szemelvények. — Évharmadonként volt egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyvek : 1. Dr. Geréb József. A görög vallás és művészet. 2. Dr. Csengeri János, Homéros Iliása. 3. Dr. Gyomlay Gyula, Homéros Odysseiája. Tanította: Szász Károly.

Történelem, heti 3 óra. Európa és Amerika államainak történelme az ujkor századaiban és a legújabb kor története. Tankönyv: Vaszary Kolos „Világtörténelem“ III. rész. Tanította: Szász Károly.

Mennyiségtan, heti 3 óra. a) Algebra. A hatványozás általánosítása. Számrendszerek összefüggésének ismertetése. A logaritmusok és alkalmazásaik. Kitevői és logaritmusi egyenletek megfejtése. b) Mértan. A planimetriai tanulmányok kiegészítéséül az ugynevezett kupszeletvonalak sajátosságainak ismertetése és a trigonometria egészen. Havonkint egy iskolai írásbeli dolgozat. K. k. Mocnik-Klamarik-Wagner, Algebra és Geometria. Tanította: Jakab Antal.

Természetrajz, heti 3 óra. Az állati test fejlődése és szervei élettani vonatkozásokkal. Az emberi test egyes részeinek ismertetése. Az állattypusok, osztályok, rendek és családok rendes ismertetése, neme és fajok felemlítése. Kिरándulások rovargyűjtésre. Tankönyv: Kriesch I.: Állattan. Tanította: Csató János.

Görögöt helyettesítő szabadkézi rajz, heti 2 óra. Összeteteb sík és domboru ékitmények, színezett és árnyékolt minták után. Renaissance, görög, arab, góth stíli domboru és hosszú ékitmények megrajzolása és festékkel való árnyalása gipsz minták után. Arczok és maskok rajzolása és árnyékolása szintén gipsz minták után. Tanította: Száva J.

VII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: Jakab Antal.

Hittan, heti 2 óra. K. k. Dr. Wapler: A kath. egély tankönyve. Tananyag: Az isteni akarat és teljesítésének feltételei; a cselekmények erkölcsi volta és beszánitása; erények és bűnök; a megigazulás szüksége és lefolyása, a külső isteni tisztelet erényei. Isten, önmagunk és felebarátunk iránt tartozó kötelmeink. A keresztény családí és társadalmi élete, a keresztény tökéletesedés eszközei. Tanította: Balog József.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Aesthetikai alapfogalmak, magyar verstan, a lyrai, epikai és drámai költészet elmélete

és története. Olvasmányok : 1. Lyrai költemények, 2. Kisebb epikai műveken kívül Dantéból: Ugolino, a Frithjof monda és a Kalevalából ; a Szigeti veszedelem, Zalán futása, Dorottya egészen. Szemelvények Szent László, Elveszett alkotmány és Botondból. 3. Bánk-bán, az Ember tragoediája és a kérők. Mutatványok jelesebb magyar drámai művekből. Könyv nélkül kisebb lyrai és elbeszélő költemények s pár szebb részlet az Ember tragoediájából. Havonként egy házi írásbeli dolgozat. T. k. Névy L. Poetikája és Olvasókönyve. Tanította : Ráduly Simon.

Német, heti 3 óra. Bevezetés Goethe „Hermann und Dorothea“-jához. E mű aesthetikai méltatása. Prózaik : Siegfrieds Drachenkampf ; Gudrun ; Otto mit dem Bart. Herr von Münchhausen. Die Heilige Elisabeth. Aus Don Quijote. Költőiek : Hermann und Dorothea. Ahasver ; Tell's Tod ; König Karls Meerfahrt. Irin ; Leben und Tod ; Alexander Petőfi. Magyarról-németre fordítottak : Deák Ferencz jelleme ; Széchenyi István képe ; Az egészség ; Szerencse és áldás ; Rodosto vidéke ; Fanni hagyományaiból, Prosa és vers. K. könyv : Heinrich G. „Némettan és Olvasókönyv“. II. kötet. Goethe : „Hermann und Dorothea.“ Schack Béla „Magyar szöveg német fordításra“.

Latin nyelv, heti 5 óra. Költői rész: Vergilius Aeneis-enek VI. könyve. Prózai olvasmány : Orationes Ciceronis in Catilinam I. II. Pro Archia poeta. De imperio Cn. Pompei. Pro Sestio. Az olvasott szöveggel összefüggő mythologiai részletek, állami, magán és vallási régiségek. Extemporalék. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Stylus gyakorlatok. Könyv nélkül való részletek. Kézikönyvek : Vergilii Aeneis. Ed. G. Némethy. Ciceronis orationes selectae, ed. Stephanus Dávid. Szemléltetés Baumeister és Rich nyomán. Tanította : Bálinth György.

Görög nyelv, heti 4 óra. Költői rész : Homeros Iliasából az I. és VI. ének csekély kihagyással. Részlet a XXII. énekből. Prózai rész Herodotosból : A krokodilus. A schythák erkölcei és szokásai. A marathoni ütközet. Kroisos és Solon találkozása. Könyv nélkül való részek : Szemléltetések. Az ioni

szójárás ismertetése. Havon kint egy iskolai írásbeli dolgozat. Kézikönyv: Homeros Iliasa Csengeri János dr.-tól Herodotí Epitome Dávid Istvántól. Tanította: Bálinth György.

Görögpótló-irodalom, heti 2 óra. Költői olvasmányul szolgáltak: Vitézi énekek. Kuruczdalok. Gyöngyössy Istán „Murányi Vénusz“-a. Kisfaludy Sándor Himfy szerelmeiből egyes részek és Csokonai Vitéz Mihálytól válogatva dalok és ódák. A görög irodalmi termékekből: „Iphigenia Aulisban.“ Iphigenia Taurisban. „Agamemnon“ és „Antigone“ című drámák. Az egész tanév folyamán három házi dolgozatot irtak. Tk. dr. Jancsó Benedek „Magyar irodalmi olvasmányok“. Euripides „Iphigenia Aulisban“. Euripides „Iphigenia Taurisban“. Aischylos „Agamemnon“ és Sophokles „Antigone“ magyar fordításban. Tanította: Petres András.

Politikai földrajz, heti 2 óra. Európa államainak, ugy-szintén az európai államokhoz tartozó külgyarmatoknak rövid történelmi áttekintése után azok földjének természeti jellem-zése, őstermelés, ipar, kereskedelem, lakosság és államszer-vezet. Hasonló módon Amerika államai és Ázsia azon államai, hol az európai befolyás érezhető, ugyszintén Afrika és Ausztrália. Tankönyv Schultz A. Politikai földrajz. Tanította: Szász Károly.

Mennyiségtan, heti 3 óra. a) Algebra: A másodfoku egyenletek elmélete, a képzetes gyökök mértani értelme-zése, a másodfoku határozatlan egyenletben a változó meny-nyiségek szélső értékei. A másodfokura redukálható maga-sabb foku egyenletek. A haladványok és alkalmazásaik a tőkefelszaporodás, járadék és törlesztési számításokra. b) Mértan; A testmértan egészben. Havonkint egy iskolai írás-beli dolgozat. K. k. Mocnik-Klamarik-Wagner: Algebra és Geometria. Tanította: Pál Gábor.

Természettan, heti 4 óra. Általános cróműtan; Szilárd, cseppfolyos és légnemű testek egyensuly- és mozgástana. Hangtan. Fénytan. K. k. Fehér Ipor: Kisérleti Természettana. Tanította: Jakab Antal.

Bölcsészet, heti 2 óra. A lélektan fogalma és felosztása; a mozgás tényei; a megismerés tárgyai; az érzéki meg-

ismerés; érzetek, szemlélet, képzelet; értelmi megismerés, érzéki és eszes törekvés; az érzelmesség tényei, az emberi természet közönséges módosulásai. Abnormitások. Tankönyv: Dr. Hajdu és dr. Zoltványi: „Lélektan és Logika“.

Tanította: Dr. Wasylkiewicz Viktor.

Ábrázoló geometria, mint a görög nyelvet helyettesítő tárgy, heti 2 óra. A pont helyzetei a térben. Az egyenes 49 helyzete. Az egyenes darab valódi nagyságának megszerkesztése. Az egyenes mozgatása, míg valamelyik képsikkal párhuzamos nem lesz. Az egyenes transzformációja. Új képsikok felvétele. Az egyenes nyompontjainak szerkesztése. A sík. A síkkal kapcsolatos egyszerűbb feladatok megszerkesztése. Első és második fővonal. Síkon adott pont, egyenes vagy idom egyik képéből a másikat megszerkesztetni fővonalakkal. 2 egyenesen, 3 ponton, 1 egyenesen s egy ponton fektetett sík nyomvonalai. A síkon adott térelem leforgatása valamelyik képsíkba. A forgási háromszög s annak alkalmazása. A síkon adott idom valódi nagysága. A valódi nagyságból a síkra visszaállítani valamely pontot, egyenest, idomot. Két viszonylagos helyzete. A metszés vonal. A metszésvonallal kapcsolatos egyszerűbb feladatok megszerkesztése. Az egyenes átdőfési pontja adott síkkal. Vetítő síkok metszés vonala. Árnyék szerkesztés. Adott pontnak, vonaldarabnak vetített árnyéka a képsíkokon. Az egyenes darab tört árnyékának megszerkesztése a képsíkokon. Tanította: Száva József.

VIII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: Bálinth György.

Hittan, heti 2 óra. A kath. egyház története annak alapításától a legújabb korig. K. k. Wappler: A kath. egyház története. Tanította: Balog József.

Magyar nyelv, heti 3 óra. A magyar irodalom története s ezzel kapcsolatban mutatóanyagok kiválóbb írók remekeiből, irodalomtörténeti értekezésekből. A magyar nyelv törvényeinek rövid ismertetése. Hasonlóan egy írásbeli házi dolgozat. Tankönyv: Dr. Beöthy Zsolt. A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése. Tanította: Dr. Wasylkiewicz Viktor.

Német nyelv, heti 2 óra. Német irodalomtörténeti szemelvények után olvastatott Schiller: „Wilhelm Tell” című színműve. Aus Lessings: Laokoon. Aus dem: Messias. Spaziergang. St. Péter mit dem Geiss. Die Neujahrs mitternacht eines Unglücklichen. Magyar-német fordítás különféle szerzőktől. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv Heinrich Gusztáv: Deutsches Lehr u. Lesebuch III. Theil. Tanította: Dr. Wasylkiewicz Viktor

Latin nyelv, heti 6 óra. a) Költői rész: Qu. Horatius Flaccusból Carm. I. 1., 2., 6., 9., 10., 14., 17., 18., 19., 20., 22., 24., 31., 35., II. 1—3., 7., 15., 22., III. 1—6. carmen saeculare. Satirarum I. 1., 4., 6., II. 2., 6., 8., 16. Epistolarum I. 2., 10. Epist. ad Pisones. b) Prózai: Tacitus C. Anneleseiből: Augustus halála és Tiberius trónra lépte. A germaniai legiók lázadása. A római tüzvész és a keresztcények. A Historiák könyvéből: Judea népe és Jeruzsálem ostroma. A tárgyalt szerzők élete és irodalmi méltatása. Régiségi és mythologiai adatok csoportosítása. Stylusgyakorlatok, könyv nélkül való részletek. Két hetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Kézikönyv Horatius Pozder-féle kiadása. Dávid-Pozder: Tacitusszemelvények. Wagner-Horvát: Római régiségek és ird. történet. Tanította: Bálint György.

Görög nyelv, heti 4 óra. Költői olvasmányul felvétellett Homeros Odysseájának I. II. és V. éneke. prózai olvasmányul pedig Plato Apológiája szolgált. Emléztet részek: Hom. Odyss. I. 1—32. V. 1—43. Havonként egy iskolai írásbeli gyakorlat. K. k. Homeros Odysseája dr. Csengeri Jánostól és Szemelvények Platoból, dr. Szamosi Jánostól. Tanította: Petres András.

Görögpótló irodalom, heti 2 óra. Olvasmányul szolgáltak válogatott részletek Széchenyi Hiteljéből, Wesselényi Balítéletekből, Kölcsey Országgyűlési naplójából, Kemény Élet- és irodalomból, továbbá szemelvények Platon és Aristoteles műveiből. Időszakonként egy házi dolgozat. K. k. Dr. Jancsó Benedek, Magyar irodalmi olvasmányok IV. köt. Alexander Bernát, Platon és Aristoteles, szemelvények, Schill S. Görög-irodalom-történet. Tanította: Dr. Balló István.

Történelem, heti 3 óra. Magyarország oknyomozó történelme a magyarok bejövetelétől 1867-ig. Tankönyv: Horváth Mihály „A magyarok történelme rövid előadásban bővítette és jegyzetekkel ellátta Sebestyén Gyula. Tanította: Szász Károly.

Mennyiségtan, heti 2 óra. Kapcsolástan. Newton binomiális tételének lefejtése és alkalmazása a mértanra. A pont helyzetének és távolságainak elemző meghatározása. Ezután az egész algebrai és mértani tanulmányok csoportokba szedett és gyakorlati példák kidolgozásával kapcsolatos ismétlése. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. K. k. Mocnik-Klamarik-Wagner: Algebra és Geometria. Tanította: Jakab Antal.

Természettan, heti 4 óra. Az erély fogalma, nyilvánulásainak módjai és átalakulásai, az erély megmaradásának elve. Az anyag szerkezete. A vegyületek törvényei. Egyszerűbb vegyületcsoportok és ezek tulajdonságai. A hőtan, mágnesság- és villamosságtana és végül a Cosmographia. Tankönyv Fehér Ipoly: Kísérleti Természettan. Tanította: Pál Gábor.

Bölcsészet, heti 2 óra. A logika fogalma és felosztása; a fogalom általában; elemi dialektika, a tételek, deductio, inductio; systhetika és kritika. Tankönyv: Dr. Zoltványi, dr. Hajdu „Lélektan és Logika“. Tanította: Dr. Wasylkiewicz Viktor.

Ábrázoló geometria, mint a görögöt helyettesítő tárgy, heti 2 óra. A VII. osztály tananyagának tüzetes átismétlése. Sikon adott pont, egyenes, vagy idom egyik képéből a másikat megszerkeszteni és vonalakkal. Az esés vonalak fontossága az ábrázolásban és ezzel kapcsolatos feladatok megszerkesztése. A végtelenbe menő sík és határolt sík metszés vonala. A testeket átmetsző sík idomának megszerkesztése. A háromszög alaku síkidom és az egyenes átmetszési pontja. A testek saját és vetett árnyéka. A saját árnyék határa. Az árnyékban fekvő és megvilágított részek megszerkesztése. Az egyenes hasáb saját és vetett árnyéka a képsíkokra. Az egyenes körhenger saját és vetett árnyéka. A gúla és kúp

árnyék szerkesztései. Az üres félhengerbe vetett árnyék megszerkesztése. Egy karral ellátott dugattyu tetszés szerinti helyzetben való saját és vetett árnyékai (hosszmetszet és keresztmetszet.) Tanította : Száva József.

T e s t g y a k o r l a t.

1. Torna.

A gymnasium ifjusága külön-külön csoportba osztott.

1. *Csoport (I. osztály)*, heti 2 óra. Rendgyakorlatok, sor- és szakaszalakítás, járás, kanyarodás, rendek, kettős-rendek. Szabadgyakorlatok : állások, kar- és láblendítések, társas gyakorlatok, kötélhuzás. Szergyakorlatok : ugrás, nyújtó, korlát, rézsútos és vízintes létra, pózna. Gyakorlatok a szabadban : ugrások. futások. Játékok. Korcsolyázás.

2. *Csoport (II. osztály)*, heti 2 óra. Ugyanaz, mint az 1. csoportban.

3. *Csoport (III. osztály)*, heti 2 óra. Ugyanaz, mint az 1. csoportban, csak rendgyakorlatoknál a fejlődések is, gyakorlatok fabottal, súlyzóval, buzogánnyal.

4. *Csoport (IV. osztály)*, heti 2 óra. Ugyanaz, mint a 3. csoportban.

5. *Csoport (V. és VI. osztály)*, heti 2 óra. Ugyanaz, mint a 3. csoportban, gyakorlatok vasbottal, birkozás.

6. *Csoport (VII. és VIII. osztály)*, heti 2 óra. Ugyanaz, mint az 5. csoportban, súlydobás, gerelyvetés, discusdobás. Tanította : Dr. Balló István.

2 Játék.

1. *Csoport (I. II. osztály)*, hetenkint egy délután. Futójátékok. Labdajátékok a kis és közép nagyságu labdával, Tréfás játékok.

2. *Csoport (III., IV. osztály)*, hetenkint egy délután. Futójátékok. Szabadjátékok kis, közép nagyságu és tömött nagy labdával Hadakozási és tréfás játékok.

3. *Csoport (IV. és VI. osztály)*, hetenkint egy délután. Ugyanaz, mint a 2. csoportban. Vezette: Herberger Béla.

4. *Csoport (VII. és VIII. osztály)*, hetenkint egy délután. Futójátékok. Labdajátékok. Hadakozási játékok. Vezette: Dr. Balló István.

2. Rendkívüli tantárgyak.

1. Ének.

a) *Egyházi ének*, heti 2 órában, (a kath. vallásuakra nézve kötelező). Az ének elméletből az énekkel kapcsolatos zenei részek ismertetése. A „g” és „f” kulcsok jelentősége. A hangjegyek leolvasása mindkét kulcs szerint. Cserejegyek jelentősége és a hangjegyekre való befolyása. Az ütemzés. Az ismertebb egyházi énekek közül tökéletesbités céljából gyakoroltak 15-öt, újat betanultak 5-öt.

b) *Világi ének*, heti 2 órában. A jobb hangok és kellő zenei hallással bírók dalkörre alakítottak, mely vegyes és férfikarból állott. Az elmélet ugyanaz, mint az egyházi éneknél. Résztint gyakorolták, résztint, mint újakat tanulták be a következőket: Adjon Isten (férfi kar). Csak gyönyörű nemzet (férfi kar). Hymnus (vegyes kar). Főti dal (v. k.). Szózat (v. k.). Viharban (f. k.). Nemzetörnek álltam (v. k.). Felköszöntő (v. k.). Hej Rákóczy (f. k.). Te vagy a legény (f. k.). Lengyel Hymnus (v. k.). Gaudeamus (v. k.). Főpásztor üdvözlése (v. k.). Dicsőít téged (v. k.). Részlet „Lohengru” cz. operából (v. k.). Sancta Lucia (v. k.). Tanította: Száva József.

2. Zene.

a) *Kezdők*, a hegedű ismertetése, tartása, kezelése. A Huber iskola első 80 gyakorlata és az ezzel kapcsolatos elmélet. Keresztes és bé-s hangrovatokról, dur és moll diatonikus hangrovatok. A hangjegyek értékének, magasságának, erősségének érvényszerzése a hegedűn.

b) *Haladók*. A Huber iskola átvétele és az ezzel kapcsolatos elmélet. Részek ismertetése.

c) *Zenekar*. A haladók csoportjából alakult, melynek

11 tagja volt, és pedig: 2 prim-hegedűs, két fuvollás, 2 terczes. 3 kontrás-hegedűs, 1 violás, 1 nagybőgős. A zenekar szerepelt a gymnasiumi és önképzőköri ünnepélyeken és püspök ur ő méltóságának tiszteletére az ifjúság által május 25-én rendezett lámpionos felvonuláson. Betanult darabok 7 keringő, 25 magyar népdal 1 melodráma, 3 induló, 1 gavott. Tanította: Száva József.

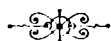
Francia nyelv.

A francia nyelvet tanuló ifjúság (24 ifju) ezen tanévben is 3 csoportra osztatott. Összesen heti 4 óra.

1. *Kezdők*, heti 2 óra. Tankönyv: Bartos-Chovancsák Francia nyelvtana és olvasókönyve I. rész. Tananyag: Hangtan, a farancia olvasás szabályai. Az avior és etre segédigék ragozása állító, kérdő és tagadó alakban. A melléknevek. A számnevek. A részelő névelő. A névmások. Az „er” csoportu igék ragozása. Szólamlás. Fordítások.

2. a) *Haladók*, heti 1 óra. Tankönyv ugyanaz. A kezdők tananyagának átismétlése után a névmások és számnevek folytatása, az „ir” és „re” csoportu igék ragozása, a viszony-
szók, az igék szenvedő alakja, személytelen igék, a subjonctiv, szótanulás, fordítások.

3. b) *Haladók*, heti 1 óra. Tankönyv: Bartos-Chovancsák Francia nyelvtana és Olvasókönyve II. r. Racine, Brittanicus, magy. Hofer Károly, (Francia könyvtár). Tananyag: A rendes és rendhagyó igék beható tárgyalása, megfelelő olvasmányok alapján. Olvasatott Racine Arittanicusa a szükséges nyelvi és tárgyi magyarázatokkal. Francia társalgás. Tanította: Dr. Balló István.

VI.

Írásbeli dolgozatok.

1. A magyar nyelvből a négy felső osztályban.

V. OSZTÁLY.

1. Levél a szünidőről. 2. A székely gazda élete. 3. Historia est magistra vitae. 4. Miért kell idegen nyelveket tanulni? 5. Ágnes asszony szépprózába való áttétele. 6. Önéletrajz. 7. Siculicidium. 8. Emlékbeszéd egy elhunyt barátom felett. 9. A gombák és algák biológiai tulajdonságai. 10. Nemcsak dicsőké a haza, a munkás por, szegény bár észrevétlen dolgozik a hon területén (Elmélkedés).

VI. OSZTÁLY.

1. Te saxa loquuntur. 2. Shakespeare Coriolanusának tartalmi elemzése. 3. A drámai követelmények érvényesülése Molière Tudós nőiben. 4. Nyelvében él a nemzet. 5. Igazi szónoka csak szabad népnek lehet. 6. Isten keze a történetben. 7. „A világba lépő ifju ne rohanjon vakon az élet örömeinek, mert ezáltal nemesjónak szerzett kincse vesz, s jövője előre megmételyeztetik“. 8. A bujdosó kuruczok sorsa Mikes levelei alapján. 9. A hullók és madarak közös és elütő sajátosságai. 10. A levélalak mint retorikai műfaj s különböző használata.

VII. OSZTÁLY.

1. A haza minden előtt. 2. Tompa költői levelének költői széptani elemzése. 3. Tárkányi vallásos költészete. 4. Tompa és Petőfi lyrája. 5. A Zrinyiasz alapeszméje s

vallás-erkölcsi szépségei. 6. Arany „Ágnes asszony“ című balladájának lélektani alapja. 7. A materializmus a művészetekben. 8. Archimedes törvényének gyakorlati alkalmazása. 9. A görög tragicusok. 10. II. Rákóczy Ferencz epikai vagy drámai feldolgozásra alkalmasabb anyag-e?

VIII. OSZTÁLY.

1. Codexeink irodalomtörténeti és nyelvészeti fontossága. 2. Elbeszélő költészetünk fejlődése Zrinyiig. 3. Az idegen irodalmak hatása a megújulás korában. 4. Miért fontos irodalmunkban Kármán fellépése. 5. Kisfaludy Károly, mint vigjáték író. 6. A hő mérésének eszközei. 7. Drámai irodalmunk és színészetünk fejlődése a XIX. században. 8. Keresztény felfogás az Ember tragédiájában.

2. A görögpótló irodalomból.

V. OSZTÁLY.

1. Pericles jellemzése beszéde alapján. 2. Athen bukásának okai. 3. A ledőlt diófa című költemény költői szépségei.

VI. OSZTÁLY.

1. Miért fontosak a történelemben az önéletrajzok. 2. Achilles jelleme. 3. Homeros Odysseiájából Odysseus és nejének erkölcsi méltatása.

VII. OSZTÁLY.

1. Balassi Bálint jellemzése. 2. A sorstragoedia. (Tanulmány Iphigenia és Antigone alapján). 3. Ighigenia Taurisban cz. tragoedia fő- és mellékszemeleyeinek jellemzése.

VIII. OSZTÁLY.

1. Kölcsey, mint politikus. 2. Platon és Arisztoteles (Párhuzam). 3. A görög írók tanulmányozásának haszna.

3. Az érettségei vizsgálat tételei.

Magyarból: a) Minő a komikai eposz tárgya, formája és hangja? Kiválóbb komikai eposzaink összehasonlító méltatása. Jeles 10, jó 10, elégséges 9.

b) Minő politika vezérelte a bécsi kormányt a török kiűzése után az idegen népek betelepítésénél? Jeles 1, jó 2, elégséges 1.

c) Mi az összefüggés a delejes és villamos tünetek közt? Jeles 1, jó 1, elégséges 1.

Németből: „Mátyás király, mint vezér“, fordítás magyarból németre. Jeles 8, jó 12, elégséges 15, elégtelen 1.

Latinból: Hazaszeretet, (Kölcsy, Paraencsiséből) fordítás magyarból latinra. Jeles 6, jó 7, elégséges 21, elégtelen 2.

Görögből: Homeros Odysseájából. Helios tehenei XII. ének 290—291. Fordítás görögből magyarra. Jeles 4, jó 4, elégséges 6.

Mathematikából: a) Algebra. Valamely egyenlőszáru háromszög alapja 12, magassága 8 m.; az alappal egyenközűen húzott vonal az eredeti háromszöget két részre bontja, úgy, hogy az elmetezett kis háromszög területének és a trapez területének az aránya 7:9. Mekkora távolságra van a húzott vonal az alaptól s mekkora a húzott vonalnak a szárak között levő metszete?

b) Geometria: Egy oly derékszögű háromszög, melyben az egyik befogónak az átfogóra vetített projectioja 32·4 dm. s az egyik hegyes szög $63^{\circ} 16' 15''$, az átfogója körül megforgattatván, egy testalak származik; mekkora ennek felülete és köbtartalma. Jeles 15, jó 16, elégséges 5,

VII.

Egyesületek.

1. Önképzőkör.

Az Önképzőkör 1900. szeptember hó 5-én tartotta meg alakuló gyűlését, melyen a tisztikar a következőleg választotta meg. Elnök: Daragus András VIII. o. t., főjegyző: Blénessy Balázs VIII. o. t.; titkár: Mánya Márton VIII. o. t.; bíráló bizottsági tagok: Glósz Miksa és Sántha Béni VIII. o. t. Kardos Árpád és Antal József VII. o. t., utóbbi később betegeskedése miatt lemondott, utóda Bogády Gábor VII. o. t. lett; pénztáros: Élthes Gyula VII. o. t.; aljegyzők: Tompos Gábor és Zonda Gergely VII. o. tanulók. Az alakuló gyűlésen kívül volt 11 rendes, 3 nyilvános és 3 diszgyűlés.

A tagok száma összesen 133 volt, rendes 65 és rendkívüli 68, Beérkezett összesen 165 mű, ezek közül 150 eredeti, még pedig 99 próza és 51 vers, 15 pedig fordítás legtöbbször németből. A Haladásba beíratott 23 mű. Ezenkívül említésre méltók az elnöknek október 6-án, deczember 16-án és márczius 15-én tartott beszédei

A megemlítésre méltó prózai művek és szerzőik a következők: 1. E. Kovács Gyula, mint színész és költő, Daragus András VIII. o. t. 2. Tompa Mihály vallásos lyrája, Pál Gábor VIII. o. t. 3. A tanulás előnyei, Domokos Sándor VII. o. t. 4. Kölcsey, mint szónok, ifj. Kovács József VII. o. t. 5. A székely népballadák, Tatár János VIII. o. t. 6. Mindig és mindent a hazáért, Kardos Árpád VII. o. t. 7. A játékszinmű fejlődése, Glósz Miksa VIII. o. t. 8. Petőfi politikai elveinek megnyilatkozása költeményeiben, Dobos

Ferencz. VIII. o. t. 9. A virágénekek és a kuruczkor költészete, Balázs Elek VIII. o. t. 10. Közigazgatásunk fejlődése, Jakab Jenő VIII. o. t. 11. Kölcsey és a magyar kritika, Koós Ferencz VIII. o. t. 12. Siculicidium, Bogády Gábor VII. o. t. Mint versszerzők különösen kitüntették magukat Vischer János és Tatár János VIII. o. tanulók. A fordításban Antal József VII. o. t. tünt ki.

Szavallataikkal legnagyobb sikert arattak Csató Ernő, Daragus András, Fuchs Herman, Schreiber Ottó, Tatár János Tódor János VIII., Boócz Kálmán VII. és Kovács Lajos V. o. tanulók. Körünk október 6-án, december 16-án és márczius 17-én (márczius 15-ének emlékére) diszgyűléseket tartott, igen szépen szavaltak: Blénessy Balázs, Mánya Márton és Schlett Győző VIII. o. tanulók.

A vitatkozások a vezető tanártól kitűzött tételekről ezen tanévben is nagyon gyümölcsözőleg hatottak. A résztvevők közül Daragus András, Dobos Ferencz, Glósz Miksa és Vischer János VIII. o. tanulók e helyen is dicséretet érdemelnek. A „Sikkasztó“ cz. dramolettet igen szép sikerrel adták elő Fuchs Herman, Mánya Márton, Pál Gábor és Schlett Győző VIII. o. tanulók. Itt kell dicsérettel felemlíteni a magánzenekart is (Incze György VIII., Bögözi Mihály, Kerekes Gyula, Orbán Mihály, Szultán János, Tompos Gábor VII. és Sprencz György, Stefani Károly V. o. tanulók), mely nemcsak diszgyűléseinken, hanem a rendes gyűléseken is többször adott elő igen jól sikerült darabokat.

Az önképzőkör munkásságának fokozására vezető tanár ezen évben is tűzött ki pályatételeket. Az eredmény a következő: 1. A vallásos eszme költőinknél, jutalma 20 korona, dicsérettel pályadíjat nyert Daragus András VIII. o. t., kit — mint fáradhatlan elnököt — a kör még 10 korona jutalomban részesített. 2. Vörösmarthy Mihály költészete, jutalma 10 korona, pályadíjat nyert Blénessy Balázs VIII. o. t. 5 korona szorgalmi díjban részesült ifj. Kovács József VIII. o. t. 3. A villamosság gyakorlati alkalmazása, jutalma 10 korona, pályadíjat nyert Dobos Ferencz VIII. o. t.

Bálinth György tanár a „Tarkó“ mondának latin fordítására 10 korona pályadíjat tűzött ki; nyertes lett Botár Adolf VIII. o. t., dicséretet nyert Glósz Miksa VIII. o. t.

Csató János tanár „A természettudományok erkölcsnemesítő hatása” című tételre szintén 10 koronát adományozott, a beérkezett dolgozatok szerzői közül 6—6 korona pályadíjat kaptak Bálinth Alajos és Tatár János VIII. o. tanulók, dícséretet érdemeltek Deáki Lajos és Pál Gábor VIII. o. t. Ugy Bálinth György, mint Csató János tanár urak nemes áldozatkészségükért fogadják e helyen is az Önképzőkör hálás köszönetét. Vezető tanár 10 korona pályadíjban részesítette a „Bocskay István felkelése” cz. tételre beérkezett pályamunkát, melynek szerzője Élthes Gyula VII. o. t.

A Kör gyűlésein többször megjelentek Pál Gábor igazgató, Csató János, Herberger Béla, Jakab Antal és Ráduly Simon tanárok.

A kör járatta a Vasárnapi Ujságot, Magyar Szemlét a Tanulók Lapját.

A pénztár állása.

a) Bevétel:

1. A múlt évről maradt	251 kor. 48 fill.
2. Begyűlt hátrálók	45 90
3. Ez évi bevétel	63 — „
<hr/>	
Összesen 360 kor. 38 fill.	

b) Kiadás:

1. Jutalmakra	55 kor. — fill.
2. Vasárnapi Ujság	19 —
3. Magyar Szemle	12 —
4. Tanulók Lapja	9 60
5. Folyóiratok kötése	12 20
6. Vörösmarty-ünnep költségei	8 —
7. Portóra	1 „ 20 „
<hr/>	
Összesen 114 kor. 00 fill.	

Marad készpénzben 246 kor. 38 fill.

Dr. Balló István,
az Önképzőkör vezetője.

2. Kiránduló egyesület.

A főgymnasium ifjúsága több ízben tett apróbb természetrajzi kirándulásokat, május hó 11—15. napjai alatt azonban nagyszabású, előre szervezett tanulmányutat tett édes

hazánknak egy klasszikus földjén. A kirándulási egyesület elnökének vezetése Ráduly Simon, Herberger Béla és dr. Wasylkiewicz Viktor tanárok kísérete mellett 26 tanuló vett részt a tanulmányutban, melynek első pontja Brassó volt, hol a város építészeti nevezetességeit és természeti szépségeit nézték meg. Második megállóhely a magyar vértől öntözött Piski volt, hol a nevezetes hid, a Bem szobra s a hatalmas méretű gyártelep megtekintésével kapcsolatosan történeti magyarázatban részesültek a tanulók. Majd Vajda-Hunyad ragyogó szépségű vára és a fenségesen szép vasolvasztó gyártelep kínálkozott sok látnivalóval. Utunk ezután Petrozsénybe vezetett, hol is a köszénbányát néztük meg egy mérnöknek szakszerű előadása közben. A páratlanul szép Zsil völgyét is megnézve, utánk utolsó pontjára Gyula-Fehérvarra értünk. Itt a régiség muzeumot, a vár nevezetességeit, a Battyanaeumot, a székesegyházat, az új gymnasiumot nézte meg a kis csapat, mindenütt megfelelő archeologiai, bibliographiai, művészetbölcseleti előadásokban részesülve. Utunkban mindenütt szívesseget találtunk, különösen a vajda-hunyadi szent Ferencz-rendi ház, a petrozsényi bányagazgatóság s a gyulafehérvári gymn. tanári kar részéről. E testületeknek s egyeseknek is e helyen hálát és köszönetet mondunk.

Az egyesület vagyona volt a múlt év
végén

1109 kor. 04 fill.

A folyó évi gyarapodás:

a) rendes tagdíjakból

74

b) alapító díjak

---

c) adományok: a csikszeredai takarékpénztártól

100 „ — „

Az összes vagyon tehát: 1183 kor. 04 fill.
Ebből kiadás a jelen évben: 4 kor. — fill.

Marad tőkésített vagyon: 1179 kor. 04 fill.

Csató János,

tanár, az egyesület elnöke.

VIII.

Tanszerek gyarapodása.

1. Könyvtárak.

A) Tanári könyvtár az 1900—901. iskolai évben a következő művekkel gyarapodott:

a) *Ajándékozás útján*: 1. Flavius József: A zsidó háborúról. Gróf Majláth G. Károly erdélyi püspök ajándéka. 2. Perjéssy M.: A bünvádi perrendtartás, a szerző ajándéka. 3. Páris Frigyes: A németországi mezőgazdasági szövet., a szerző ajándéka. 4. Bolle: A selyemtenyésztés Japánban. 5. L. Enseignement en Hongrie, földmivelésügyi minist. ajándéka. 6. Utasítás a jégolleni védekezésre viharágyukkal. Az orsz. meteor. int. ajándéka. 7. Vörösmarty-emlékkönyv, a Kisf. Társaság ajándéka. 8. Magyarország 1900. évi történelmi kiállítása Párisban Dr. Czobor Béla egyet. tanár, akadémia r. tag ajándéka. 9. Osztrák-magyar Monarchia, 1900-ik évfolyam. Vallás- és közokt. miniszter ajándéka. 10. Bónis Károly: Egyetemes Számvetés. Szerző ajándéka. 11. Beöthy Zsolt: Vörösmarty Mihály. A Kisfaludi Társaság ajándéka. 12. Schematismus Provinciae Ordinis minorum. 1901. László Polikarp szt. Ferencz-rendi tartományi főnök ajándéka. 13. Az erdélyi r. kath. status gyűlés jegyzőkönyve, alapjai- és uradalmainak zárszámadásai. Az igazg. tanács ajándéka. 14. A vallás- és közokt.-ügyi miniszter évi jelentése 1900-ról. 15. A Keresztyéni Tudománynak rövid summája, (egy 1618-ból való imakönyv naptárral). Baka János VII. oszt. tanuló ajándéka.

b) *Vétel útján*: 1. Lisznyai: Dalzongora. 2. Hugó: Brutus és Lukretia. 3. Pestalozzi: Lenard és Gertrud. 4. Szini: A magyar nép dalaiban. 5. Flegler: Szalay L. és művei.

6. Flegler : Philosophiai írók tára VII—VIII. 7. Weselényi M. : Szózat. 8. Kármán József : Művei. 9. Csepregy I. Művei. 10. Obrenyik művei. 11. Sárossy Gy. művei. 12. Szigligeti E. művei. 13. Tóth E. művei. 14. Csengery : Publicistai dolgozatok. 15. Mill Stúárt : A deductiv logika. 16. Császár F. költeményei. 17. Vas Gereben Nagy idők. 18. Vas Gereben Egy alispán. 19. Vas Gereben : A nemzet napszámossai. 20. Mikszáth Kálmán A tekintetes vármegye. 21. Beöthy : Színészek és színműírók. 22. Rousseau : Emil. 23. Philosophiai írók tára IX—XIV. 24. Pauer Imre : Lélektan. 27. Czuczor összes művei. 28. Arany L. : Költemények. 29. Régi magyar könyvtár. 30. Fray K. A latin nyelv kérdése. 31. Catullus versei. 32. Csengery : Görög földön. 33. Baksay : Az Ilias hat első éneke. 34. Tibullus Elegiái. 35. Anakreon költeményei. 36. Demosthenes beszédei. 37. Görög auth. epigrammák. 38. Velleius Paterculus. 39. Propertius. 40. Svetonius. 41. Tkukydides. 42. Vergilius. 43. Aristoteles : Poetika. 44. Boissier : Virgil. 45. Platon Eutiphronja. 46. Meissner : Latin phraseologia. 47. Nagy-Nemes Magyar viseletek. 48. Chateaubriand : A kereszténység szelleme. 49. Sophokles : Tragodiái. 50. Ó-kori Lexikon 1—9. 51. Seneca : Vigasztalások. 52. Hugó K. : Bankár és Báró. 53. Akadémiai Almanach 1901-re. 54. Carlyle-Baráth : Hősökről. 55. Pauller : A magyar nemzet története Szt. Istvánig. 56. Jon Eduard-Darvai : Franciaország. 57. Jánosi Béla Az Aesthetika Története. 58. Hermann Ottó : A madarak hasznáról és káráról. 59. Lehmann : A babona és varázslat.

Legujabb ajándékozás a tanári könyvtár számára : földművelésügyi m. kir. miniszter urtól Chernel István „Magyarország modorai különös tekintettel gazdasági jelentőségükre” és Mikó Bálint Csikmegye főispánjától „A magyar korona országainak gazda czimtára”

Folyóiratok : Budapesti Szemle. Történelmi Életrajzok. Szinnyei József : Magyar írók. Tanáregyesületi Közlöny. Történelmi Tár. Földrajzi Közlemények. Természettudományi Közlöny és Pótfüzetek. Magyar Nyelvőr. Bölcsészeti folyóirat. Matematikai és Fizikai Lapok. Matematikai Lapok (középiskolai). Matematikai és Természettudományi Értesítő. Aka-

demiai Értesítő. Egyetemes Philologiai Közlöny Erdélyi Múzeum. Katholikus Paedagogia. Hítszónoklati folyóirat. Szent Gellért. Századok. Katholikus Szemle.

B) Ifjúsági könyvtár. a) *Ajándék* Magyarország és a Külföld, Szántó József megyei első jegyző urtól, 6 füzet. Aster: Castitas a legszebb erény, 2 kötet, Majláth G. Károly gr. püspök urtól. Vasárnapi Ujság, 2 évf. Tanulók Lapja, 2 évf. Magyar Szemle 5 évf. az Ifjúsági Önképzőkörktől. Erdély, 3 évf. Id. Molnár József megyei főorvos urtól. Beöthy Zs. Vörösmarty Mihály, a Kisfaludy-Társaságtól.

b) *Vétel:* Marczali H.: Nagy képes világtörténet, V. kötet. Ripka F.: Erzsébet királyné Gödöllőn. Abafi: Mikes Kelemen. Eötvös J. br.: Beszédei, 2 kötet. Kisfaludy K.: Vig elbeszélései, Vig beszélei. Verne Gy.: Várkastély a Kárpátokban. Beöthy Zs.: Comoedia és tragoedia. Garay I.: Szent László. Szini: A magyar nép dalai és dallamai. Rajza I.: Összegyűjtött munkái, 6 kötet. Bayer F.: Bacsányi János. Berzsenyi D.: Válogatott versei, 5 pld. Eötvös J. br.: Bosszu. Kemény Zs. br.: Férfj és nő. Kisfaludy S.: Válogatott regéi, 5 pld. Kölcsey F.: Prózai munkái. Molière. Kazinczy: Botsinálta doktor. Lévy I.: Költeményei. Abonyi L.: A betyár kendője. Szinnyi József: A magyar nyelv rokonai, 3 pld. Kreiten: Voltaire, 2 kötet. Kempis Tamás: Krisztus követése, 3 pld. Márki S. dr.: Erzsébet királyné. Jókai: Ne nyulj hozzám, 2 pld. Petőfi: Családi versei, 3 pld. Aischylos: Agamemnon, 2 pld, Lelánczolt Prometheus, 2 pld. Petőfi: Helység kalapácsa, 3 pld. Verseghy F.: Lyrai költeményei, 2 pld. Mindszenti Gábor: Naplója, 3 pld. Id. Ábrányi K.: Jellemképek. Petőfi: Vegyes költeményei. Racine: Phaedra, 2 pld. Bécsi képes krónika, 2 pld. Mikszáth: Magyarország lovagvárai. Toldi L. dr.: Magyar Szent Erzsébet élete. Fazekas: Ludas Matyi. Kisfaludy K.: Csálódások, 2 pld., Pártütők, 2 pld., Kérők, 2 pld. Mikes K.: Válog. törökországi levelei. Széchenyi I. gr.: Szemelvények. Szigligeti E.: Csikós. Tinódi L. S.: Budai Ali basa. Virág B.: költeményei. Zrinyi M. gr.: Szigeti beszedelem. Chateaubriand: Atala, René, Vértanúk, Az utolsó Ábendszeráds. Csiki G.: Nagymama. Dedek Cr. Lajos: Kolostorból-kolostorba. Czuczor: Hősköltemények. Euripides: Cyclops, Iphi-

genia Taurisban. Gyöngyösi: Kemény János. Macaulay: Lord Byron, Milton, Bacon. Pázmány: Válog. egyh. beszédei, Kalauza. 2—2 pld. Teleki L. gr.: Kegyencz. Vörösmarty M.: Összes költeményei, 2 kötet Áldássy A.: Pázmány Péter. Boross G.: Színművek könyve. Dayka Költeményei. Mikszáth Urak és parasztok. Cooper: Bórharisnya. Ilöcker O.: Isten nem hagyja el övéit. Grimm: Kis mesekönyv. Thierry A. Aranyszáju Szent János, Szent Jeromos. Nicolas Ágost: A kereszténység bölcsészeti tanulmányozása, 4 kötet. Erödi B.: Szent földön. Móka Bácsi: Legszebb magyar mesék, 2 kötet. Kölcsey F.: Parainesis. Radó A.: Idegen költők Albuma, Magyar költők Albuma. Bolanden K.: Művei, 44 kötet. Mihályfi Á. A papnövélés története és elmélete. 2 kötet. May-Szekrényi: Karácsony, Rio de Laplatán Cordillerákon. Wiseman: A tudomány összhangzása a kinyilatkoztatással. Kerényi Fr.: Összes költeményei. Tolnai L.: Magyarító szótár. Ráday P.: Munkái. Ráday G.: Munkái. Bossuet: Beszédei. Gyulai: Szilágyi és Hajmási, 2 pld. Ilosvai Toldi M. 2 pld. Schiller: Stuart M. Heinrich G. Bánk-bán a németeknél. Pascal: Gondolatok. Lázár Gy. dr. Keresztes háboruk története, Orleansi Szüz. Áldor G. Stuart M. Sebestyén Gy. A szigeti hős. Gaál M. Széchenyi I. gr., Áldor I.: Deák Ferencz. Szatmári K.: Balassa Bálint. Kisfaludy K.: Válogatott munkái, 2 kötet. Kölcsey: Válogatott munkái. Csokonai: Versei. Weisz: A kereszténység védelme, kötve, 5 kötet. Kazinczy: Pályám emlékezete. Jósika br.: Rom titkai. Eötvös br.: Bosszu. Margalits dr.: Florilegium. Vigouroux: A Biblia és az újabb felfedezések, 4 kötet. Csokonai: Ódái, 2 pld. Berzsenyi: Ódái. Szathmáry: Régi szép idők.

C) A gymnasiumi kölesönkönyvtár. A könyvtár vagyoni állása az 1899—900-ik tanév végén

Készpénz	40 kor.	— fill.
Takarékpénztárban	1280	06
Kötelezvényekben	560	—
Váltókban (25 drb)	1380	— „

Tökében tehát összesen: 3260 kor. 06 fill.

Könyvekben mintegy 3000 drb használható tan- és

segédkönyv, melyeket a tanulók a könyv árának 15- és illetve 10%-a használati díj lefizetése fejében vehetnek ki egy-egy tanév folyamára. (A segédkönyvekről (szótárak) könnyű hozzájutás okából csak 10% fizetendő). A tanuló a könyvet elvesztés vagy nagyobb fokú megrongálás esetén tartozik megfizetni. A könyvtár vagyoni állását és szaporulatát mindig csak a tanév végén lehet tisztán megállapítani, azért a jelentés csak az előző évi állapotot tünteti fel. A könyvtár jelenlegi kezelője dr. Wasylkiewicz Viktor.

2. Szertárak gyarapodása.

A) Történelem-földrajzi szertár. Gaebler: A magyar szent korona országainak fali térképe.

B) Az érem- és régiségtani gyűjteményhez adakoztak: Szántó József megyei aljegyző egy Antoninus-féle római rézpénzt, Pál Gábor igazgató szintén egy római rézpénzt, egy tanuló Pro Libertate feliratu 1706-ból való rézpénzt, Sándor István iskolaszolga egy drb 100 forintos Kossuth bankót.

C) Természettani szertár: 1. Sűrűségmérő, víznél nehezebb folyadékokhoz. 2. Üveggömb csengettyível. 3. Faraday-féle villamos zsák. 4. Homorú tükrök, gócpontjaikban tartókkal, hang és fénytani kísérletekhez. 5. Normál hangvilla, szekrényen. 6. Hajó kompass, Cardan-féle felfüggesztéssel. 7. Peltier-féle eszköz. 8. Peltier-féle kereszt. 9. Barlow villamos kereke, magnessel. 10. Mikrotelephon, két állomáshoz való felszereléssel. 11. Döbereiner-féle gyújtógép. 12. Ingenhouss-féle készülék. Összes gyarapodás 282 korona 50 fillér érték.

Ezen szertárt a lefolyt tanév alatt ajándékkal gyarapították: Pál Gábor igazgató egy terméсарany lemezzel, László Ferencz csik-madéfalvi birtokos egy kettős borjufejjvel, melyen a fejek egyenlően 2—2 szemmel, de csak közös két füllel vannak kifejlődve. Vétel útján gyarapodott egy szétszedhető emberi testtel, papirmachéból, mely a belső szerveket arányos nagyságban, szétszedhető módon tartalmazza: 260 kor. értékben.

IX.

Az ifjuság érdemsorozata.

Az érdemsorozatban előforduló számjegyek jelentése.

1. *Erkölesi magaviselet* :

1   jó ; 2 = szabályszerű ; 3 = kevésbé szabályszerű.

2. *Előmenetel az egyes tárgyakban* :

1 = jeles ; 2 = jó ; 3 = elégséges ; 4 = elégtelen.

Rövidítések:

al. = alapítványos ; int. = internátusi ; fiz. = fizető (a semináriumban) ; ism. = ismétlő ; fm. = felmentve ; mt. = magántanuló.

I. Osztály.

A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Term. rajz	Számítan	Rajz. geometria	Szépírás	Torna	Ének	Zene
Álbert Domokos	1	2	3	3	2	2	2	3	2	2	1	—
Abrahám Árpád	1	2	2	2	1	1	2	2	3	2	2	—
Ambrus László	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	—
Antal Gyula ism.	2	3	3	3	3	2	3	3	1	2	1	—
5. Baky Ferencz	1	2	3	3	3	3	2	2	1	3	3	—
Balázs Lajos ism.	1	2	3	3	3	3	2	2	1	2	2	—
Bándi János	1	1	3	2	3	2	1	2	2	3	2	—
Bara Ignác	1	1	3	2	3	3	2	2	3	2	1	—
Biró Agoston ism.	1	2	2	1	3	2	2	3	2	3	2	—
10. Bocskor Damokos	2	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2	—
Bocskor Mihály ism.	1	1	1	2	1	2	2	1	2	2	2	—

I. Osztály.

A tanuló neve		Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Term. rajz.	Számítan	Rajz. geometria	Szeplírás	Torna	Ének	Zene
	Bogács Imre	2	2	3	3	3	3	2	3	4	3	2	
	Buttyán Szilveszter	2	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2	
	Csata Károly	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	
15.	Csató István	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	
	Csibý Tamás ism.	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	
	Csiszér Tamás ism.	2	3	3	3	3	3	2	3	3	2	2	
	Ifj. Darvas Béla	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	
	Id. Darvas Béla ism.	1	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2	
20.	Dánél Gábor	1	3	3	3	2	2	2	2	3	2	2	
	Deák Ferencz	2	3	4	4	3	3	4	4	4	3	1	
	Demény Elek	1	2	2	3	2	2	2	2	3	3	2	
	Dobos Mihály	1	2	3	3	3	2	3	3	3	2	2	
	Fazakas Ferencz	1	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	
25.	Ferencz Kálmán	1	2	2	2	2	2	3	2	3	3	2	
	Ferencz Lajos	1	2	3	3	3	2	2	3	1	3	1	
	Gábosi Dénes	2	3	3	4	3	3	3	3	3	2	2	
	Gál István	2	2	3	4	3	3	3	3	3	fm	2	
	Gál József	2	3	3	3	3	3	1	3	4	3	2	
30.	Incze András ism.	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	
	Koncsag János ism.	2	2	3	3	2	2	2	2	2	1	2	
	Kovács Dezső	1	1	2	3	3	3	3	2	2	2	1	
	Kósa István ism.	2	2	3	3	2	2	1	3	2	3	2	
	Kömény Imre	1	1	3	3	2	2	2	2	3	fm	2	
35.	Kömény István	1	1	2	2	3	2	2	2	1	3	2	
	Lakatos Antal	2	1	2	3	3	3	2	3	3	fm	1	
	László János	1	3	2	3	3	3	2	2	3	2	2	
	László Károly	1	2	2	3	3	3	3	3	2	2	2	
	Nagy Ilyés	1	2	2	3	3	2	2	3	2	fm	2	
40.	Nagy Sándor ism.	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	
	Nedelka Gergely	1	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2	
	Ifj. Nedelka Gyula	1	2	2	2	2	2	1	2	2	3	1	
	Id. Nedelka Gyula	1	2	2	2	2	2	3	2	2	3	2	
	Orbán Gábor	1	2	2	3	2	2	2	3	2	fm	2	
45.	Orbán István	1	2	3	2	2	2	1	2	2	2	1	
	Pál Andor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	
	Petres Antal	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1

I. Osztály.

A tanuló neve		Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Term. rajz	Számítan	Rajz. geometria	Szépírá	Torna	Ének	Zene
	Petres Bálint	1	3	4	4	3	3	3	4	2	3	2	
	Porleszák József	2	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2	
50.	Prihoda János	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	2	
	Rancz Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	
	Rafain Antal	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	2	
	Rancz Gábor	1	3	3	3	3	2	1	3	3	3	2	
	Rancz János	2	2	3	4	3	3	2	3	2	2	2	
55.	Rác József	1	1	1	1	1	2	1	1	1	3	2	
	Ráduly Árpád	1	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2	
	Sándor Albert ism.	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	
	Spleisz Mihály	1	1	1	2	2	2	1	1	1	2	2	
	Szántó Albert	1	2	3	3	2	2	3	2	3	3	2	
60.	Szántó Ábrahám	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	2	
	Szántó József	1	3	4	4	3	3	3	4	3	3	2	
	Szántó Lőrincz	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	
	Vadász Antal ism.	1	2	1	1	1	1	1	1	2	3	2	
	Vass János	1	2	3	3	2	2	2	3	2	3	2	
65.	Vaszi Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	
	Zakariás Jenő ism.	2	2	3	4	3	3	3	3	2	3	2	
	Zakariás Pál	2	3	3	3	2	2	3	3	3	3	1	
69.	Zöld János	1	1	2	2	1	1	1	1	1	3	2	

Bartalis Márton, Főris Pál, Schlett Olivér, Schreiber Árpád, Szultán Gergely magántanulók.

Péter Béla kimaradt. Kósa Dénes vizsgálatlan maradt.

Összesen : 75.

II. Osztály.

A tanuló neve		Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Term. rajz	Számítan	Rajz. geometria	Szépíráás	Torna	Ének	Zene
	Anda József	1	2	3	3	2	2	2	3	2	3	2	
	Angi István	1	2	3	2	2	2	3	3	3	1	2	
	Bartalis Antal	1	2	3	3	2	2	2	2	2	3	2	
	Bálint József	1	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2	
5.	Bitay Dezső ev. ref.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3		
	Boga Ödön ism.	1	2	3	3	2	2	2	2	1	3	2	
	Bots József ism.	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	
	Csiszér Károly serv.	1	3	3	3	2	2	2	3	3	3	1	
	Csiszér Vilmos al.	1	2	1	2	2	2	1	2	3	2	1	
10.	Darvas Gergely	1	2	3	3	3	2	3	3	2	2	2	
	Dánel Ágoston	2	3	2	3	3	2	3	3	2	2	2	
	Dávid Ferencz ism.	1	2	2	3	3	3	1	2	1	2	3	
	Dávid István ism.	1	3	3	3	2	2	2	2	3	2	2	
	Demes Sándor	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	1	
15.	Dombi István	2	2	2	3	3	2	2	3	2	1	1	
	Fejér György fiz.	1	2	2	3	3	3	3	3	3	1	1	
	Ferenczy Zoltán int.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	
	Gergely József	1	2	2	2	3	2	2	2	2	2	1	
	György Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
20.	Hajnód Gábor	1	2	2	2	2	2	2	3	2	2	1	
	Jakab Lajos	1	2	2	3	3	3	2	3	2	2	1	
	Jakabos József alap	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	
	Jánky Ferencz int.	1	2	2	2	2	2	2	3	2	3	1	
	Jánky Vilmos int.	1	2	2	1	2	2	2	2	3	3	1	1
25.	Karda Ágost	1	3	3	3	2	1	1	2	1	2	2	
	Kiss János	1	3	3	3	2	2	3	3	2	2	2	
	Kolumbán József al	1	2	3	2	2	2	1	3	1	3	2	
	Kovács József	1	2	2	2	2	2	2	3	2	1	1	1
	Kristó József int.	1	2	3	3	2	2	3	2	2	3	2	
30.	Kritsa Viktor al.	1	1	1	1	2	1	2	1	1	f _m	1	
	Lajos Albert	1	1	2	2	2	2	2	2	3	2	2	
	Lányi Ernő	1	2	3	3	3	2	2	3	1	3	2	
	László Domokos ism.	2	2	3	3	3	2	1	3	3	1	2	
	Márkos Gyula	1	3	3	3	3	3	2	2	1	2	2	
35.	Márton István	2	3	4	4	3	3	3	3	3	3	3	
	Mihály István fiz.	1	3	3	4	3	2	3	3	3	f _m	2	

II. Osztály.

A tanuló neve		Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Term. rajz	Számítan	Rajz. geometria	Szépírá	Torna	Ének	Zene
	Oláh Tamás int.	1	2	3	3	3	2	3	2	2	3	2	—
	Péter Sándor	1	2	2	2	3	3	3	2	2	2	2	—
	Pfeiffer István fiz.	1	2	3	3	3	2	3	2	2	1	2	—
40.	Puskás Gergely int.	1	2	2	2	2	2	2	2	3	2	1	—
	Raffay B. ág. ev. ref. int.	1	2	3	3	3	3	2	2	2	2	—	—
	Sándor József	2	2	4	4	4	4	4	3	3	2	1	—
	Sándor Kornél g. k. int	2	3	4	4	3	3	3	3	3	3	1	—
	Sulyok Árpád	1	1	2	3	3	3	2	3	3	3 _m	1	1
45.	Székely Lajos int.	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	—
	Szopos András	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	2	—
	Tamás József int.	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	1	—
	Veress Lajos int.	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—
	Zakariás Dénes fiz.	2	2	3	3	2	2	2	2	3	2	1	—
50.	Zakariás István fiz.	1	2	3	3	3	2	3	2	2	3	1	—
	Zakariás Lajos fiz.	2	2	2	2	2	1	2	3	1	3	1	—
	Zöld Imre	1	2	3	2	3	2	1	3	3	1	1	—
	Zöld József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—

Kimaradt : Szakács Ferencz.

Összesen : 54.

III. osztály.

A tanuló neve		Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem?	Term. földrajz	Számítan	Rajz. geometria	Torna	Ének	Zene
	András Ferencz int.	2	2	3	2	3	3	2	1	3	3	2	-
	Angi Dénes	1	1	2	2	2	1	2	2	3	1	2	-
	Antal Károly	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1	-
	Balázs András serv.	1	2	3	2	3	3	3	3	3	2	2	-
5	Balázs Lajos alap.	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1
	Balog Ignác serv	1	1	1	1	2	1	2	1	2	2	2	-
	Balogh Lajos	1	1	3	3	3	2	3	3	3	2	2	-
	Barta Károly	1	2	3	2	2	3	3	2	3	2	3	-
	Bákai Vilmos int	2	2	3	4	4	3	3	2	3	3	3	-
10.	Bálint Vilmos	1	1	1	2	2	1	2	1	2	2	2	-
	Bocskor Ferencz int.	2	2	2	3	3	4	2	2	2	3	2	-
	Bocskor István int.	1	2	3	3	3	2	2	3	2	2	2	-
	Boga István int	1	1	1	2	1	3	2	2	3	2	1	-
	Borbáth Károly	1	1	3	3	3	3	3	2	3	3	2	-
15	Bors Ignác	1	1	2	2	3	2	2	2	2	2	2	-
	Botár Domokos	2	2	2	3	2	4	3	3	3	3	3	-
	Csiszér Gábor	1	2	2	2	3	3	3	3	2	3	2	-
	Dobos Imre	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	-
	Ferencz Sándor	1	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1	-
20.	Fodor Gábor int.	1	1	2	2	3	1	2	2	3	3	2	-
	Fülöp F. Elek	1	2	3	3	3	4	3	3	3	3	2	-
	Gál Imre	2	2	3	3	4	3	3	3	3	3	2	-
	Gál Károly alap.	2	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2	-
	Gegő Dávid	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	1
25.	György Elek	2	2	2	2	3	4	3	2	3	3	1	-
	Hajnód József	2	2	2	3	3	2	3	2	3	3	2	-
	Hankó Zoltán fiz.	1	2	3	2	3	4	3	3	3	fm	3	-
	Imre László	2	2	2	3	3	4	3	2	3	1	2	-
	Janki Dezső unit. int.	1	1	2	1	2	2	2	1	3	3	-	-
30.	Kádár Ferencz alap	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Keresztes Antal	2	2	4	4	4	4	3	2	2	3	3	-
	Kovács András fiz.	1	1	1	2	1	1	2	1	2	2	1	1
	Kovács Árpád	1	1	1	2	2	2	2	2	3	3	1	1
	Köszegi Bertalan	1	2	2	3	2	2	3	2	3	fm	-	-
35.	Lakatos Izra alap.	2	1	3	3	3	3	2	3	2	3	1	1
	Lengyel József int.	1	2	3	3	3	3	2	2	3	2	2	1

III. osztály.

A tanuló neve		Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Term. földrajz	Számítan	Rajz geometria	Torna	Ének	Zene
	Madár András int.	2	2	3	3	3	1	3	1	3	3	2	1
	Mániás Ferenc int	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Márkos Domokos	1	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—
40.	Márton Imre alap.	1	2	3	3	3	2	2	2	2	2	1	—
	Minier Gábor fiz	1	1	1	2	1	2	2	2	3 _{fm}	2	2	—
	Ördög Péter int.	1	2	2	3	3	3	3	2	2	3	1	—
	Párján Lajos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
	Petres Antal	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—
45.	Salló Bénéjám serv.int.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2
	Sata Dénes fiz.	2	1	3	2	3	3	3	3	3	1	1	—
	Sándor József	2	1	2	3	3	3	3	3	3	3	2	—
	Szabó Elek serv.	1	2	3	3	3	3	2	2	3	3	1	—
	Szakállí Manó int.	1	1	1	2	1	1	2	1	1	3	1	—
50	Szántó Árpád int.	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	—
	Székely János fiz	1	2	1	1	2	3	3	3	3	2	1	—
	Szopos Antal	1	1	2	1	2	2	2	1	2	3	3	—
	Vass Sándor int.	2	2	3	3	3	4	2	4	3	3	1	—
54.	Wéger Lajos	1	2	3	2	2	3	3	3	3	2	2	—

Vizsgálatlan maradt Tamás Simon.

Összesen : 55.

IV. Osztály.

A tanuló neve		Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettan	Mennyiség	Rajz. geometria	Torna	Ének	Zene	Francia nyelv
	Ábrahám József al.	1	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1	—	—
	Bajna Árpád al.	1	2	1	1	3	2	2	2	2	2	1	—	1
	Biró Elek int.	2	2	3	3	3	3	2	4	3 _{fm}	3	2	—	—
	Buzás Imre int.	2	2	2	3	3	2	2	2	2	3	1	—	—
5.	Csáky Mihály serv.	1	1	2	1	3	1	1	2	2	3	2	—	—
	Császár Károly al.	2	1	2	2	1	3	2	3	3	2	1	—	—
	Csergő Sándor int.	2	2	3	3	4	4	4	3	4	3	2	—	—
	Csergőffy András fiz.	2	2	4	3	4	3	3	4	3	3	4	—	—
	Csomortáni Ignácz al.	1	2	1	2	3	3	2	2	2	2	1	—	—
10.	Demény József	1	2	3	2	3	2	2	3	2	3	2	—	—
	Demény Lajos	2	3	3	3	4	4	3	4	4	4	2	—	—
	Dombi János alap.	1	2	2	3	3	2	1	3	3	3	1	—	—
	Eröss Lajos	2	1	3	3	4	3	3	3	3	3	2	—	—
	Fejér Kálmán fiz.	1	2	2	3	2	3	3	3	3	3	1	—	—
15.	Fekete József alap.	1	1	1	3	3	2	2	2	2	3	1	—	—
	Ferencz József int.	2	2	3	3	4	3	3	3	2	2	2	—	—
	Fodor Nándor int.	1	2	1	2	2	3	3	3	3	2	2	—	—
	Gábor László alap.	2	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1	—	1
	Gecző Dénes	1	1	1	2	2	1	5	3	3	1	2	—	—
20.	György Gábor int.	1	1	2	2	2	2	2	2	3	2	1	—	—
	Györgypál Károly	2	3	3	3	4	3	3	2	3	3	2	—	—
	Imre Jenő int.	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—	—
	Kakasi Jenő serv.	1	2	2	3	3	2	3	2	2	3	2	—	—
	Karácsony Antal	1	2	3	2	2	3	3	1	2	3	2	—	—
25.	Karda Gergely	1	1	3	3	4	3	3	3	2	3	2	—	—
	Kolemen Péter	2	3	3	3	4	2	3	3	3	3	2	—	—
	Kovács Gábor	1	2	3	3	3	3	3	3	3 _{fm}	2	2	—	—
	László Dénes	2	2	2	4	4	3	3	4	3	1	2	—	—
	Miklós Antal int.	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—
30.	Miklós Gyula int.	2	3	3	3	4	3	3	3	3	3	2	—	—
	Pap Géza fiz.	2	2	3	3	4	4	3	3	3	3	1	—	3
	Pál Ignácz	1	2	3	3	4	2	2	2	2	3	2	—	—
	Pál Lajos	2	3	3	4	4	4	3	3	3	2	2	—	—
	Petres Elek int.	1	2	3	3	3	4	3	3	3	3	2	—	—
35.	Péter József	1	3	3	3	3	4	3	3	3	2	1	—	—
	Plutz József int.	1	1	2	3	3	2	1	2	2	2	1	—	2

IV. Osztály.

A tanuló neve		Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiségtan	Rajz. geometria	Torna	Ének	Zene	Francia nyelv
40	Sánta Károly	2	2	3	3	4	3	2	3	3	1	2	—	—
	Solnay Dénes int.	2	2	3	4	4	4	3	3	3	3	2	—	—
	Szabó Lajos serv.	1	2	2	3	3	1	2	2	2	3	1	—	—
	Szopos Dávid	1	1	3	3	3	2	2	3	3	2	2	—	—
	Tamási Béla int.	2	2	3	4	4	4	2	4	4	3	2	—	—
	Tompos Péter int.	3	2	2	3	4	3	3	3	3	2	1	—	—
	Vass Jenő int.	2	3	3	3	4	4	4	4	3	3	2	—	—
45.	Zakariás Kristóf fiz.	1	2	2	2	3	3	2	2	2	3	1	—	—
	Zsögön Géza int.	1	2	2	2	3	2	1	3	2	3	2	—	—

Salamon Béla magántanuló.

Kimaradtak : Hajdu János, Székely Elek.

Meghalt : Bálint Károly.

Összesen : 49

V. Osztály.

A tanuló neve		Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. hely. irod.	Gör. hely. rajz.	Történelem	Természetr.rajz	Menyviségan	Torna	Ének	Zene	Francia nyelv
	Albert Vilmos int.	1	2	2	2	1	2	—	—	3	2	3	3	1	—	—
	Ambrus István	2	3	3	3	3	3	—	—	3	3	4	3	1	—	—
	Bartók Lajos int.	2	2	3	3	3	3	—	—	4	3	3	3	1	—	—
	Barts Jenő ism.	1	1	2	2	3	—	2	2	3	3	3	2	1	—	—
5.	Bereczk János al.	1	2	2	2	3	2	—	—	3	3	3	2	2	—	—
	Bodó József serv.	1	2	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	—	—
	Buzás József al.	2	2	2	3	3	3	—	—	1	2	3	3	2	—	—
	Csáky Beniam al.	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	1	1	—	—
	Dénes Imre	2	2	3	2	3	—	2	2	3	2	2	2	2	—	—
10.	György Ágoston int.	2	3	4	4	4	—	3	2	4	2	4	2	2	—	—
	Hajnód László	2	3	3	4	3	—	3	3	3	3	3	2	2	—	—
	Hajnód Pál	2	3	3	4	3	3	—	—	4	3	4	2	2	—	—
	Ilyés András serv.	1	2	3	4	3	3	—	—	4	2	3	2	2	—	—
	Imets Aladár int.	2	3	4	4	4	4	—	—	3	3	4	3	2	—	—
15.	Incze Gábor int.	1	2	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	—	—
	Koncsag Károly	2	3	3	3	3	—	3	3	4	3	3	3	1	—	—
	Kosza István	2	3	3	4	3	3	—	—	3	3	3 _{fm}	3	3	—	—
	Kovács András ism.	2	3	3	3	3	—	3	4	3	3	3	3	1	—	—
	Kovács Balázs int.	1	2	3	3	3	3	—	—	3	2	2	3	2	—	—
20.	Kovács Lajos al.	1	1	1	1	1	2	—	—	2	2	2	2	2	—	2
	Kölönte Géza int.	1	2	3	2	2	3	—	—	3	2	3	2	1	—	—
	Lakatos József	2	2	3	3	2	2	—	—	3	3	2	2	2	2	—
	Lehner Gyula al.	1	3	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	—	—	—
	Molnár Lajos int.	1	3	3	3	3	3	—	—	3	3	4	3	2	—	—
20.	Nagy Béla	1	2	2	2	1	1	—	—	2	3	2	2	2	—	—
	Nagy-Galaczi J. int.	2	3	4	3	4	4	—	—	3	3	3	3	2	—	—
	Potyó Antal al.	1	1	1	2	2	2	—	—	2	2	3	2	2	—	2
	Puskás Sándor int.	2	3	3	4	4	4	—	—	3	3	3	3	1	—	—
	Sprencz György	2	3	3	3	3	—	3	3	4	3	4 _{fm}	1	1	—	—
30.	Stefáni Károly	1	2	2	1	2	2	—	—	3	2	3	2	2	1	—
	Szabó Dénes al.	1	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	—	2
	Szőcs Albert int.	1	2	3	3	2	3	—	—	3	3	3	3	1	—	—
	Szőke Antal	1	2	3	3	2	3	—	—	2	3	4	2	2	—	—
	Ujfalvy László	1	2	3	4	4	—	2	3	4	3	4	3	—	—	—
35.	Vass András	2	3	3	3	4	3	—	—	4	3	4	3	2	—	—

Vizsgálatlan maradt Csergő Lajos, Vértess Lajos int. Kimaradtak: Dávid Károly, Kristó Péter, Márton Tamás, Puskás Gábor.

Összessn: 41.

VI. Osztály.

A tanuló neve	Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög. magy.	Történelem	Természettan	Mennyiség	Görög. rajz	Torna	Ének	Zene	Francia nyelv
Apor Zoltán fiz.	3	3	3	4	4		1	2	2	4	2	1	2		2
Balás István	2	3	3	3	3	3		4	3	3		fm	3		
Balázs Lázár int.	1	2	3	3	3		3	3	2	3	3	2	1		
Balló Károly int.	1	2	2	3	2	3		3	2	2		fm	2		
5. Bándi Béla ism. int.	2	2	3	3	3		3	4	2	3	3	3	2		
Beke Konrád	1	2	3	4	4		3	4	3	3	3	2	2		
Beke Miklós al.	1	1	2	2	1	1		2	1	2		1	2		1
Biró Ferencz al.	1	1	1	1	1	1		1	1	2		2	2		1
Bors István al.	2	3	3	4	4		3	3	3	4	3	3	3		
10. Botár Gáspár	1	1	2	3	2	2		3	1	3		2	2		
Bőjthy Ödön	1	2	3	3	2		2	2	1	3	2	3	2		
Dávid Dénes al.	1	1	1	1	1	1		1	1	1		3	1		1
Dávid László	1	1	1	2	2	1		2	1	2		3	2		
Elekes Márton al.	1	1	1	2	2	1		2	1	2		1	2		1
15. Fekete János	1	2	3	3	3	3		3	2	3		2	1		
György Gábor int.	1	1	1	3	2	2		3	1	3		2	1		2
Imre Kálm. int. ism.	2	2	2	3	3	3		4	2	3		1	1		
Kotta Salam. int. ism.	1	2	3	3	3	3		3	3	3		1	1		
Kovács Kálm. int.	2	3	3	4	4	3		3	3	4		3	1		
20. Kovács Miklós al.	1	1	1	2	2	1		2	2	2		2	1	1	
Kugler Vilmos al.	1	2	2	1	1	2		2	2	3		2	1		1
László Kálmán	1	2	2	3	3	3		3	1	3		2	2		
Lukács József int.	1	1	2	2	2	1		2	1	2		3	1		
Márkos Sándor	1	1	3	3	3	3		2	1	3		1	1		
25. Márton Ferencz int.	1	2	2	3	3		1	2	2	2	1	1	1		
Pap Béla al.	1	1	1	1	1		1	2	1	1	1	2	1	1	1
Pál Gyula al.	1	1	1	1	1	1		1	1	2		3	1		1
Rusz János int.	3	3	3	4	4	3		4	3	3		3	3		
Salamon Géza fiz.	1	2	1	3	3	2		2	2	3		1	2		
30. Solnay János int.	1	2	3	4	4	3		4	3	3		3	1		

Kimaradt : Czirják Gyula. Vizsgálatlan maradt : Balás Kálmán int.

Összesen : 32.

VII. Osztály.

A tanuló neve		Magaviselet	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pót. magy.	Görög-pót. rajz	Földrajz	Mennyiségtan	Természettan	Bölcsészet	Torna	Ének	Zene	Francia nyelv
	Antal József al	1	1	1	1	1	1	—	—	1	2	2	1	3	1	—	—
	Bacsoni István fiz.	2	2	3	3	3	3	—	—	3	3	3	2	2	3	—	—
	Baka János int.	1	2	3	3	3	3	—	—	3	3	2	2	3	2	—	—
	Balázs Béla	1	1	3	3	3	3	—	—	3	3	2	2	2	2	—	—
5.	Bócz Kálmán fiz.	2	1	1	2	2	2	1	1	1	2	3	1	3	1	—	—
	Bogádi Gábor al.	1	1	1	2	2	—	1	2	2	2	2	1	3	2	—	—
	Borcsa Gergely al.	1	1	1	2	2	1	—	—	2	1	2	1	2	1	—	2
	Bögözi Mihály al	1	1	3	3	3	3	—	—	2	3	3	2	3	1	1	—
	Domokos Sándor al.	1	2	2	3	3	3	—	—	2	2	2	2	2	2	—	—
10.	Erőss Lázár int	1	2	3	3	3	—	2	3	2	3	3	2	—	1	—	—
	Élthes Gyula al.	1	1	1	2	2	—	1	2	1	3	3	1	2	2	—	—
	Éltes Károly fiz.	2	2	3	3	3	—	3	3	3	4	3	3	—	2	—	—
	Fejér István fiz.	1	2	3	3	3	3	—	—	3	3	3	2	3	1	1	—
	Kardos Árpád al.	1	1	1	1	2	1	—	—	1	2	2	1	2	2	—	—
15.	Kerekes Gyula fiz.	1	1	1	2	2	2	—	—	1	2	2	1	2	2	1	—
	Koós Ferencz al.	1	2	1	3	2	2	—	—	1	2	2	1	2	2	—	—
	Kövári József fiz.	2	2	2	2	2	—	2	2	2	2	2	2	2	2	—	—
	Lakatos Mihály	2	2	3	3	3	3	—	—	2	2	2	2	—	2	—	—
	Mihály Lajos fiz.	1	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	1	—	—
20.	Miklós Rezső int	1	1	2	2	3	3	—	—	2	2	2	2	1	1	—	—
	Orbán Mihály	2	2	3	3	3	3	—	—	3	3	3	2	1	2	1	—
	Rancz László	1	2	2	3	2	2	—	—	2	3	2	2	2	2	—	—
	Sipos Lázár öszt	1	2	2	3	2	2	—	—	2	2	3	1	1	3	—	—
	Székely Jenő	1	1	2	3	2	3	—	—	2	3	2	1	1	1	1	2
25.	Tompos Gábor al.	1	2	2	2	2	2	—	—	2	2	3	2	1	1	1	2
	Vass Dénes	1	2	2	3	3	2	—	—	3	3	3	2	—	—	—	—
	Váradi Sándor al.	1	2	2	3	2	2	—	—	3	2	2	3	3	2	—	—
28.	Zonda Gergely al.	1	1	1	1	2	1	—	—	2	1	2	2	2	2	—	—

Vizsgálatlan maradt: Szultán János

Összesen : 29.

VIII. Osztály.

A tanuló neve		Magaviselet	Vallás tan	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-pót. magy.	Görög-pótó rajz	Történelem	Természettan	Meenyiség tan	Bölcsészettan	Torna	Ének	Zene	Francia nyelv
	Anda Géza	1	2	3	3	3	3			2	3	3	2	2		1	
	Balás Elek fiz.	1	2	2	2	2	2			1	2	3	2	2		2	
	Bálint Alajos	1	1	1	1	1	1			1	1	2	1	2		2	
	Berecz Sándor al.	1	2	2	3	3	3			2	2	3	2	2		1	
5.	Blénessy Balázs al.	1	1	2	2	2	2	2	2	1	2	3	2	1	1		
	Bodó Dénes al.	1	2	3	3	3	-	3	3	3	2	2	2	1	1		
	Botár Adolf	1	1	1	1	1	1			1	1	1	1	2	2		
	Csató Ernő	2	2	2	3	3		2	3	2	3	3	3	2	3		
	Daragus András al.	1	1	1	1	1	1			1	1	1	1	1	1		1
10.	Deáky Lajos fiz.	1	1	1	3	3		1	2	1	3	2	2	2	2		
	Dobos Ferencz	1	2	1	2	2		2	3	1	2	2	1	2	2		
	Fuchs Hermann	1	1	1	1	1	2			2	2	3	1	1	1		
	Fülöp József al.	1	2	2	3	3		3	3	3	3	3	3	2	1		
	Glósz Miksa al.	1	1	1	1	1	1			1	1	2	1	2	2		
15.	Incze György	1	1	2	2	3		2	1	3	2	2	2	2	1		1
	Jakab Jenő fiz.	1	3	3	3	3		3	3	4	3	3	3	3	2		
	Id. Kovács József al.	1	1	2	2	2	2			3	1	1	1	1	2		
	Ifj. Kovács József	1	1	2	2	2		2	2	2	2	2	2	1	1		
	Mánya Márton fiz.	1	1	2	2	3		2	3	2	3	3	2	1	1		
0.	Pál Gábor	1	1	1	2	2		2	2	1	2	2	1	1	2		
	Péter József	1	2	2	3	3	3			3	3	3	2	2	2		
	Potovszky Dávid fiz.	1	2	3	2	3		3	3	3	3	3	3	2	1		
	Potovszky Ferencz fiz.	1	2	3	3	3		2	3	3	3	3	3	2	1		
	Puskás Imre fiz.	1	2	3	3	3	3			3	2	3	2	2	2		
5.	Sánta Bénéiam al.	1	1	1	2	1		1	1	1	1	1	1	1	1		
	Schlett Győző	1	2	2	1	2		1	2	1	2	2	1	1	1		
	Schreiber Ottó	1	2	2	2	2		2	1	2	2	1	2	2	1		
	Simon Imre fiz.	1	2	2	1	3	2			2	3	3	2	2	1		
	Száva Lukács	2	3	3	3	4		3	3	3	3	3	3	3	3		
30.	Tatár János al.	1	2	1	3	3		3	3	3	3	3	2	2	1		
	Thomas Róbert	1	1	3	1	3	3			3	2	3	2	2			
	Tödör János al.	1	2	2	3	3		3	2	3	2	2	2	2	1		
	Vértes Béla	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1		1
	Vischer János fiz.	2	2	2	2	2		2	3	2	3	3	2	2	3		

Meghalt: Sándor Árpád.

Magántanulók: Diénes Kálmán és Szoboszlai B. Lajos.

X.

Statisztikai táblázatok.

1. A tanulás eredményének tárgy és osztályonként való áttekintése.

Tárgy	I. osztály.						II. osztály.						III. osztály.						IV. osztály.									
	jeles	jó	elégséges	elégtelen	osztályzatlan	fölment. v. n. járt	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	osztályzatlan	fölment. v. n. járt	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	osztályzatlan	fölment. v. n. járt	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	osztályzatlan	fölment. v. n. járt	kimaradt
Vallásstan	22	37	14		1		1	10	29	14				1	23	31			1			11	27	7				4
Magyar nyelv	13	23	34	3	1		1	8	16	26	3			1	15	15	23	1	1			7	13	24	1			4
Német nyelv															11	17	24	2	1			3	10	28	4			4
Latin nyelv	10	17	38	8	1		1	8	13	25	7			1	9	13	29	3	1			1	7	19	18			4
Történelem															14	12	20	8	1			5	12	19	9			4
Földrajz	13	22	38		1		1	6	21	25	1			1														
Phisikai földrajz															4	22	28		1									
Természetrájz	12	32	29		1		1	9	29	14	1			1								6	15	22	2			4
Mennyiségtan	25	24	23	1	1		1	11	23	18	1			1	13	23	14		1			1	14	24	6			4
Rajzoló geometria	14	23	33	3	1		1	6	22	25				1	6	15	33	4	1			2	15	25	3			4
Rajz																												
Bölcshészet																												
Szépírás	13	30	27	3	1		1	12	21	29				1														
Ének	15	53			6		1	26	22	3			2	1	18	30	6		1			16	28		1			4
Torna	1	29	33		6	5	1	11	17	22			3	1	5	19	27		1	3		4	13	25	1		2	4

T á r g y	V. osztály.							VI. osztály.							VII. osztály.							VIII. osztály.						
	jeles	jó	elégséges	elégtelen	osztályozatlan	fölment. v. n. járt	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	osztályozatlan	fölment. v. n. járt	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	osztályozatlan	fölment. v. n. járt	kimaradt	jeles	jó	elégséges	elégtelen	osztályozatlan	fölment. v. n. járt	kimaradt
Vallástan	5	16	14		2		4	11	13	6		1		1	12	16			1			15	18	3				1
Magyar nyelv	4	7	21	3	2		4	9	9	12		1		1	9	9	10		1			11	15	9	1			1
Német nyelv	4	7	15	9	2		4	5	5	14	6	1		1	3	8	17		1			9	13	14				1
Latin nyelv	5	6	19	5	2		4	6	8	10	6	1		1	1	14	13		1			7	8	20	1			1
Görög nyelv	3	6	14	3			4	8	4	10				1	4	7	10					4	4	5				1
Görögpötlő irod. olv.		3	6		2			3	1	4		1			3	2	2		1			4	10	7	2			
Történelem	2	5	20	8	2		4	3	12	9	6	1		1							12	10	13	1				1
Politikai földrajz															6	13	9		1									
Természetráajz	2	10	23		2		4	13	10	7		1		1														
Természettan																13	15		1			7	14	13	2			1
Mennyiségtan	1	6	19	9	2		4	2	9	16	3	1		1	2	13	12	1	1			6	10	19	1			1
Rajz		3	5	1	2			2	2	4		1			1	3	3		1			4	6	11	2			
Bölcsészet															10	14	3		1			11	17	6	2			1
Ének	12	21	1		2	1	4	15	11	4		1		1	10	14	2		1	2		10	22	2				1
Torna	1	13	19		2	2	4	8	10	10		1	2	1	5	11	8		1	4		19	10	5		2		1

2. Tanulmányi és erkölcsi tekintetben általában.*)

Osztály	Előmenetel*)						Összesen	Erkölcsi magaviselet					Összesen
	Minden tantárgyból jeles	Minden tantárgyból legálább jó	Minden tantárgyból legálább elégséges	Egy tantárgyból elégtelen	Két tantárgyból elégtelen	Több tantárgyból elégtelen		Jó	Szabályszerű	Kevésbé szabályszerű	Osztályozatlan	Kimaradt	
I.	6	15	44	5	—	3	73	51	17	—	6	1	75
II.	5	8	33	4	2	1	53	45	8	—	—	1	54
III.	4	10	30	7	2	1	54	38	16	—	1	—	55
IV.	—	2	22	12	1	8	45	23	21	1	—	4	49
V.	1	4	13	8	3	6	35	18	17	—	2	4	41
VI.	1	8	12	3	—	6	30	23	5	2	1	1	32
VII.	—	7	20	1	—	—	28	22	6	—	1	—	29
VIII.	3	7	22	2	—	2	36	31	3	—	2	1	37
Összesen	20	61	196	42	8	27	354	251	93	3	13	12	372

3. Életkor és lakás szerinti áttekintés.

Osztály	A tanuló betöltött éveinek száma a tanév végén.											Szállásolva van**)				Összesen				
	10 éves	11 éves	12 éves	13 éves	14 éves	15 éves	16 éves	17 éves	18 éves	19 éves	20 éves	21 éves	Összesen	finöveldeben			intennath.		Künn lakó	
														mint alapu- ványosnak	mint fizető szolgálatot tevő		mint fizető- ses	mint szol- gálatot tev.		
I.	5	27	23	16	2	—	—	—	—	—	—	—	73	2	11	8	—	47	68	
II.	—	10	16	15	10	2	—	—	—	—	—	—	53	4	6	—	1	31	53	
III.	—	—	4	14	16	13	7	—	—	—	—	—	54	6	6	3	3	21	54	
IV.	—	—	—	8	8	14	11	3	1	—	—	—	45	7	5	1	3	12	45	
V.	—	—	—	—	5	12	8	8	2	—	—	—	35	8	—	17	—	9	35	
VI.	—	—	—	—	—	4	9	6	8	3	1	—	31	9	2	13	—	7	31	
VII.	—	—	—	—	—	—	8	4	7	7	2	—	28	11	7	3	—	7	28	
VIII.	—	—	—	—	—	—	—	2	12	11	11	—	36	10	9	7	—	8	34	
Össz:	5	37	43	53	41	45	43	23	30	21	14	—	355	57	46	61	90	7	142	318

*) Csak a vizsgát állottakra szól.

**) Csak a vizsgát állott nyilvános tanulókra szól.

Osztály	Let- szám	Vallásra uéző volt						Anyanyelvre nevére név:			Nyelvisme- retre név:		A szülők polgári állása									
	Beiratott a tanév foly Vizsgálatott állott	Róm. kath.	Ev. ref.	Agost. ev. ref.	Unitárius	Gör. kath.	Görög keleti	Magyar	Német	Oláh	Magyarul beszél	A ma- gyaron kívül b.		Nagybirtokos	Kisbirtokos	Iparos	Kereskedő	Tisztviselő	Más, értelm. tartozó	Nyugalm., magánzó	Személy. szolg., elő	Összesen
												Németül	Oláhlul									
I.	76	73	68	—	—	—	5	73	—	—	73	1	4	—	38	8	3	7	7	2	8	73
II.	54	53	50	1	1	—	1	53	—	—	53	2	5	—	17	5	5	7	14	3	5	53
III.	55	54	53	—	—	1	—	54	—	—	54	—	—	—	26	3	—	8	7	8	2	54
IV.	49	45	43	—	—	—	2	45	—	—	45	—	1	—	21	3	5	6	6	3	1	45
V.	41	35	33	1	1	—	—	34	1	—	35	1	—	—	16	5	1	5	3	3	2	35
VI.	32	31	29	—	—	—	2	30	—	—	30	—	1	1	16	2	—	6	7	—	—	31
VII.	29	28	27	1	—	—	—	29	—	—	29	1	1	—	8	2	3	2	7	6	—	28
VIII.	37	36	34	2	—	—	—	35	1	—	36	2	3	—	8	5	4	3	3	8	—	36
Össz.	372	355	337	5	2	1	10	354	2	—	355	8	15	—	150	33	21	44	54	42	2	355

5. Származási hely szerint való áttekintés.

Lakhely	O s z t á l y								Összesen
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
Helybeli	7	4	2	1	—	—	1	3	18
Csikmegyei	59	32	44	37	25	25	17	21	262
Alsófehérmegyei	2	4	1	—	1	—	2	3	13
Biharmegyei	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Brassómegyei	—	1	—	1	1	—	1	—	4
Fogarasmegyei	—	2	—	—	—	—	—	—	2
Háromszékmegyei	—	3	3	2	1	2	5	3	19
Hunyadmegyei	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Jász-Nagy-K.-Sz.-m.	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Kolozsmegyei	1	—	1	—	1	—	—	—	3
Komárommegyei	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Marostordamegyei	—	2	1	2	—	1	—	—	6
Máramosmegyei	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Nagyküüllőmegyei	1	—	—	—	1	—	—	1	3
Pest-Pilis-Solt-Kism.	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Pozsonymegyei	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Rómániai	3	—	1	1	1	—	—	1	7
Szobenmegyei	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Torda-Aranyosmegyei	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Udvarhelymegyei	—	2	1	1	2	1	—	1	8
Összesen:	73	53	54	45	35	30	28	36	355

*) Mindkét táblázatban csak a vizsgálatot állott (nyilvános és magán) tanulók vannak szá-
mításba véve.

6. Az érettségi vizsgálatok eredményének áttekintése.

110

Tanév	Jelentkezett*)	Visszahelyezett	Javító	Írásbeli	Szóbeli	3 hónapra visszavett	I évre visszavett	Ezek közül szándékozik											
			vizsgálatot tett					egyetemi				műegyetemi			akadémiai				
								egyházi	jogi	orvosi	bölcsészeti	építészeti	mérnöki	vegyészeti	erdészeti és bányászati	gazdászati	katonai	tisztviselői	közülekedési
1900—1901.	42	4	1	36	34	3	1	3	4	2	6	—	2	—	2	4	2	5	1

*) Egy jelentkező a vizsgák megkezdése előtt elhalt.

XI.

J ó t é k o n y s á g.

1. Adakozás.

A lefolyt tanévben adományaikkal gyarapították a) a tanári könyvtárt: a múltgu vallás- és közokt.-ügyi m. kir. miniszter, a földmívelésügyi m. kir. miniszter, gróf Majláth G. Károly erdélyi püspök, Perjéssy Mihály kir. törvényszéki elnök, Páris Frigyes nyug. kir. ügyész, az Országos m. k. Meteorológiai Intézet, a Kisfaludy-Társaság, dr. Czober Béla egyetemi tanár, Bonis Károly nyugalm. tanár, P. László Polykarp Szt. Ferencz-rendi tartomány-főnök, az erd. r. k. status igazgató-tanácsa. Baka János VII. o. tanuló.

b) Az ifjúsági könyvtárt: Gróf Majláth G. Károly erdélyi püspök, Szántó József megyei aljegyző, az ifjúsági önképzőkör, dr. Molnár József nyugalm. megyei főorvos és a Kisfaludy-Társaság.

c) Az érem- és régiségtani gyűjteményt: Szántó József megyei aljegyző, Pál Gábor igazgató.

d) A természettani szertárt: Pál Gábor igazgató és László Ferencz madéfalvi birtokos.

Az ajándékozások tárgyai az egyes könyv- és szertáraknál név szerint meg vannak nevezve.

Pályadíjak kitűzése útján adakoztak és serkentőleg hatottak az ifjúság tevékenységére: dr. Balló István, Bálint György és Csató János tanárok. (Lásd Önképzőkör.)

2. Segélyezés.

A gymnasiummal kapcsolatos internatus növendékei közül az internatus segítő alapjából, részint az évi koszt-pénz fedezetére, részint ruházat beszerzésére pénzbeli segítséget nyertek a következő tanulók:

a) Kosztpénz fedezetére : Szakállai Manó III. o. t. 13 korona, Mániás Ferencz III. o. t. 13 kor., Fodor Nándor IV. o. t. 26 kor., Albert Vilmos V. o. t. 13 kor., Schreiber Ottó VIII. o. t. 26 kor., Fuchs Hermann VIII. o. t. 26 kor., Vértes Béla VIII. o. t. 39 kor., összesen 156 korona.

b) Ruházatot kaptak: Csizsér Károly II. o. t., Ferenczi Zoltán II. o. t., Krísto József II. o. t., Székely Lajos II. o. t., Puskás Gerő II. o. t., Mániás Ferencz III. o. t., Fodor Gábor III. o. t., Szakállai Manó III. o. t., Buzás Imre IV. o. t., Csáki Mihály IV. o. t., Fodor Nándor IV. o. t., Albert Vilmos V. o. t., Kölönte Géza V. o. t., György Gábor VI. o. t., Lukács József VI. o. t., Márton Ferencz VI. o. t.

A segítségül kiosztott ruházat pénzértéke: 296 kor. Ezen kívül ugyan ezen segítő alaphól az internatust izléses és a czélnak teljesen megfelelő lámpatartókkal és lámpásokkal látta el a tanári kar megbízásából az internatus előjárósága, melyeknek pénzértéke szállítással és berendezéssel együtt 278 kor. 46 fill.

2. Segélyezések.

Mint ösztöndíjasok segélyben részesültek

Berecz Sándor VIII. oszt. tan. a Fogarasy Mihály-féle alaphól 100 korona. Bögözi Mihály VII. o. tan. a Bögözi Antal-féle magán alapítványból 280 korona. Sipos Lázár VII. oszt. 300 korona. Stefáni Károly V. oszt. 200 korona. Wéger Lajos III. oszt. 200 korona és Raffay Béla II. oszt. tanuló 200 koronát a pénzügyi jövedéki birsági alaphól.

Csikvármegye részéről segélyben részesültek

a) A nevelési alaphól : Balás Elek, Deáky Lajos, Péter József, Vischer János VIII. oszt. tanulók 40—40 kor., Fülöp József, Jakab Jenő, ifj. Kovács József, Sánta Bénéiam, Tatár János, Tódor János VIII. oszt. tanulók 30—30 kor., Bogády Gábor, Miklós Rezső VII. oszt. tanulók 40—40 kor., Antal József, Domokos Sándor, Eröss Lázár, Orbán Mihály, Rancz László, Székely Jenő, Tompos Gábor, Vass Dénes VII. oszt. tanulók 30—30 kor., Balló Gároly, Bőjthy Ödön, Dávid Dénes, Dávid László, Kovács Miklós, Márkos Sándor VI. oszt. tanulók 40—40 kor., Balázs Lázár, Beke Miklós, György Gábor. Márton Ferencz, Pál Gyula VI. oszt. tanulók 30—30

Csergő Lajos, Lakatos József V. oszt. tanulók 40—40 kor., Bereczk János, Buzás József, György Ágoston, Incze Gábor, Konzsag Károly, Potyó Antal, Szöcs Albert, Szőke Antal, Ujfalvi László V. oszt. tanulók 30—30 korona.

b) A lóbeszerzési alaphól: Dobos Ferencz VIII. oszt. tanuló 60 kor., Koós Ferencz VII. oszt. tanuló 60 kor., Biró Ferencz, Botár Gáspár, Elekes Márton, Lukács József VI. oszt. tanulók 60—60 kor., Beke Konrád VI. oszt. tanuló 30 kor., Kosza István V. oszt. tan. 60 kor., Ambrus István V. oszt. tan. 40 kor., Molnár Lajos V. oszt. tan. 30 korona.

3. Tandijmentesség.

a) Egész tandijmentességben részesültek: Bálint Alajos, Blénessy Balázs, Botár Adolf, Daragus András, Dobos Ferencz, Glósz Miksa, Pál Gábor, Vértés Béla VIII. oszt. tanulók, Antal József VII. oszt., Dávid Dénes VI. oszt., Boga István, Ferencz Sándor, Kádár Ferencz, Kovács András, Maniás Ferencz, Páryján Lajos, Salló Benjámin III. oszt., Jakabos József, Lajos Albert, Márkos Gyula, Péter Sándor, Szopos András II. oszt. tanulók.

b) Fél-tandijmentességben részesültek: id. Kovács József, Sándor Árpád, Schreiber Ottó VIII. oszt., Kardos Árpád, Zonda Gergely VII. oszt., Lukács József, Pál Gyula VI. oszt., Kovács Lajos, Puskás Gábor V. oszt., Bálint Károly, Csáky Mihály, Kakasi Jenő IV. oszt., Balog Ignác, Dobos Imre III. oszt., Kristó József, Puskás Gergely II. oszt. tanulók.

c) Tanulmányi hanyatlás miatt a tandijmentesség kedvezményét elveszítették a tanév második felére: Dobos Ferencz, Márkos Gyula egész tandijmentesek és Bálint Károly fél-tandijmentes és Puskás Gábor rossz magaviselete miatt.

Beíratási díj ezímen befolyt: 740 korona. Az országos nyugdíj-alap javára 2220 korona.

Tandij ezímen 4752 korona 50 fillér,

melyből a 142 korona 57 fillér $3\frac{3}{4}$ -os

kezelési díj és 5 korona 60 fillér

postai szállítási költség, együtt: 148 korona 17 fillér,

levonva, a fennmaradó 4604 korona 33 fillérből

a r. k. tanulmányi alapot illeti: 3199 korona 33 fillér,

a r. k. tanári nyugdíjalapot 1405 korona — fillér.

Ezenkívül befolyt ifjusági könyvtár illeték czimen : 365 korona, értesítői illeték czimen : 372 korona.

Az elengedett tandíj összege : 427 korona 50 fillér, ami az összes várható tandíjnak 8·25°/o-át teszi ki.

4. Jutalmat nyertek.

Adorján-félét : Kardos Árpád VII. oszt. tan., ki a magyar nyelvből legjobban dolgozott, 10 korona.

Béldi-félét: Antal József, mint a VII. osztály legjobb tanulója, 15 korona.

Imets-félét : Glósz Miksa VIII. oszt. tan., ki a német nyelvből jeles előmenetelt tanusított, 7 korona.

Koncz István-félét : Daragus András, ki a legjobb érettségi vizsgát tette, 10 korona.

Székely-egyesülettől : Bálint Alajos VIII. oszt. és Csáky Bénéám V. oszt. székely származásu, jó előmenetelű és jó viseletű tanulók 40—40 koronát.

Csató Jánostól: meteorologiai észleletekben való segédkezésért Domokos Sándor VII. oszt. tan. 25 kor., Ambrus László, Pál Andor, Petres Antal I. oszt. tanulók 2—2 koronát
Bálinth Györgytől: Vértes Béla VIII. oszt. tan. jó magaviselet és az internatusban végzett felügyelői teendőikért 10 kor. és Jakabos József II. oszt. jó tanulásért „Csendes Oczeánon“ cz. könyvet.

Az erd. r. kath. tanulmányi alaphól kiutalt 80 korona jutalmi átalányból vásárolt könyveket kaptak a következő jó viseletű és jeles előmenetelű tanulók : Bálint Alajos, Botár Adolf, Glósz Miksa, Sánta Bénéám, Vértes Béla VIII. oszt. tanulók
Pesch : „Az Istenes Élet“ cz. imakönyvet, Dávid Dénes VI. oszt. tan. Madách : „Ember Tragodiája“ és Pesch : „Az Istenes Élet“, Pap Béla VI. oszt. tan. Vörösmarty összes művei, Pál Gyula VI. oszt. tan. Zrinyiász, Kovács Lajos V. oszt. tan. Endrődy : „A magyar költészet kincsesháza“, Szabó Dénes V. oszt. tan. : Kisfaludy összes művei, Balás Lajos III. oszt. tan. : Tompa összes költeményei, Kádár Ferencz III. oszt. tan. Donászy : „Egy magyar diák élete Mátyás király korában“, Mániás Ferencz III. oszt. tan. Tábori : „Hajdu

király, Paryán Lajos és Salló Bénéám III. oszt. tanulók: „Hatszáz magyar nemzeti dal“, Bitay Dezső II. oszt. tan. Flammarion: „Világvége“, Ferenczi Zoltán II. oszt. tan. „Bródy: „Egry diákok“, György Lajos II. oszt. tan. Tóth: „Kuruczvilág“, Zöld József II. oszt. tan. „Hatszáz magyar nemzeti dal“, Ambrus László I. oszt. tan. Defoc-Radó: „Robinson Cruse“, Pál Andor I. oszt. tan.: Tom-Tit száz kísérlete és produkeziója, Prihoda János I. oszt. tan.: „Hatszáz magyar nemzeti dal“, Rancz Antal I. oszt. tan. Hock: „Képes Biblia“, Csató István I. oszt. tan. Tábori: „Szabadsághősök“, Vaszi Sándor I. oszt. tan. Gaál: „Kord és Lant hőse“.

Tornavizsgán a jutalmi alaphól hozatott könyvek árán felül maradt 5 kor. 82 fillért a tanárok 16 koronára kiegészítvén, versenydíjak tűzettek ki, melyeknek nyertesei lettek: nyújtón való gyakorlatért Orbán Mihály VII. o. t. 3 kor., ugrásért Apor Zoltán VI. o. t. 3 kor., Dombi István II. o. t. 2 kor., korláton való gyakorlatért Tompos Gábor VII. o. t. 2 kor., Imre László III. o. t. 1 kor., futásért Salamon Géza VI. o. t. 2 kor., Mánias Ferencz III. o. t. 2 kor., mászásért Márkos Sándor VI. o. t. 2 korona.

XII.

Finevelő intézet.

1. Seminarium.

A csiksomlyói róm. kath. főgymnasium mellett fenálló finevelő intézetnek szt. Mihályról nevezett seminariumi részében teljes ellátásban részesült 57 alapítványos, 46 fizető és 6 szolgálattevő növendék. Összesen: 109. Az alapítványosok évi 200 koronáért, a fizetők évi 250 koronáért, a szolgálattevők pedig az apszaltnál való felszolgálásért teljes ellátást nyertek.

Az ifjuság házi nevelését és az intézet felügyeletét Bálinth György seminariumi igazgató és Wasylkiewicz Viktor dr. aligazgató vezették.

Nyilrános alapitványt élveztek

Közalapitványt:	1. Szántó Ábrahám	I. o. t.
	2. Jakabos József	II.
	3. Ábrahám József	IV.
	4. Fekete József	IV.
	5. Gábor László	IV.
	6. Biró Ferencz	VI.
	7. Dávid Dénes	VI.
	8. Kovács Miklós	VI.
	9. Pap Béla	VI.
	10. Pál Gyula	VI.
	11. Kardos Árpád	VII.
	12. Várady Sándor	VII.
	13. Zonda Gergely	VII.
Biró-félét:	14. Glósz Miksa	VIII.
Bors Bálint-félét:	15. Császár Károly	IV.
Bors Bálint-félét:	16. Csomortáni Ignác	IV.
	17. Tompos Gábor	VII.

Bors Barabás-félét :	18. Bors István	VI. o. t.
Borcsa Elek-félét :	19. Borcsa Gergely	VII.
Büggözi-félét	20. Büggözi Mihály	VII.
Csomortáni-félét:	21. Splaisz Mihály	I.
Tusnádi Darvas János-félét:	22. Kovács Lajos	V.
Gyóujfalvi Darvas J.-félét	23. Szabó Dénes	V.
Dénes-félét :	24. Csáki Benjámin	V.
Fogarasy-félét :	25. Berecz Sándor	VIII.
Fülöp Alajos-félét :	26. Fülöp József	VIII.
Kedves Zsuzsánna-félét :	27. Antal József	VII.
Keresztes-félét :	28. Kricsa Viktor	II.
Kovács Miklós-félét :	29. Élthes Gyula	VII.
Kovács Péter-félét :	30. Potyó Antal	V.
Lukács Mihály-félét :	31. Balázs Lajos	III.
	32. Szócs Albert	V.
Molnár József-félét :	33. Kádár Ferencz	III.
	34. Lakatos Izra	III.
	35. Daragus András	VIII.
	36. Kovács József	VIII.
Sánta-félét :	37. Sánta Benjámin	VIII.
Tankó-félét :	38. Beke Miklós	VI.

Magán alapítványt élveztek :

Bocskor Elek-félét :	39. Bocskor István	III. o. t.
Bálint-Bors-félét :	40. Csizzér Vilmos	II.
Buzás Mihály-félét :	41. Bodó Dénes	VIII.
Ferencz Péter-félét :	42. Bajna Árpád	IV.
	43. Berecz János	V.
	44. Kugler Vilmos	VI.
	45. Domokos Sándor	VII.
	46. Tatár János	VIII.
	47. Tódor János	VIII.
Haller Mária-félét :	48. Blénessy Balázs	VIII.
Kedves-Bara-félét :	49. Buzás József	IV.
Madár Imre-félét :	50. Bogády Gábor	VII.
Molnár Balázs-félét :	51. Molnár Lajos	V.
	52. Elekes Márton	III.
Molnár Balázs-félét :	53. Koós Ferencz	VII.
Nagy István-félét :	54. Gál Károly	III.
Péterffy-félét	55. Kolumbán József	II.

Péterffy-félét :	56. Márton Imre	III.
	57. Dombi János	IV.

Az Orosz-féle alapítvány betöltetlen volt.

A seminarium az intézeti épület alsó részén van elhelyezve; van 4 tanulóterme, 10 hálószobája, konyha és étkező helyiségei. Fűtés, tisztogatás és szellőztetés megfelelő volt.- Az intézet előjárósága a jövő iskolai év elejére új lámpások beszerzését vette tervbe. Butorzata és felszerelése még használható. Egészségi állapot kielégítő, erkölcsi viselet tekintetében súlyosabb eset egyszer fordult elő, mely a vétkes növendék eltávolítását vonta maga után.

2. Internatus.

Az internatusban ez iskolai év folytán 88 növendék és 6 felszolgáló tanuló nyert lakást, fűtést, világítást és kiszolgálást Bálinth György regens és Csató János felügyelő tanár vezetése alatt. Az internatus a kettős nevelő intézet emeleti részét foglalta el 1 tanulóteremmel és 11 hálószobával. A betegszoba és étkező helyiség a seminariummal közös.

Az internatus ifjúságának erkölcsi magaviselete általában megfelelő, egészségi állapota jó volt. Súlyos fegyelmi eset, mely a vétkes növendék eltávolítását vonta maga után, egyszer fordult elő.

Ez intézet kiadásait fedezte Csikvármegyének 740 koronát tevő évi adománya és az egyes növendékektől lakás és fűtés-illeték czímen az egész tanévre befizetett 16 k. A felszolgáló növendékek e czímen 10 k. fizettek. Továbbá a felmerülő rongálások fedezésére minden növendék 2 koronát fizet.

Az összes növendékek az intézetben nyertek étellemezést, melyért havonként 12 koronát fizettek. A szülők azonban terményekben is szállíthatták az ételmi szorokat. Az előjáróság gondosan felügyelt, hogy az étellemezés úgy minőség, mint mennyiség tekintetében a szerződésnek megfelelő legyen.

A seminariumba és internatusba való felvétel módosítai. „XIII. Figyelmeztetés“ czím alatt megtalálhatók.

Bálinth György,
semin. és intern. regens.

XIII.

Figyelmeztetés.

1. Felvétel a gymnasiumba.

1. A következő tanévre a tanulók szabályszerű felvétele és beírása szeptember három első napján történik, még pedig elsején az első osztályosok-é, azután vegyesen. Minden tanuló atyja, anyja vagy ezek megbízottja kíséretében tartozik a beírássra megjelenni a gymnasium igazgatójánál, és az illető osztályfőnöknél.

2. Az első osztályba csak oly tanulók vehetők fel, kik életük 9-ik évét már betöltötték, de 12. életévüket túl nem haladták s vagy arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát jó sikerrel végezték, nyilvános népiskolától nyert bizonyítványt mutatnak elő, vagy felvételi vizsgálaton igazolják, hogy hasonló mértékű képzettséggel bírnak. A tizenkét évesnél idősebb jelentkező felvétele felett a tanári testület határoz.

Minthogy az I. osztályba néhány év óta többen jelentkeznek, mint a hány törvény szerint felvehető, parallel osztály felállítására pedig sem hely, sem költségfedezet nincsen : a felvételre nézve a jogosultságot osztályozni kellett. Első helyen jogosultak a felvételre a csikmegyei katolikusok, másodsorban a háromszékmegyei róm. katolikusok, harmad sorban a csikmegyei más vallásuak. Ezen sorozatban is először jogosultak az elemi iskola 6-ik, 5-ik vagy 4-ik osztályát jeles eredménnyel, azután a jó eredménnyel végzett növendékek.

3. Minden tanuló a felvételnél az előző évről szóló iskolai bizonyítványát és keresztlevelét vagy születési bizonyítványát tartozik az igazgatónak bemutatni és az osztályfőnöknél beadni. Az V-ik osztályba lépő pedig, ha szülője

meg nem jelenik, nyilatkozatot mutatni fel arról, hogy a görög nyelvet, vagy pedig az e helyett választható tantárgyakat fogja-e tanulni. Az intézetbe először lépő a fennebbieken kívül újraoltási bizonyítványt is tartozik felmutatni. Ezek nélkül felvétel nem eszközölhető.

4. A javító, fétvételi és pótló vizsgálatok augusztus 31-én tartatnak meg. Azon tanulónak, ki egy tárgyból kapott elégtelen osztályzatot, a *tanári testület engedheti meg*, hogy az elégtelen osztályzat kijavítása végett javítóvizsgálatot tehessen; de ha az egy tárgyból bukott tanulónak a *magyarisaletből „kerésbé szabályszerű“* avagy „rossz“ osztályzata van, a főhatósághoz kell engedélyért folyamodnia. [Hasonlóképpen a főtanhatósághoz tartozik folyamodni a javítóvizsgálat engedélyezéseért az is, a ki két tantárgyból kapott elégtelen osztályzatot. A kellően felszerelt folyamodványok 1901. jul. 6-ig kivétel nélkül mind a gymnasiumi igazgatósághoz adandók be. A ki kettőnél több tárgyból kapott elégtelen osztályzatot, javítóvizsgálatra semmi esetre nem bocsáttatik. A javító, nemkülönbén a pótvizsgálatot is azon iskolában kell a tanulónak letennie, melyben az elégtelen érdemjegyet kapta, illetőleg a hol a rendes vizsgálatot elmulasztotta. Megokolt esetekben az iskola főhatósága megengedi, hogy a tanuló a vizsgálatot más tanintézetben tehesse le. — Pótlóvizsgálatra csak az a tanuló bocsátható, ki a rendes vizsgálatról való elmaradását betegség vagy egyéb fontos okkal igazolja. A betegség igazolására hatósági vagy hatóságilag megerősített orvosi bizonyítványt kell mellékelni.

A reál és polgári iskolából jövő tanulók a megfelelő osztály tárgykülönbözetéből felvételi vizsgát tesznek.

A csiksomlyói róm. kath. főgymnasiumnál fizetendő díjak:

a) 2 kor. beiratási díj.

b) 6 kor. az országos tanári nyugdíj alap javára.

c) 1 kor. a tanévvégi értesítő nyomtatása költségeire.

d) 1 kor. az ifjusági könyvtárra.

e) A tulajdonképeni tandíj a négy alsó osztályosoknak 10 kor., a négy felső osztálybelieknek 20 kor., nem katolikus tanulók ezen tandíj kétszeresét fizetik.

f) Az esetleges károk megtérítése czimén minden tanuló tartozik 2 kor. óvadékot az osztályfőnök kezéhez lefizetni.

Az e) pontban megállapított díj lefizetése alul felmentés is nyerhető, a többi pont tételei fizetése alul felmentésnek nincs helye.

Ezen díjak beiratáskor fizetendők; az e) pont alatti tandíjfizetését, a tandíjmentességért folyamodók halaszthatják addig, míg kérvényükre a főtanhatóság válasza megérkezik. Első osztályos tandíj-elengedésben nem részesül.

Tandíjmentességi szabályzat.

1. §. Az erd. róm. kath. status gymnasiumaiban a statusgyűléstől megállapított tandíj fizetendő, mely alól rendszerint senki sem mentetik fel.

2. §. Kivételképen azonban a főtanhatóság elengedheti az egész vagy a fél tandíj fizetését jó erkölcsi magaviseletű és egyuttal jó igyekezetű, tehetséges tanulóknak, ha :

a) a szülők vagyontalanságát az illető politikai hatóságtól kiállított, (és a róm. kath. lelkésztől is aláírt) bizonyítvány igazolja;

b) az előző tanévről szóló gymnasiumi bizonyítvány szerint erkölcsi magaviselete legalább szabályszerű volt s az egyes tantárgyakból legfeljebb csakis két elégséges osztályzatot bir, a többi jeles és jó lévén.

3. §. A tandíjmentesség mindig csak egy évre adatik.

4. §. Olyan tanulók kérvényét, a kiknek bizonyítványa kevésbé szabályszerű magaviseletet, avagy egynél több elégséges érdemjegyet tartalmaz, az igazgatók el nem fogadják; hanem a jelen szabályzatra való hivatkozással visszatartatják, s a tandíjfizetésre határidőt tűznek ki.

5. §. A tandíjmentességet illetőleg a főszűz a féltandíjmentességre helyeztetik; egész tandíjmentesség csakis kiváló szorgalom és előmenetel mellett valóban szegényeknek adatik.

6. §. A ki igazolja, hogy egy időben három fia jár közép- vagy felsőiskolába, s ha az illető tanuló előmenetele megfelel e szabályzat b) pontjának, a tandíj felének fizetésétől felmenthető egyszerü kérelemre, még ha nem is egészen szegény.

7. §. A tandíjmentességi kérvények minden tanév elején legkésőbb szeptember 15-éig az illető gymnasium igaz-

gatóságánál adandók be. A tanártestület tartozik a kérvényeket még a szept. hóban tartandó ülésen lelkiismeretesen tárgyalni, s véleményét minden egyes folyamodóra nézve jegyzőkönyvbe venni. Az összes iratokat az igazgatók okt. 1-éig a főtanhatósághoz felterjesztik, hogy az igazgatótanács októberi rendes közgyűlésén végleg határozhasson. Fel nem szerelt vagy később beadott kérvények figyelembe nem vétetnek.

8. §. A tandíj fele a beiratáskor, a más fele január 15-ig befizetendő. A kik jelzett határidőig a tandíjt be nem fizették, sem az igazgató-tanáctól fel nem mentettek, a tanulók sorából kitörölendők.

9. §. A tandíj beszédéről az illető igazgatók felelősök.

10. §. A jelen szabályzat a gymnasiumi Értesítőben közzéteendő.

2. *Felvétel a seminariumba.*

A seminariumra vonatkozólag megjegyzendő, hogy azon fizető tanulók, kik a seminariumba az alapítványos ifjakkal kívánnak lakni és kosztózni: az egész tanévre 250 koronáért lakást és teljes ellátást nyernek, mely összeget előleges havi részletekben Bálinth György seminariumi igazgatójánál tartoznak lefizetni akár személyesen, akár posta útján. Miután a seminariumban csak korlátozott számmal vétetnek föl kosztosok, azért a felvétetni akarók jó előre, lehetőleg aug. elején legalább levél által jelentkezzenek a seminariumi igazgatóságnál. Ágyneműről, evőeszközökről, a szükséges ruházatról és fehérneműről, ugyszintén a mosatásról és betegség esetén orvosságról mindenki maga gondoskodik.

Előforduló rongálások, helyreigazítására minden növendék egy iskolai évre 3 koronát tartozik fizetni iskolai év elején, a beiratáskor a seminariumi igazgatójánál.

3. *Felvétel az internatusba.*

A kik nem Csik-Somlyón, vagy a tőszomszéd falvakban laknak, azok a társas bennlakásban, a seminariumban vagy internatusban helyeztetnek el. Az internatusban az ifjak kényelmes lakást, fűtést, világítást, kiszolgálást, ételmezést és felügyeletet nyernek. Óvadék czímen az ifjak fizetnek 2

koronát, fűtés és világításért 16 koronát, a szolgálattevők 10 koronát. Az ételmezési illeték havonként 13 kor., melybe a kenyér is bele van számítva. A kik az ételmezéshez szükségeseket természetben akarják szállítani, azok a kenyér illeték czimén havonként még 4 koronát, vagy megfelelő értékű gabnát, az ételmi szerek főzéséért pedig egy évre 12 koronát fizetnek. Ágyneműről, evőeszközökről, a szükséges ruházatról és felhőrneműről, ugyszintén a mosatásról és betegség esetén az orvosságról mindenki maga gondoskodik. A befizetések havi előleges részletekben teljesítendőek akár személyesen, akár posta útján Csató János internatusi felügyelő tanárnál.

Végül a tanulók, valamint a szülők és gyámok arra is figyelmeztetnek, hogy az iskolai bizonyítványokat őrizzék meg; minthogy ezek másolatai az eredeti elvesztését bizonyító kérelemmel és e mellett kivált az érettségi okmányé sok nehézséggel állítható ki. Figyelmeztetnek továbbá a szülők és gyámok, hogy az évharmadi Értesítőket szorgalmasan vegyék át iskolázottjaiktól és azokat jól betekintve, írják alá, vagy maguknak megmagyaráztatva, más hiteles ember, jelesen a plebános ur által irassák alá, hogy ne csupán az évvégi bizonyítványból és így későn ébredjenek arra, hogy a fiok vagy gyámoltjuk elvesztegette a drága tanidőt és iskola évet.

Csik-Somlyón, 1901. évi június hó 28-án.

Pál Gábor,
főgymn. igazgató.

XV. Meteorologiai észleletek.

Az 1900. évi észleletek hivatalos eredményét a következő táblázat mutatja.

A csik-somlyói állomás fldr. hossz.: 43°32'; fldr. szél: 46°22'; tenger feletti magassága 707 m.

Hónap	Légnyomat			Hőmérséklet C. sz.			Párányomás			Nedvesség			Csapadék m. m.			Szélirány				Szél erősség (közép)	Felhőzet (közép)	Jegyzet
	közép	leg-nagyobb	leg-kisebb	közép	leg-nagyobb	leg-kisebb	közép	leg-nagyobb	leg-kisebb	közép	leg-nagyobb	leg-kisebb	havi	24 órai	ennek napja	fő uralkodó	másod	harmad	negyed			
Január	700.7	706.4	695.9	-5.0	5.6	-15.7	1.8	3.5	0.1	89	91	87	31.4	6.2	25	SE	N	NW	W	1	7	enyhe
Február	695.4	701.6	689.3	-1.1	6.0	-8.3	2.4	4.7	0.2	82	88	78	20.1	3.4	17	E	S	W	SE	2	6	nagyon enyhe
Márczius	694.8	699.0	690.7	-3.9	8.3	-16.2	4.2	7.0	1.4	84	89	80	41.2	14.7	15	SW	E	NE	N	2	7	hideg
Április	692.0	695.8	688.2	7.2	18.2	-3.7	6.1	10.0	2.3	67	78	56	8.1	2.1	30	NE	N	W	SW	2	4	kellemes
Május	695.6	700.1	691.1	16.7	30.1	3.4	8.0	12.0	4.1	90	100	81	55.1	17.5	28	S	SE	N	W	3	8	nedves
Junius	698.2	703.4	693.0	18.1	28.1	8.1	8.8	11.3	6.4	87	95	80	25.2	4.7	30	E	S	N	NE	2	7	változó
Július	696.9	704.6	689.3	19.3	31.4	7.3	11.0	15.0	7.0	86	98	75	36.1	11.3	10	SE	W	NW	E	1	6	nagyon forró
Augusztus	695.1	698.8	691.5	18.2	27.3	9.1	9.0	13.0	5.1	64	81	47	3.2	3.2	29	N	NE	S	W	2	3	száraz
Szeptember	699.5	704.2	694.8	11.7	18.3	5.2	7.2	11.4	3.0	62	86	41	8.5	1.7	10	W	N	NE	E	1	5	változó
Október	691.6	696.2	687.0	7.9	16.1	-0.2	5.2	8.0	2.5	60	71	50	21.3	9.8	16	E	SE	W	N	2	6	boros
November	696.4	701.4	691.4	0.4	7.3	-6.4	4.2	7.1	1.4	64	81	47	21.4	3.4	27	W	SW	S	E	1	5	mérsékelt
Deczember	692.9	701.8	684.1	-6.5	10.1	-23.1	3.3	6.4	0.2	70	79	61	17.3	9.4	8	SE	W	E	S	2	4	hideg
év közép	695.7	701.1	690.5	8.0	17.2	-3.3	6.7	9.1	2.8	75	79	65	24.0	7.2	—	SE	N	W	W	2	5	középszerű

1) A használt angol jegyek: N=észak, E=kelet, S=dél, W=nyugat.

Észlelő: Csató János főgymn. tanár.

TARTALOM.

	Lap.
I. Mi az oka a diákok folytonos tanulmányi és erkölcsi hanyatlásának. Irta: <i>Dr. Wasylkiewicz Viktor.</i>	5
II. Az igazgatónak november 19. és ápril 11-én az ifjúsághoz intézett beszédei	29
III. Adatok a tanév történetéhez	41
1. A tanév tartama.	
2. Valláserkölcsi állapot.	
3. Fegyelmi állapot.	
4. Egészségi állapot.	
5. Hivatalos látogatások.	
6. Iskolai ünnepélyek.	
7. Változások a tanári karban.	
8. Fontosabb rendeletek és átiratok.	
9. A gymnasium áthelyezésének ügye.	
IV. Tanári kar	56
V. A bevégzett tananyag	57
1. Rendes tantárgyak.	
2. Rendkívüli tantárgyak.	
VI. Írásbeli dolgozatok	81
1. A magyar nyelvből a négy felső osztályban.	
2. A görögpótló irodalomból.	
3. Az érettségi vizsgálat tételei.	
VII. Egvesületek	84
1. Önképzőkör.	
2. Kiránduló egyesület.	
VIII. Tanszerek gyarapodása	88
1. Könyvtárak.	
2. Szertárak gyarapodása.	
IX. Az ifjúság érdemsorozata	93
X. Statisztikai táblázatok	106
1. A tanulás eredményének tárgy és osztályonként való áttekintése.	
2. Tanulmányi és erkölcsi tekintetben általában.	
3. Életkor és lakás szerinti áttekintés.	
4. A tanulók általános áttekintése	
5. Származási hely szerint való áttekintés.	
6. Az érettségi vizsgálatok eredményének áttekintése.	
XI. Jótékonyság	111
1. Adakozás.	
2. Segélyezés.	
3. Tandíjmentesség.	
4. Jutalmat nyertek.	
XII. Finevelő intézet	116
1. Seminarium.	
2. Internatus.	
XIII. Figyelmeztetés	119
XV. Meteorologiai észleletek	124

100